

ΤΙΤΛΟΣ:

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΤΜΗΜΑ: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΙΔΗΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2019

ΔΗΛΩΣΗ

«Η εργασία αυτή είναι πρωτότυπη και εκπονήθηκε αποκλειστικά και μόνο για την απόκτηση του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού τίτλου».

«Τα πνευματικά δικαιώματα χρησιμοποίησης του μη πρωτότυπου υλικού ΜΔΕ ανήκουν στο μεταπτυχιακό φοιτητή και το επιβλέπον μέλος ΔΕΠ εις ολόκληρο, δηλαδή εκάτερος μπορεί να κάνει χρήση αυτών χωρίς τη συναίνεση άλλου. Τα πνευματικά δικαιώματα χρησιμοποίησης του πρωτότυπου μέρους ΜΔΕ ανήκουν στον μεταπτυχιακό φοιτητή και τον επιβλέποντα από κοινού, δηλαδή δεν μπορεί ο ένας από τους δύο να κάνει χρήση αυτού χωρίς τη συναίνεση του άλλου. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η δημοσίευση του πρωτότυπου μέρους της Διπλωματικής εργασίας σε επιστημονικό περιοδικό ή πρακτικά συνεδρίου από τον ένα εκ των δύο, με την προϋπόθεση ότι αναφέρονται τα ονόματα και των δύο (ή των τριών σε περίπτωση συνεπιβλέποντα) ως συν-συγγραφών. Στην περίπτωση αυτή προηγείται γραπτή ενημέρωση του μη συμμετέχοντα στη συγγραφή του επιστημονικού άρθρου. Δεν επιτρέπεται η κατά οποιοδήποτε τρόπο δημοσιοποίηση υλικού το οποίο έχει δηλωθεί εγγράφως ως απόρρητο».

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής προέρχονται από ελεύθερα προσβάσιμες βάσεις δεδομένων.

Ελένη Παπαχριστοφόρου

Περίληψη

Ο τουρισμός είναι πλέον ένας από τους παγκόσμιους κινητήρες Ανάπτυξης. Με έναν καλό προγραμματισμό και σωστή διαχείριση, ο τουρισμός μπορεί να είναι μια θετική δύναμη, φέρνοντας οφέλη για τους Προορισμούς σε όλο τον κόσμο. Αντιθέτως, αν δεν σχεδιαστεί ή δεν διαχειριστεί καλά, ο τουρισμός μπορεί να επιφέρει υποβάθμιση του Προορισμού. Η διαχείριση του τουρισμού επηρεάζει τις συνθήκες των Προορισμών και των κοινοτήτων υποδοχής, και γενικότερα, τα μελλοντικά οικοσυστήματα, περιοχές και έθνη.

Έχοντας όλα αυτά υπόψιν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, διάφορα ακαδημαϊκά ιδρύματα, διεθνείς οργανισμοί, κυβερνήσεις και ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν αναπτύξει ερευνητικά προγράμματα για τον καθορισμό συστημάτων Δεικτών για αξιολόγηση του Αειφόρου τουρισμού σε διάφορους Προορισμούς. Οι Δείκτες Αειφορίας στον τουρισμό ορίζονται ως «*σύνολο μέτρων*» που παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για την καλύτερη κατανόηση της σχέσης και του αντίκτυπου του τουρισμού στο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον στα οποία λαμβάνει χώρα, και από τα οποία εξαρτάται έντονα. Η Ανάπτυξη και η χρήση Δεικτών θεωρείται όλο και περισσότερο θεμελιώδες στοιχείο του σχεδιασμού και της διαχείρισης και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο των προσπαθειών για την προώθηση της Αειφόρου Ανάπτυξης στον τομέα του τουρισμού σε όλες τις κλίμακες.

Η Διπλωματική αυτή Εργασία αναφέρεται στην διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης Αειφορίας στην τουριστική ανάπτυξη ελληνικών νησιωτικών Προορισμών, και ποια είναι τα πιθανά προβλήματα που θα παρουσιαστούν κατά την εφαρμογή της διαδικασίας καθώς και ποιες είναι οι πιθανές λύσεις.

Γενικότερα, στην Διπλωματική αυτή εργασία, θα γίνει αναφορά στην Αειφόρο Ανάπτυξη και στον τουρισμό, αλλά και στο πως αυτός επηρεάζει την Αειφορία στους Προορισμούς. Ακολούθως, αφού αναλυθούν οι επιπτώσεις που προκύπτουν από τον τουρισμό στο περιβάλλον, στην κοινωνία, στον πολιτισμό και στην οικονομία ενός τόπου, θα αναλυθεί η χρησιμότητα των Δεικτών και πως αυτοί σχεδιάστηκαν για να παρακολουθούν αυτές τις επιπτώσεις και να εντοπίζουν αδυναμίες του Προορισμού. Με την χρήση Δεικτών, μπορούν να χαραχθούν πολιτικές πρόληψης ή αντιμετώπισης

των επιπτώσεων του τουρισμού σε ένα Προορισμό, όπως επίσης και η ταυτόχρονη Αειφόρος Ανάπτυξη του Προορισμού. Στην Διπλωματική αυτή εργασία θα εντοπίσετε και παραδείγματα από την χρήση Δεικτών σε όλο τον κόσμο, οι οποίοι θέλοντας να προστατεύσουν και να διαχειριστούν Αειφόρα τον Προορισμό τους χρησιμοποίησαν Δείκτες Αειφορίας οι οποίοι σχεδιάστηκαν για τον σκοπό αυτό. Η Αειφορία είναι μια πολυσύνθετη έννοια, η οποία περιλαμβάνει το περιβάλλον, την οικονομία, την κοινωνία τα οποία αυτά με την σειρά τους αποτελούνται από μια πληθώρα παραγόντων, όπως προστατευόμενες περιοχές, φύση, θάλασσα, απόβλητα, βιοτικό επίπεδο, παράδοση, επιχειρήσεις, ανθρώπινα δικαιώματα κλπ.

Πριν όμως την ανάλυση των Δεικτών γίνεται μια πλήρης ανάλυση του κοινού προφίλ της πλειοψηφίας των νησιωτικών Προορισμών της Ελλάδος Από την ανάλυση αυτή είναι φανερό γιατί είναι σημαντικό να προστατευτούν οι Νησιωτικοί Προορισμοί και να αναπτυχθεί ο τουρισμός τους με Αειφόρο τρόπο ώστε να προστατευτούν όλα τα μοναδικά τους στοιχεία. Η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών, είναι ένας μοναδικός συνδυασμός βουνού με θάλασσα, με πανέμορφες παραλίες, και καταπράσινα δάση, με μοναδικά στο είδος του ζώα και φυτά, με πολυάριθμες εκκλησίες και ξωκλήσια, με πλούσια πολιτιστική κληρονομία και με ιδιαίτερα τοπικά προϊόντα. για να καταστούν οι ελληνικοί νησιωτικοί προορισμοί αειφόροι αυτό χρειάζεται είναι Αειφόρα διαχείριση, κάτι στο οποίο συμβάλουν οι Δείκτες Αειφορίας. Υπάρχουν δύο πρότυπα πιστοποίησης προορισμών, το πρότυπο Green Destinations, το πρότυπο Earthcheck. Τα πρότυπα αυτά είναι διαπιστευμένα από το *Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού (GSTC)*. Οι δείκτες και τα κριτήρια των προτύπων, βασίζονται πάνω στα κριτήρια που έχει σχεδιάσει το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού, και τα οποία αφορούν αξιολόγηση Προορισμών σχετικά με την Αειφορία τους στον τομέα του τουρισμού. Η παρούσα Διπλωματική εργασία, θα αναφερθεί και στην διαδικασία πιστοποίησης που πρέπει να ακολουθήσουν οι Προορισμοί, το οποίο βοηθάει Προορισμούς να πιστοποιηθούν σχετικά με τις δράσεις Αειφορίας τους, αφού πρώτα αξιολογηθούν με την χρήση Δεικτών Αειφορίας.

Οι Δείκτες των διάφορων προτύπων πιστοποίησης είναι πολλοί και είναι χωρισμένοι ανά κατηγορίες σχετικές με το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία.

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Στην διπλωματική εργασία θα παρουσιαστεί επίσης, η υπάρχουσα κατάσταση των ελληνικών νησιών, καθώς και τα διάφορα προβλήματα εφαρμοσιμότητας της διαδικασίας πιστοποίησης σε ελληνικούς νησιωτικούς Προορισμούς Στο τέλος, θα προταθούν λύσεις ώστε να μπορούν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά, και να καταφέρουν ελληνικοί νησιωτικοί Προορισμοί να υιοθετήσουν την Αειφόρο Ανάπτυξη και να πιστοποιηθούν από διεθνή πρότυπα πιστοποίησης για τις δράσεις τους προς την Αειφορία, στοιχείο που θα τους βοηθήσει να μπουν στην Παγκόσμια αγορά του τουρισμού με σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι ανταγωνιστών τους.

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ από καρδιάς, τον καθηγητή μου κ. Σιδηρά Δημήτριο, για την καθοδήγηση, καθώς και όλη μου την οικογένεια για την πολύτιμη στήριξη τους όλον αυτόν τον καιρό. Ιδιαίτερες ευχαριστίες, και στους φίλους που έγιναν οικογένεια, και με στήριξαν αυτά τα δύο χρόνια εντός και εκτός σχολής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ.....	7
ΣΧΗΜΑΤΑ.....	7
1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	12
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	16
3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.....	18
3.1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	18
3.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	26
3.2.1 Κοινωνικές επιπτώσεις.....	26
3.2.2 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις	27
3.2.3 Οικονομικές επιπτώσεις.....	31
3.3 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	33
4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ	36
5. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ.....	61
5.1 ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΝ.....	61
5.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.....	64
5.3 ΚΛΙΜΑ.....	65
5.4 ΧΛΩΡΙΔΑ - ΠΑΝΙΔΑ	65
5.5 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	67
5.5 ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	69
5.6 ΑΠΟΒΛΗΤΑ	69
5.7 ΕΝΕΡΓΕΙΑ.....	70
5.8 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	70
5.9 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	70
5.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	71
5.11 ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	71
5.12 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	72
5.13 ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	72
5.14 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	73
5.15 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ	73
6.ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	74
6.1 ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ : ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	74
6.1.1 Δράσεις για διαχείριση Προορισμού	76
6.1.2 Δράσεις για Σχεδιασμός και Ανάπτυξη	76

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

6.1.3 Δράσεις για Παρακολούθηση & Αναφορά	77
6.1.4 Δράσεις για Νομική & Ηθική Συμμόρφωση.....	78
6.1.5 Δράσεις για Προστασία και Διατήρηση της Φύσης.....	78
6.1.6 Δράσεις σχετικά με την Εμπειρία Φύσης και Ζώων.....	79
6.1.7 Δράσεις σχετικά με το Περιβάλλον και το Κλίμα.....	80
6.1.8 Δράσεις για Διαχείριση Υδάτων	82
6.1.9 Δράσεις για Αειφόρο Κινητικότητα.....	83
6.1.10 Δράσεις για Απορρίμματα και Ανακύκλωση.....	86
6.1.11 Δράσεις για την Ενέργεια και την Κλιματική Αλλαγή	87
6.1.12 Δράσεις σχετικά με την Πολιτιστική Κληρονομία	89
6.1.13 Δράσεις για Κοινωνική Ευημερία.....	91
6.1.14 Δράσεις για Υγεία και Ασφάλεια.....	92
6.1.15 Δράσεις για τις Τοπικές Επιχειρήσεις	93
6.1.16 Δράση για Πληροφόρηση και Μάρκετινγκ	93
7. ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	95
7.1 ΠΡΟΤΥΠΟ GREEN DESTINATIONS.....	97
7.2. EARTHCHECK	99
8. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	108

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 Δείκτες Αειφορίας που χρησιμοποιήθηκαν για την Σιγκαπούρη (Πηγή: (IMCSD, 2009))	53
Πίνακας 2 Δείκτες Αειφορίας για Βαρκελώνη Πηγή: Canadian International Development Agency (CIDA).....	58

ΣΧΗΜΑΤΑ

Σχήμα 1 Μεθοδολογία Διπλωματικής Εργασίας	16
Σχήμα 2 Στατιστικά Στοιχεία σχετικά με τον τουρισμό για το 2017 (Πηγή: UNWTO Annual Report, 2017).....	20
Σχήμα 3 Η Συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας για τα έτη 2017 & 2018 (Πηγή: Η Συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία, ΣΕΤΕ, 2018).....	20
Σχήμα 4 Άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ των Περιφερειών το 2018 (Πηγή: Η Συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία, ΣΕΤΕ, 2018).....	21

Σχήμα 5 Οι χώρες με την μεγαλύτερη αύξηση αφίξεων μέχρι το 2020 (Πηγή: Euromonitor International, 2017).....	22
Σχήμα 6 Οι πρώτες Χώρες σε αφίξεις όπως προβλέπεται για το 2030 (Πηγή: (Πηγή: Euromonitor International, 2018)	23
Σχήμα 7 Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (Πηγή: https://www.unric.org)	25
Σχήμα 8 Ο Προορισμός Kangaroo (Πηγή: https://2ser.com/can-kangaroo-island-switch-100-renewable-energy/).....	49
Σχήμα 9 Διαδικασία Λειτουργίας Δεικτών TOMM (Πηγή: www.tomm.info)	50
Σχήμα 10 Ενημερωτικό Φυλλάδιο για τις Δράσεις Αειφορίας στην Σιγκαπούρη Πηγή: (http://www.greenfuture.sg/2014/11/11/sustainable-singapore-blueprint-2015-highlights-and-thoughts/)	52
Σχήμα 11 Δράσεις Αειφορίας στην Βαρκελώνη Πηγή: (https://www.barcelona.cat/infobarcelona/en/discover-the-most-sustainable-side-of-barcelona_816734.html)	57
Σχήμα 12 Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας (Πηγή: https://enimerosi.com/details.php?id=27209).....	64
Σχήμα 13 Η Χώρα της Σκύρου	65
Σχήμα 14 Δείκτης γήρανσης από τις τελευταίες καταγραφές (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ –απογραφή πληθυσμού 1991, 2001, 2011).....	72
Σχήμα 15 Το δίκτυο ΔΑΦΝΗ σε αριθμούς (Πηγή: https://dafninetwerk.gr/profil/)	75
Σχήμα 16 Ενημερωτικές πινακίδες στο λιμάνι της Σκύρου (Πηγή: http://www.linariaport.gr/el/).....	80
Σχήμα 17 Προωθητική καμπάνια νησιών ΔΑΦΝΗ για μείωση των αποβλήτων (πηγή: https://sifnaiko-fos.gr)	81
Σχήμα 18 Σήμανση μονοπατιών σε πολλά νησιωτικά μονοπάτια (Πηγή: (https://www.pathsofgreece.gr)).....	84
Σχήμα 20 Χρήση Ηλεκτρικών Ποδηλάτων στο Λιμάνι Σκύρου (Πηγή: http://www.linariaport.gr/el/touristikos-limenas/)	85
Σχήμα 21Ενημερωτικό φυλλάδιο σχετικά με την μείωση της πλαστικής σακούλας στην Σίφνο (Πηγή: https://www.sifnolandcoop.gr/greenbag/index.html).....	87
Σχήμα 22 Σχηματική αναπαράσταση υβριδικού σταθμού ΑΠΕ με αντλησιοταμίευση (Πηγή: https://www.sifnolandcoop.gr/energyautonomy/index.html).....	88
Σχήμα 23 Skyros Cycling Challenge (Πηγή: https://www.mbike.gr/article-aspcatid4056subid2pubid14800/)	89
Σχήμα 24 Πολιτιστική Κληρονομία στο νησί της Σκύρου (Πηγή: https://www.humanstories.gr/i-skyros-zontanevi-ke-to-chimona/).....	90
Σχήμα 25 Πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Φολέγανδρο (Πηγή: https://www.tovima.gr/2017/07/07/afieromata/festibal-folegandroy/).....	91
Σχήμα 26Ενημερωτικό Υλικό σχετικά με το Σκυριανό Άλογο (Πηγή: http://skyrianoalogaki.blogspot.com/).....	94
Σχήμα 27 Πρότυπα τα οποία είναι διαπιστευμένα από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού (https://greendestinations.org).....	96
Σχήμα 28 Βραβεία και Πιστοποιήσεις προτύπου Green Destinations (Πηγή: Οδηγός για Προορισμούς, 2019).....	98
Σχήμα 29 Βαθμίδες Βραβείων Green Destinations (Πηγή: https://greendestinations.org)... 99	
• Σχήμα 30 Διαδικασία πιστοποίησης προορισμού σύμφωνα με το πρότυπο Earthcheck (Πηγή: https://earthcheck.org/media/49062/process-map-destination-standard-2016.pdf)	

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πλειοψηφία των ελληνικών νησιωτικών Προορισμών είναι νησιά, με πλούσια πολιτιστική κληρονομία, ιδιαίτερες περιοχές φυσικού κάλλους, μνημεία, μουσεία και προστατευόμενες περιοχές. Ένας σημαντικός αριθμός των νησιωτικών Προορισμών της Ελλάδος, επιδιώκουν διεθνή αναγνώριση για τον υπεύθυνο τουρισμό τους αλλά και για τον τρόπο που διαχειρίζονται την πολιτιστική τους κληρονομία, το περιβάλλον, το κλίμα αλλά και την ποιότητα της τουριστικής τους προσφοράς. Οι δράσεις τους σχετικά με την Αειφορία, είναι ποικίλες. Παρόλα αυτά, οι δράσεις από μόνες τους έχουν ελάχιστη αξία. Η διαφορά θα γίνει διαμέσου της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των δράσεων αυτών. Έτσι, για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των δράσεων από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, πολλά ακαδημαϊκά ιδρύματα, διεθνείς οργανισμοί, κυβερνήσεις αλλά και ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν αναπτύξει ερευνητικά προγράμματα για τον καθορισμό συστημάτων Δεικτών για αξιολόγηση του Αειφόρου τουρισμού σε διάφορους Προορισμούς (WTO, 2004). Όσον αφορά τους Δείκτες Αειφορίας, η Astleithner το 2004 σε άρθρο αναφέρεται στους Δείκτες ως μια μεταβλητή σχετική με την πολιτική που ορίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι μετρήσιμο με την πάροδο του χρόνου και του χώρου (Astleithner, Hamedinger, Holman, & Rydin, 2004).

Οι Δείκτες είναι σημαντικοί για τις τοπικές κυβερνήσεις και κοινότητες που λογοδοτούν για τους στόχους Αειφορίας που έχουν θέσει (Newman & Jennings, 2008). Έτσι, και στην περίπτωση των ελληνικών νησιών κρίνεται απαραίτητη η χρήση Δεικτών Αειφορίας με τους οποίους οι δημοτικές αρχές των κατά τόπων νησιών θα τεκμηριώσουν τις δράσεις τους σχετικά με την Αειφορία, και πιο συγκεκριμένα για τις δράσεις τους σχετικά με τον Αειφόρο τουρισμό. Πολλοί Δήμοι στα ελληνικά νησιά σχεδιάζουν μια νέα πολιτική για τον τουρισμό, η οποία θα είναι βασισμένη στην Αειφορία. Τα αποτελέσματα των Δεικτών αυτών, θα είναι ένα ακόμη εργαλείο για χάραξη της πολιτικής αυτής καθώς σύμφωνα με τον Munier «οι επιπτώσεις και οι προκλήσεις των πολιτικών και των σχεδίων Αειφορίας στο αστικό περιβάλλον μπορεί επίσης να αποδειχθεί μέσω Δεικτών» (Munier, 2005).

Είναι πολύ βασικό οι υπεύθυνοι για την λήψη αποφάσεων στον τομέα του τουρισμού να γνωρίζουν τις σχέσεις μεταξύ τουρισμού, πολιτισμού και περιβάλλοντος. Η ευθύνη που έχουν είναι μεγάλη, και επειδή η ευθύνη απαιτεί γνώση, οι Δείκτες Αειφορίας, είναι ένα δυνατό χαρτί γνώσης, το οποίο θα βοηθήσει να μειωθούν οι μελλοντικοί κίνδυνοι για την τουριστική βιομηχανία και τους Προορισμούς.

Σκοπός της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι παρουσίαση της Διαδικασίας αξιολόγηση και πιστοποίησης της Αειφορίας στην τουριστική Ανάπτυξη ελληνικών νησιωτικών Προορισμών καθώς και των προβλημάτων που προκύπτουν κατά την εφαρμογή της και ποιες είναι οι πιθανές λύσεις.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία, αποτελείται από 9 κεφάλαια, τα οποία, περιγράφουν πλήρως, την διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης Προορισμών βάσει των Δεικτών Αειφορίας από διάφορα πρότυπα που σχετίζονται με τον τουρισμό καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται κατά την διαδικασία αυτή και πως αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν.

Το *πρώτο κεφάλαιο*, είναι ένα εισαγωγικό κεφάλαιο στο οποίο περιγράφεται η δομή της εργασίας.

Το *δεύτερο κεφάλαιο* είναι η βιβλιογραφική έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε και ποιες ήταν οι κύριες βιβλιογραφικές πηγές της διπλωματικής.

Το *τρίτο κεφάλαιο*, αναφέρεται στην σχέση του τουρισμού με την Αειφόρο Ανάπτυξη, στις ανάγκες των Προορισμών, στις υπάρχουσες τάσεις καθώς και στις επιπτώσεις του τουρισμού σε ένα Προορισμό. Περιγράφει ουσιαστικά την υπάρχουσα κατάσταση παγκοσμίως και περιγράφει τις επιπτώσεις του τουρισμού σε έναν Προορισμό.

Το *τέταρτο κεφάλαιο* αναφέρεται, στους Δείκτες Αειφορίας, και στο πως αυτοί προέκυψαν, τι ανάγκες καλύπτουν, την χρησιμότητα τους, πως αυτοί θα βοηθήσουν στην διαχείριση ενός Προορισμού, καθώς πως θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων του τουρισμού σε αυτόν. Στο κεφάλαιο αυτό, θα εντοπίσετε και μελέτες περίπτωσης, περιοχών που χρησιμοποίησαν τους Δείκτες Αειφορίας και κάποια αποτελέσματα τους.

Το *πέμπτο κεφάλαιο*, αναφέρεται στην περίπτωση των Ελληνικών νησιών. Εδώ περιγράφεται η υπάρχουσα κατάσταση των ελληνικών νησιών, τα οποία στην πλειοψηφία τους έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά.

Στο *έκτο κεφάλαιο* γίνεται αναφορά σε κύριες δράσεις αειφορίας που έχουν πραγματοποιήσει τα τελευταία χρόνια τα ελληνικά νησιά.

Στο *έβδομο κεφάλαιο*, γίνεται παρουσίαση των προτύπων και της διαδικασίας πιστοποίησης προορισμών.

Τέλος, στο *όγδοο κεφάλαιο*, παρουσιάζονται τα προβλήματα που εμφανίζονται κατά την εφαρμογή της διαδικασίας πιστοποίησης της Αειφορίας στα ελληνικά νησιά και κάποιες προτεινόμενες λύσεις

1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό, θα παρουσιαστεί η σημαντικότερη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την συγγραφή αυτής της Διπλωματικής Εργασίας.

Όπως αναφέρθηκε και στο εισαγωγικό κεφάλαιο, η παρούσα Διπλωματική Εργασία έχει σαν στόχο την αξιολόγηση και πιστοποίηση της Αειφορίας στην τουριστική ανάπτυξη ελληνικών νησιωτικών προορισμών και ποια είναι τα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την διάρκεια της διαδικασίας αυτής. Επίσης, προτείνονται λύσεις σχετικά με τα εντοπισμένα προβλήματα.

Η αξιολόγηση με την χρήση δεικτών έχει την δυνατότητα να υποδείξει δυνάμεις και αδυναμίες των Προορισμών καθώς και ποια σημεία τους χρειάζονται διορθωτικές δράσεις. Τέλος, θα προταθούν και κάποιες διορθωτικές δράσεις στα προβλήματα εφαρμοσιμότητας της διαδικασίας τα οποία εμφανίζονται. Πριν την παρουσίαση των στοιχείων και των βημάτων που επεξεργάστηκαν, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά σε έρευνες που έχουν εκπονηθεί και σχετίζονται με το αντικείμενο της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας.

Οι Δείκτες Αειφορίας είναι στοιχεία τα οποία παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για την καλύτερη κατανόηση της σχέσης και του αντικτύπου του τουρισμού στο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον ενός Προορισμού, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό τουρισμού, το οποίο το 2004 έχει εκδώσει έναν οδηγό Δεικτών Αειφορίας. Ο οδηγός «Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations». Σκοπός του Οργανισμού δημιουργήθηκε για να παρουσιάσει στο κοινό μια πλήρης εικόνας των Δεικτών, να επεξηγήσει τι ακριβώς είναι, ποια η χρησιμότητα τους, αλλά και να παρουσιάσει ένα πλήθος Δεικτών οι οποίοι αναπτύχθηκαν για να χρησιμοποιηθούν στον τουρισμό και καλύπτουν πληθώρα αντικειμένων. Επίσης στον οδηγό αυτό, παρουσιάζονται και πολλές περιπτώσεις μελέτης εφαρμογής Δεικτών Αειφορίας σε διάφορες περιοχές ανά τον κόσμο. Αυτό ο οδηγός έχει σχεδιαστεί για να προσφέρει πρακτική βοήθεια στους διαχειριστές τουρισμού και Προορισμών, καθώς και να τους ενθαρρύνει να χρησιμοποιούν τους Δείκτες ως δομικό στοιχείο για τον Αειφόρο τουρισμό στους Προορισμούς τους.

Σε διεθνές επίπεδο, υπάρχει πλήθος ερευνών σχετικά με τους Δείκτες Αειφορίας. Μια τέτοια έρευνα παρουσιάζεται στο βιβλίο των Jessica Stronghill, Murray B. Rutherford, and Wolfgang Haider «*Conservancies in Coastal British Columbia: A New Approach to Protected Areas in the Traditional Territories of First Nations*», όπου γίνεται χρήση Δεικτών Αειφορίας ως μια νέα προσέγγισή διατήρησης προστατευόμενων περιοχών.

Επίσης, το 2004 οι Astleithner, Hamedinger, Holman & Rydin πραγματοποίησαν έρευνα με τίτλο «*Institutions and Indicators –the discourse about indicators in the context of sustainability*» η οποία εκδόθηκε στο περιοδικό «*Journal of Housing and the Built Environment*».

Έρευνα η οποία οδήγησε σε ένα οδηγό με την ονομασία «*Guide to Good Practice in Tourism Carrying Capacity Assessment*» πραγματοποιήθηκε στο Split το 2003 όπου μέσω Δεικτών θα μπορούσε να αξιολογηθεί η φέρουσα ικανότητα του Προορισμού.

Πολλοί Προορισμοί ανά τον κόσμο έκανα έρευνες και σχεδίασαν Δείκτες σχετικά με την Αειφορία τους. Μια από αυτές είναι η Σιγκαπούρη η οποία με την έρευνα «*Lively and Liveable Singapore: Strategies for Sustainable Growth*» που πραγματοποίησε η Διυπουργική Επιτροπή για την Αειφόρο Ανάπτυξη της Σιγκαπούρης το 2009. Βάσει αυτής έχουν σχεδιαστεί δράσεις Αειφορίας και στρατηγικές Ανάπτυξης της χώρας, οι οποίες αξιολογήθηκαν βάσει Δεικτών Αειφορίας.

Αντίστοιχες έρευνες έχουν γίνει και σε άλλους Προορισμούς όπως η Βαρκελώνη η οποία έχει ένα κύριο σύστημα παρακολούθησης με επιλεγμένους οικονομικούς Δείκτες βάσει των οποίων εξετάζονται διάφορα θέματα όπως επιχειρήσεις, κοινωνία, τουρισμός Αειφορία και ποιότητα ζωής κλπ. το οποίο είναι το *Παρατηρητήριο της Βαρκελώνης*. Η Βαρκελώνη θέλοντας να δώσει έμφαση στην αξιολόγηση της Αειφορίας δημιούργησε ένα πιο συγκεκριμένο εργαλείο τους *Δείκτες της Ατζέντας 21*, οι οποίοι εφαρμόστηκαν για να παρακολουθούν και να βοηθούν την τοπική Ατζέντα 21 (<http://lameva.barcelona.cat>).

Το 2000 στο Προορισμό Kangaroo της Αυστραλίας, σχεδιάστηκαν και αναπτύχθηκαν, μέσω μιας σειράς συσκέψεων μεταξύ της κυβέρνησης, της βιομηχανίας τουρισμού και της τοπικής κοινωνίας, οι Δείκτες TOMM, το οποίο είναι ένα σύνολο πρακτικών

Δεικτών που παρακολουθούν την κατάσταση του τουρισμού στο Προορισμό (www.tomm.info).

Το 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέπτυξε ένα Ευρωπαϊκό Σύστημα Δεικτών Τουρισμού (ETIS). Το ETIS είναι ένα σύστημα Δεικτών κατάλληλο για όλους τους τουριστικούς Προορισμούς, το οποίο του ενθαρρύνει να υιοθετήσουν μια πιο έξυπνη προσέγγιση στον προγραμματισμό του τουρισμού. Είναι ένα εργαλείο διαχείρισης το οποίο υποστηρίζει Προορισμούς που επιθυμούν να ακολουθήσουν μια πιο Αειφόρο προσέγγιση στην διαχείριση τους, καθώς και ένα σύστημα παρακολουθήσεις, το οποίο συλλέγει δεδομένα και πληροφορίες έτσι ώστε να βοηθάει τους Προορισμούς να παρακολουθούν την απόδοση τους. Τέλος, είναι ένα και ένα εργαλείο πληροφόρησης, χρήσιμο για τους υπευθύνους για την χάραξη πολιτικής, τις τουριστικές επιχειρήσεις αλλά και διάφορους άλλους εμπλεκόμενους (European Union, 2016)

Πολύ βασικό για την βιβλιογραφία της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι τα πρότυπα πιστοποίησης Αειφόρων Προορισμών, όπως το πρότυπο Green Destinations (<https://greendestinations.org>) και το πρότυπο Earthcheck (<https://earthcheck.org/>). Οι Δείκτες και τα κριτήρια των προτύπων αυτών είναι βασισμένα στα κριτήρια και τους δείκτες του Παγκόσμιου Συμβουλίου Αειφόρου Τουρισμού (GSTC) Τα κριτήρια GSTC για τους προορισμούς και οι συναφείς δείκτες επιδόσεων αναπτύχθηκαν με βάση ήδη αναγνωρισμένα κριτήρια και προσεγγίσεις, όπως για παράδειγμα οι δείκτες επιπέδων προορισμού UNWTO, τα κριτήρια GSTC για ξενοδοχεία και ταξιδιωτικούς πράκτορες και σχεδόν 40 άλλες ευρέως αποδεκτές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές, κριτήρια πιστοποίησης και τους δείκτες (<https://www.gstcouncil.org/>).

Μετά την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι οι έρευνες είναι είτε παγκοσμίου επιπέδου, όπως η έρευνα ,και οι Δείκτες που προέκυψαν την έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο οποίος θέτει αρκετά γενικούς Δείκτες, είτε είναι πολύ ειδικές έρευνες για Προορισμούς, ή περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά. Για τα ελληνικά δεδομένα, η βιβλιογραφία είναι ελάχιστη σχετικά με την χρήση Δεικτών για αξιολόγηση της Αειφορίας στον τουρισμό ενός προορισμού. Παρόλα αυτά, η βιβλιογραφία και οι έρευνες που έχουν γίνει γύρω

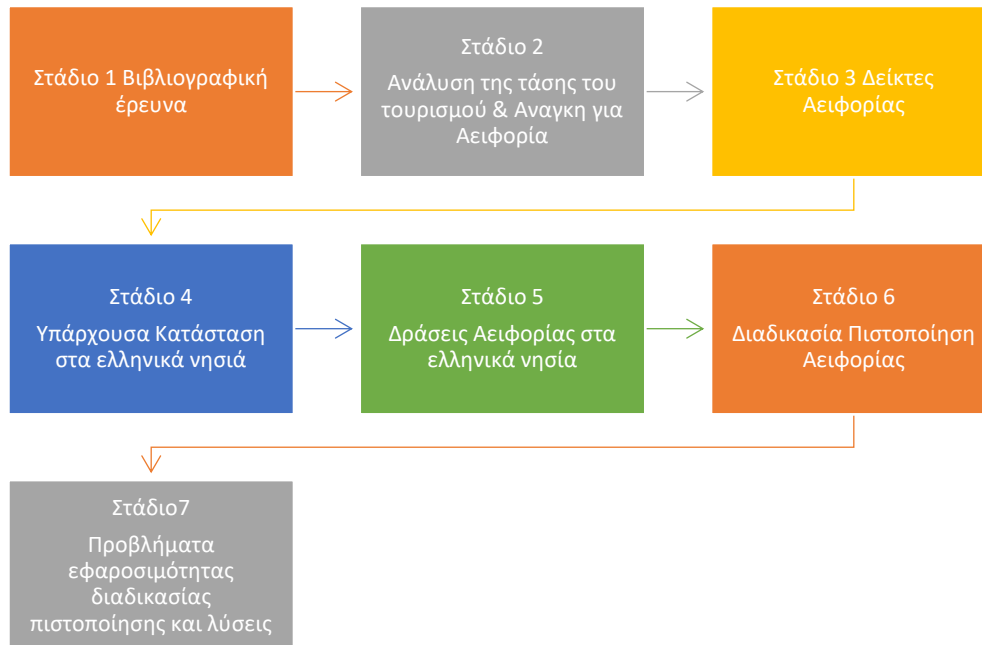
Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

από το θέμα των Δεικτών Αειφορίας για αξιολόγηση τουριστικών Προορισμών είναι ικανοποιητικές, και συνεχίζουν με γοργούς ρυθμούς να εξελίσσονται καθώς τα θέματα Αειφορίας τρέχουν. Ήδη το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού αναθεωρεί τα κριτήρια που έχει θέσει, που αυτό συνεπάγεται νέοι ή και διαφοροποιημένοι δείκτες. Ο κόσμος αλλάζει και εξελίσσεται, η Αειφορία στους Προορισμούς είναι πλέον επιτακτική ανάγκη, αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα θεωρώ την δημιουργία νέων εξελιγμένων ερευνών γύρω από το θέμα των Δεικτών Αειφορίας.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την εκπόνηση της Διπλωματικής Εργασίας σχεδιάστηκε μια συγκεκριμένη μεθοδολογία για την πλήρη κάλυψη και παρουσίαση των απαιτούμενων στοιχείων.

Σχήμα 1 Μεθοδολογία Διπλωματικής Εργασίας

Το πρώτο στάδιο, είναι βιβλιογραφική έρευνα που πρέπει να πραγματοποιηθεί για την διεκπεραίωση της εργασίας αυτή. Η έρευνα αυτή είναι σχετική με την με την διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης Το δεύτερο στάδιο είναι η ανάλυση της τάση στον τουρισμό ενώ το τρίτο στάδιο η καταγραφή της υπάρχουσας τάσης του τουρισμού, καθώς και η παρουσίαση της ανάγκης για Αειφόρο Ανάπτυξη λόγω της ταχύτατα ανεπτυγμένης τουριστικής κίνησης που παρουσιάζεται παγκοσμίως. Στο στάδιο αυτό περιγράφεται η πραγματική έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης και ακολούθως, παρουσιάζονται μια σειρά από επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός σε έναν Προορισμό και σε μια κοινότητα υποδοχής, εάν η Ανάπτυξη του τουρισμού δεν γίνει με Αειφόρο τρόπο.

Στο τρίτο στάδιο παρουσιάζονται Δείκτες και αποτελέσματα αυτών σε τρεις χώρες ανά τον κόσμο, χώρες και νησιά με διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετική κουλτούρα και με διαφορετικές ανάγκες. Αυτό δείχνει ότι ανάλογα με τις ανάγκες του

κάθε Προορισμού υπάρχουν και διαφορετικοί Δείκτες τους οποίους μπορεί ν χρησιμοποιήσει, και ότι σε αυτή την περίπτωση δεν ταιριάζουν όλα σε ένα. Επίσης, γίνεται βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με τις διαδικασίες πιστοποίησης προορισμών.

Στο επόμενο στάδιο, γίνεται ανάλυση και παρουσίαση της υπάρχουσας κατάστασης των ελληνικών νησιών. Περιγράφονται κοινά χαρακτηριστικά των ελληνικών νησιών, όπως η πλούσια χλωρίδα και πανίδα, η πλούσια πολιτιστική κληρονομία, η κοινωνική σύσταση, και άλλα.

Στο επόμενο στάδιο, παρουσιάζεται η διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης Αειφόρων προορισμών και τι πρέπει να γίνει για να πιστοποιηθεί ένας προορισμός ως Αειφόρος. Γίνεται αναφορά σε πρότυπα πιστοποίησης καθώς και σε ολόκληρη την διαδικασία

Ακολουθεί, η παρουσίαση των προβλημάτων που έχουν εντοπιστεί στους προορισμούς, και τα οποία δυσκολεύουν την πραγματοποίηση μιας διαδικασίας πιστοποίησης των προορισμών ως προς την αειφορία, καθώς και αδυναμίες που είναι κοινές σε ελληνικά νησιά και οι οποίες στέκονται εμπόδιο στην απόκτηση κάποιας πιστοποίησης. Εν συνεχεία, προτείνονται λύσεις σχετικά με τα προαναφερθέντα προβλήματα

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται ανάλυση των στοιχείων του τουρισμού, αναλύεται η έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης, και περιγράφονται οι επιπτώσεις του τουρισμού στους Προορισμούς.

Για την κατανόηση του ορισμού **Προορισμός**, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών περιγράφει ως ένα Προορισμό, ένα φυσικός χώρος, όπου οι επισκέπτες μπορούν να περάσουν να διανυκτερεύσουν, να απολαύσουν ένα σύνολο προϊόντων και υπηρεσιών, δραστηριοτήτων και εμπειριών. Ο Προορισμός ενσωματώνει διάφορους ενδιαφερόμενους, και μπορεί να δημιουργήσει ένα δίκτυο για να σχηματίσει μεγαλύτερους Προορισμούς.

Η Οργάνωση *Green Destinations*, έχει έναν διαφορετικό, πιο εξειδικευμένο, ορισμό για τους Προορισμούς. Αναφέρεται στους Προορισμούς, ως ένα έδαφος δημόσιας αρχής ή ιδιωτικό, στο οποίο προσφέρονται αξιοθέατα, φαγητό και διανυκτέρευση. Ο Προορισμός σύμφωνα με την οργάνωση έχει την εξουσία επιβολής κανονισμών, στην επικράτεια του, σχετικά με την παροχή Αειφόρου Τουρισμού. Επίσης ο Προορισμός έχει την δυνατότητα σύνδεσης του μάρκετινγκ με μια οργάνωση διαχείρισης Προορισμού Τέλος, ένας Προορισμός πρέπει να υποστηρίζεται από τους κατοίκους και από τοπικούς επιχειρηματίες.

3.1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στηρίζεται στην αξιοποίηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μιας περιοχής. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, εξαιτίας της κατακόρυφης Ανάπτυξης του τουριστικού τομέα, έρχονται αντιμέτωποι με σημαντικές πιέσεις, οι οποίες προέρχονται κυρίως από το πρότυπο μαζικού τουρισμού, το οποίο χαρακτηρίζεται ως ένα μη Αειφόρο πρότυπο, το οποίο επιφέρει ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον μιας κοινωνίας.

Οι εξελίξεις στον τουριστικό τομέα διεθνώς εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν επιπλέον τις παραπάνω πιέσεις. Πιο συγκεκριμένα, τις τελευταίες έξι δεκαετίες ο τομέας του

τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο γνωρίζει συνεχή ανάπτυξη και διαφοροποίηση, παραμένοντας ένας από τους μεγαλύτερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της Παγκόσμιας οικονομίας. Ολοένα και περισσότεροι Προορισμοί παγκοσμίως αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού τους προϊόντος, καθιστώντας τον τομέα του τουρισμού *παράγοντα κλειδί* της κοινωνίας και της οικονομίας. (UNWTO, Annual Report, 2015).

Σύμφωνα με έρευνες ο τουρισμός αναμένεται να συνεχίσει να αναπτύσσεται τα επόμενα έτη με ρυθμό μεγαλύτερο από 3% ετησίως με τον αναμενόμενο συνολικό αριθμό τουριστών το 2030 να φτάνει τα 1,8 δισεκατομμύρια (UNWTO, Annual Report , 2011).

Την τελευταία 20αετία οι διεθνείς αναχωρήσεις παγκόσμια αυξήθηκαν από 600 χιλιάδες σε 1,3 εκατομμύρια σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο της Deloitte, Guy Langford (<https://www2.deloitte.com>).

Το 2017 ήταν ένα έτος ρεκόρ για τον διεθνή τουρισμό. Οι Διεθνείς αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν για όγδοη συνεχόμενη χρονιά, μια σειρά αδιάλειπτης Ανάπτυξης, η οποία έχει να καταγραφεί από τη δεκαετία του 1960. Οι Προορισμοί παγκοσμίως υποδέχτηκαν 1.323 εκατομμύρια διεθνείς τουριστικές αφίξεις, περίπου 84 εκατομμύρια περισσότερα από ό,τι το 2016 (UNWTO, Annual Report, 2017).

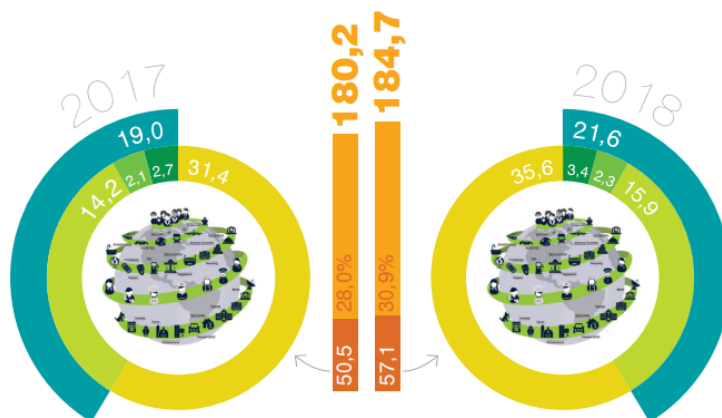
Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Σχήμα 2 Στατιστικά Στοιχεία σχετικά με τον τουρισμό για το 2017 (Πηγή: UNWTO Annual Report, 2017)

Ο τουρισμός αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς αποτελεί το 10,2% του παγκόσμιου ΑΕΠ, και προσφέρει 292 εκατομμύρια θέσεις εργασίας παγκοσμίως. Στην Ελλάδα, η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας ανήλθε στο 30,9% το 2018 έναντι 28% που ήταν το 2017.

Σχήμα 3 Η Συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας για τα έτη 2017 & 2018 (Πηγή: Η Συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία, ΣΕΤΕ, 2018)

Παράλληλα, υπάρχει και μεγάλη και άμεση συμβολή του στο ΑΕΠ των Περιφερειών. Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ του Νότιο Αιγαίο αποτελεί το 97% ενώ στο ΑΕΠ Ιονίου το 71%.

Σχήμα 4 Άμεση συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ των Περιφερειών το 2018 (Πηγή: Η Συμβολή του τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία, ΣΕΤΕ, 2018)

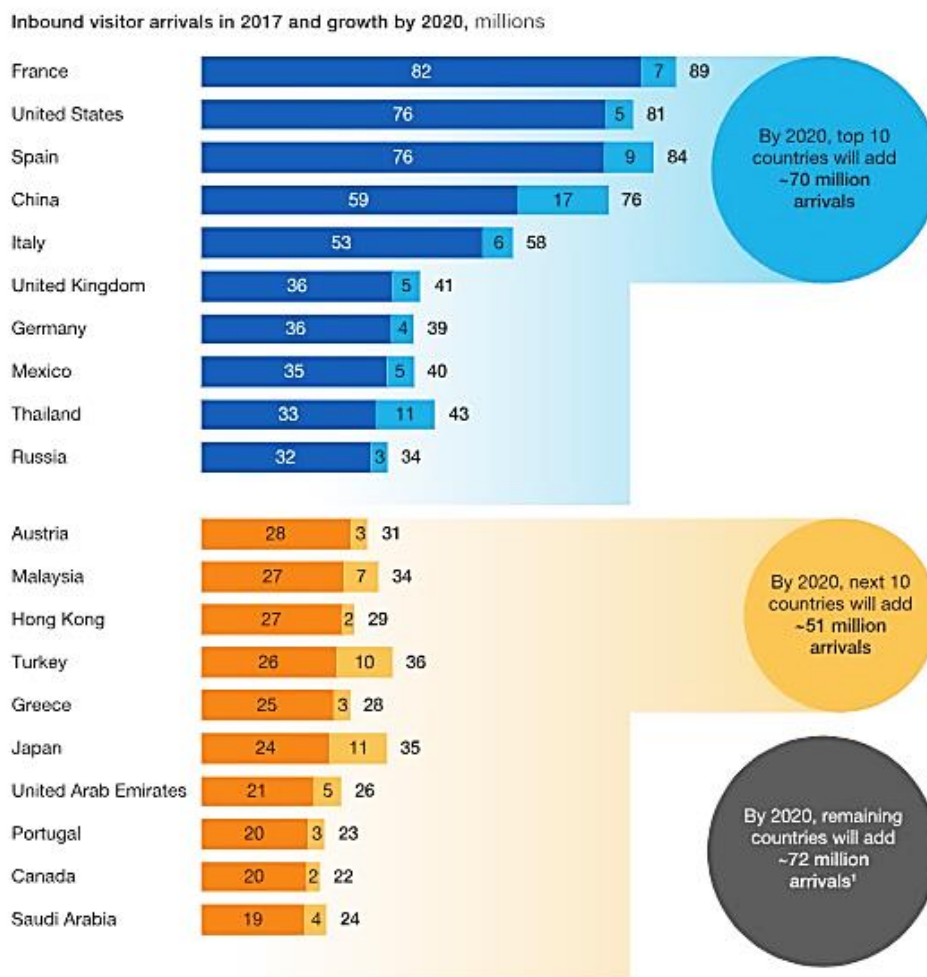

Ο ρυθμός Ανάπτυξης του τουρισμού είναι ιδιαίτερα ταχύς καθώς τα τελευταία χρόνια η μεσαία τάξη έχει επεκταθεί και οι ψηφιακές και φυσικές συνδέσεις έχουν γίνει πιο προσβάσιμες. Πλέον τα ταξίδια είναι προσιτά σε μεγαλύτερο ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού. Εξαιτίας αυτού, ολοένα και περισσότεροι Προορισμοί κινδυνεύουν να καταστρέψουν το περιβάλλον, την κοινωνία αλλά και την αισθητική τους, λόγω της υψηλής θέσης που κατέχουν στην προτίμηση των ταξιδιωτών. Σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε από την “Euromonitor International” (<https://www.euromonitor.com/>) τον Δεκέμβριο του 2017, μέχρι το 2020 οι 10 πιο δημοφιλής τουριστικές χώρες του κόσμου θα κατακλειστούν από 70 εκατομμύρια

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

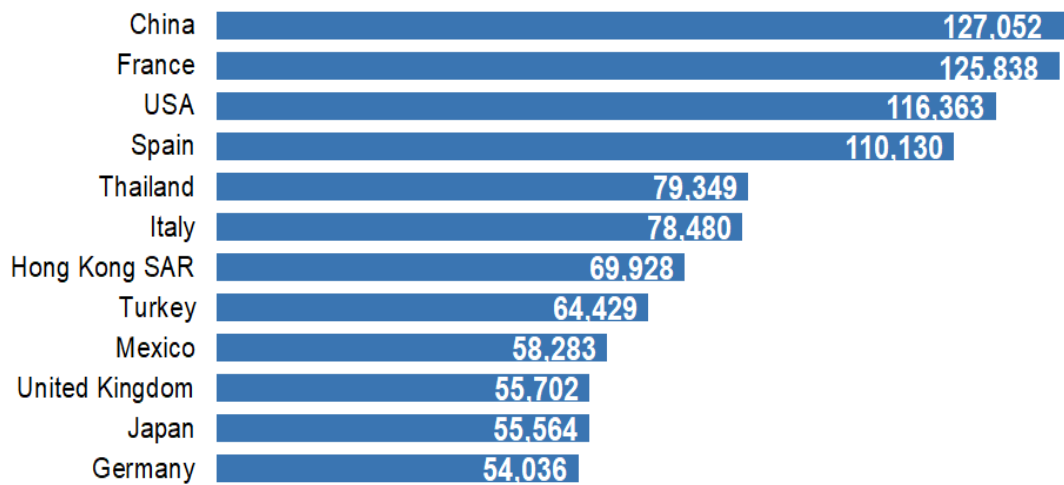
νέες αφίξεις, ενώ οι επόμενες 10 πιο δημοφιλείς στους τουρίστες χώρες, ανάμεσα τους και η Ελλάδα, θα αυξήσουν τις αφίξεις τους κατά σχεδόν 51 εκατομμύρια (<https://www.mckinsey.com>).

Σχήμα 5 Οι χώρες με την μεγαλύτερη αύξηση αφίξεων μέχρι το 2020 (Πηγή: Euromonitor International, 2017)

Μια νέα έρευνα της Euromonitor, για το 2030, προβλέπει ότι η Κίνα θα ξεπεράσει την Γαλλία και θα φτάσει στην κορυφή των Προορισμών. Ο Wouter Geerts ένας ειδικός εμπειρογνώμονας της Euromonitor τόνισε ότι « Ο Τουρισμός είναι ένας βασικός πυλώνας για την οικονομία της Κίνας, και πρέπει να γίνουν πολλές βελτιώσεις στην υποδομή, επιπρόσθετα στις πολιτικές περί φιλικής προσέγγισης του τουρισμού...».

Σχήμα 6 Οι πρώτες Χώρες σε αφίξεις όπως προβλέπεται για το 2030 (Πηγή: (Πηγή: Euromonitor International, 2018)

Source: Euromonitor International

Η ραγδαία Ανάπτυξη του τουρισμού, με τη μορφή κυρίως του μαζικού προτύπου, έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, στοιχείο που βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού σε διεθνές επίπεδο (WTTC, 1995), αναδεικνύοντας την ανάγκη Ανάπτυξης του συγκεκριμένου τομέα με ένα περισσότερο Αειφόρο πρότυπο.

Όπως παρουσιάζονται και πιο πάνω, οι προβλέψεις είναι ξεκάθαρες και γιαυτό το λόγο πρέπει να παρθούν μέτρα και να σχεδιαστεί στρατηγική για αποφυγή ή αντιμετώπιση του συνωστισμού στους Προορισμούς και για την προστασία του Προορισμού στο σύνολο του. Πράγματι ο τουρισμός επιφέρει οικονομικά οφέλη στον εκάστοτε Προορισμό αλλά έχει και σαν αποτέλεσμα την αυξανόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος από την, χωρίς όρια, ανθρώπινη δραστηριότητα η οποία κρίνεται απαραίτητη για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών (<https://www.mckinsey.com>).

Οι προβλέψεις αυτές έχουν θορυβήσει ιδιαίτερα αρκετές κυβερνήσεις οι οποίες αποζητούν πλέον μια Αειφόρο Ανάπτυξη των τουριστικών Προορισμών τους ώστε να τους προστατέψουν. Έτσι, αποφάσισαν να κάνουν στροφή προς τον Αειφόρο τουρισμό, και στη Αειφόρο τουριστική Ανάπτυξη όπου λαμβάνονται υπόψη οι

τρέχουσες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει (<http://sdt.unwto.org>).

Η Αειφόρος Ανάπτυξη κρίνεται επιτακτική ανάγκη σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε σαν κατευθυντήρια γραμμή για προγραμματισμό και διαχείριση ενός Προορισμού (<https://www.wttc.org>).

Από έρευνα της εταιρίας McKinsey, και μετά από αρκετές συνεντεύξεις με κυρίαρχους στον χώρο του τουρισμού, εξάγεται το συμπέρασμα ότι κάποια μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Προορισμοί σχετίζονται με τον υπερπληθυσμό στον Προορισμό κατά την τουριστική περίοδο. Ο συνωστισμός στους Προορισμούς δημιουργεί αποξένωση των ντόπιων, υποβάθμιση της τουριστικής εμπειρίας, υπερφόρτωση υποδομών, δημιουργία ζημιών στη φύση και αυξανόμενο κίνδυνο στον πολιτισμό και την κληρονομία του Προορισμού. Τα πιο πάνω έχουν σαν αποτέλεσμα ο Προορισμός να μην αναπτύσσεται Αειφόρα. Θα πρέπει να αναζητηθούν τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών, τα οποία μπορούν να λυθούν με στρατηγικές και δράσεις βασισμένες στις αρχές της Αειφορίας. Η ίδια εταιρία μέσω της έρευνας της προτείνει διάφορες "καλές πρακτικές" για τη διαχείριση του τουριστικού τομέα. Μια από αυτές είναι η δημιουργία στρατηγικής Αειφόρου Ανάπτυξης μέσω ενός αυστηρού και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού. Προτείνει οι Προορισμοί να σταματήσουν να εστιάζουν μόνο στην προώθηση του τουριστικού προϊόντος τους και να στραφούν σε ένα ευρύτερο σχεδιασμό. Οι Προορισμοί με σαφή και μακροπρόθεσμη στρατηγική πάνω σε στέρεα βάση είναι πιο πιθανόν να επιτύχουν την Αειφόρο Ανάπτυξη που αποζητούν. Ένα βασικό στοιχείο τέτοιας Αειφόρου στρατηγικής για τον τουρισμό είναι να τοποθετηθεί πρώτα η τοπική κοινωνία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Τζαμάικα η οποία το 2015 ανέπτυξε μια στρατηγική για να ξεφύγει από τον χαρακτηρισμό «*ήλιος, θάλασσα και άμμος*» και να γίνει ένας Προορισμός «*τουριστικού τοπίου*» που θα δίνει την δυνατότητα στους επισκέπτες της να αλληλοεπιδρούν με τον πολιτισμό και την κληρονομία της χώρας. Για την υλοποίηση της στρατηγικής αυτής, το Υπουργείο Τουρισμού και Ψυχαγωγίας κάλεσε την κυβέρνηση, τις επιχειρήσεις, τις ΜΚΟ και τους κατοίκους της Τζαμάικας σε διαβούλευση με σκοπό τον εντοπισμό θεμάτων και ευκαιριών που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες ώστε να επιλυθούν ή να τύχουν σωστής εκμετάλλευσης

(Britell & Britton, 2017). Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν ένα λεπτομερές πλάνο που ονομάζεται Community Tourism Vision, και το οποίο επικεντρώνεται στην Ανάπτυξη μικρών και μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων και πιο συγκεκριμένα αυτά που τονίζουν τα μοναδικά πολιτιστικά στοιχεία της χώρας (<https://www.mckinsey.com>).

Θέτοντας ως βασική ανάγκη την Αειφόρο Ανάπτυξη για τους λόγους που αναλύθηκαν πιο πάνω και παρακολουθώντας παραδείγματα τα οποία λειτούργησαν σωστά, τα Ηνωμένα Έθνη κήρυξαν το 2017 σαν Διεθνές Έτος Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης. Στόχος αυτού, ήταν η ανάδειξη σε διεθνές επίπεδο της σημασίας της Αειφόρου τουριστικής Ανάπτυξης για να ενθαρρυνθεί η κατανόηση και η γνώση για το πλούσιο πολιτιστικό υπόβαθρο στους διεθνείς Προορισμούς, ο σεβασμό προς τους πολιτισμούς αυτούς, καθώς και η προαγωγή της παγκόσμιας ειρήνης.

Σχήμα 7 Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (Πηγή: <https://www.unric.org>)

Ο Αειφόρος τουρισμός αφορά την εκ νέου εστίαση και την προσαρμογή του τουριστικού τομέα. Πρέπει να εξευρεθεί ισορροπία μεταξύ ορίων και χρήσης, έτσι ώστε η συνεχής αλλαγή, παρακολούθηση και προγραμματισμός να διασφαλίσει τη διαχείριση του τουρισμού. Αυτό απαιτεί μακροπρόθεσμη προσέγγιση (συχνά πέραν των 10 ετών) και συνειδητοποίηση ότι η αλλαγή είναι συχνά σωρευτική, σταδιακή και

μη αναστρέψιμη. Οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές της Αειφόρου Ανάπτυξης πρέπει να περιλαμβάνουν τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερομένων μερών, συμπεριλαμβανομένων των αυτοχθόνων πληθυσμών, των τοπικών κοινοτήτων, των επισκεπτών, της βιομηχανίας και του Δημόσιου Τομέα.

Για τη διαχείριση ενός Αειφόρου Προορισμού, πρέπει να καθιερωθεί μια στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης μέσω αυστηρών και μακροπρόθεσμων σχεδιασμών. Οι Προορισμοί πρέπει να εστιάσουν σε Αειφόρες στρατηγικές στον τομέα του τουρισμού. Οι Προορισμοί αυτοί πρέπει να στοχεύουν στην προσέλκυση τουριστών οι οποίοι σέβονται τον Προορισμό και συμβάλλουν στην τοπική οικονομία καθώς γνωρίζουν ότι η ταχεία Ανάπτυξη του τουρισμού, τόσο σε διεθνές όσο και σε τοπικό επίπεδο, παρά τα οικονομικά οφέλη, έχει δυστυχώς πολλές και σημαντικές επιπτώσεις στο πολιτιστικό, κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.

Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να χωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- τις *άμεσες*, που είναι αποτέλεσμα του μεγάλου όγκου τουριστών στην περιοχή κατά την διάρκεια της τουριστικής περιόδου, και
- τις *έμμεσες*, οι οποίες προκύπτουν από την Ανάπτυξη των υποδομών και δημιουργούνται από την Ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.

Καθώς η Ανάπτυξη του τουρισμού αναμένεται να συνεχιστεί με ταχείς ρυθμούς παγκοσμίως, οι επιπτώσεις αυτές θα γίνονται ολοένα και πιο ορατές, εφ' όσον δεν προωθείται το πρότυπο της Αειφόρου τουριστικής Ανάπτυξης, κάνοντας την αντιμετώπισή τους κρίσιμο παράγοντα για το μέλλον κάθε τουριστικού Προορισμού.

3.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην ενότητα αυτή γίνεται μια σύντομη παρουσίαση των αρνητικών επιπτώσεων του τομέα του τουρισμού, στους Προορισμούς και στις κοινωνίες υποδοχής.

3.2.1 Κοινωνικές επιπτώσεις

Η Ανάπτυξη του τουριστικού τομέα επιφέρει πολλές ευκαιρίες αλλά προκαλεί και διάφορα προβλήματα για τις τοπικές κοινωνίες. Συνοπτικά αυτά μπορεί να είναι:

Αλλαγή της κοινωνικής δομής

Σε περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα είναι σύνηθες το φαινόμενο της μαζικής αστικοποίησης με αποτέλεσμα να αλλάζουν αρνητικά πολλές πτυχές της κοινωνικής δομής. Σε πολλές περιπτώσεις δημιουργούνται νέου είδους θέσεις εργασίας, οι οποίες σχετίζονται με την τουριστική βιομηχανία, και οι οποίες ενδέχεται να έχουν χαμηλότερες απολαβές και εξαντλητικά ωράρια εργασίας στον τομέα τα οποία επηρεάζουν τα κοινωνικά πρότυπα και δημιουργούν οικογενειακές τριβές. Οι εποχικές αυτές θέσεις εργασίας, δημιουργούν ταυτόχρονα προβλήματα εποχιακής ανεργίας και ανασφάλειας. (Παπαχριστοφόρου, 2016)

Αύξηση της εγκληματικότητας

Σε περιοχές όπου είναι εμφανείς η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη, συνήθως παρατηρείται και αύξηση της εγκληματικότητας (Abraham & Mansfeld, 2006). Ιδιαίτερα, σε τομείς όπως η νεανική παραβατικότητα και η εμπορία ναρκωτικών.

Αλλαγή του δημογραφικού χαρακτήρα τουριστικών περιοχών

Σε Προορισμούς με αυξημένη τουριστική ανάπτυξη, παρουσιάζεται και αλλαγή στον δημογραφικό χαρακτήρα των περιοχών αυτών, καθώς οι καλύτερες οικονομικές συνθήκες και οι ευκαιρίες απασχόλησης που παρουσιάζονται στις συγκεκριμένες περιοχές, προκαλούν αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα, και παράλληλα εντείνουν το φαινόμενο της αστυφιλίας και της εγκατάλειψης της υπαίθρου. Το φαινόμενο αυτό μεγεθύνεται και από την πρόσληψη μεγάλου αριθμού αλλοδαπών εργατών από ξενοδοχεία στις τουριστικές περιοχές (Παπαχριστοφόρου, 2016).

3.2.2 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Ο τουριστικός τομέας έχει ως θεμέλιο λίθο την ποιότητα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής. Στην περίπτωση υιοθέτησης ενός μαζικού προτύπου τουριστικής ανάπτυξης, οι φυσικοί πόροι του προορισμού, δέχονται μεγάλες πιέσεις, οι οποίες με την πάροδο του χρόνου είναι σημαντικές και άνισες, γεγονός που έχει αρνητικές επιπτώσεις τόσο σε περιβαλλοντικό (ρύπανση αέρα από κατανάλωση ενέργειας σε διάφορες λειτουργίες του Προορισμού, υψηλά ποσοστά κατανάλωσης υδάτινων πόρων, θαλάσσια ρύπανση κ.λπ.) όσο και σε

οικονομικό επίπεδο (υψηλές επενδύσεις σε υποδομές που υπολειτουργούν ένα σημαντικό μέρος του χρόνου) (Παπαχριστοφόρου, 2016).

Επιπτώσεις στο έδαφος

Η τουριστική Ανάπτυξη και οι υποδομές που είναι απαραίτητές για την υποστήριξη της προκαλούν μεγάλες πιέσεις στο έδαφος. Η κυριότερη πηγή πίεσης προέρχεται από την Ανάπτυξη υποδομών του Προορισμού (π.χ. μεταφορές) αλλά και ξενοδοχειακών υποδομών και κέντρων αναψυχής, έχοντας έτσι μεγάλο μερίδιο ευθύνης στην αστικοποίηση των περιοχών που αναπτύσσεται ο τουρισμός. Σημαντικός είναι και ο όγκος στερεών και υγρών αποβλήτων από τη λειτουργία των ξενοδοχειακών υποδομών. Η λανθασμένη διαχείριση των αποβλήτων αλλά και η ανεξέλεγκτη απόθεσή τους στα εδάφη αποτελούν υπαρκτό κίνδυνο για τα εδάφη και τον υδροφόρο ορίζοντα. Είναι εμφανές, σε Προορισμούς με μεγάλη τουριστική Ανάπτυξη, οι ποσότητες αποβλήτων οδηγούν στην ολοένα και μεγαλύτερη ανάγκη για χωματερές (συχνά παράνομες), με όλα τα συναφή προβλήματα που αυτές εγκυμονούν.

Η αύξηση των τουριστικών υποδομών (ξενοδοχειακών μονάδων, κέντρων ψυχαγωγίας) και λοιπών υποστηρικτικών υποδομών (οδικό δίκτυο, υδροδότηση και ηλεκτροδότηση)έχουν ανάγκη για χρήση τεράστιων εκτάσεων εδάφους, που συχνά οδηγεί στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και την αστικοποίησή του. Ειδικότερα, σε μικρούς Προορισμούς, η τσιμεντοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος όχι μόνο είναι αντιαισθητική, αλλά καταστρέφει και το έδαφος. Επίσης η εκτεταμένη ανάγκη για γη οδηγεί στον ανταγωνισμό με ήδη υπάρχουσες χρήσεις γης, όπως η γεωργία, η οποία συχνά καθίσταται ασύμφορη, αναγκάζοντας τον τοπικό πληθυσμό και ειδικά τους απασχολούμενους στον αγροτικό τομέα σε αναζήτηση άλλων μορφών απασχόλησης. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες, οι εργαζόμενοι στον πρωτογενή τομέα, να στραφούν, στον τριτογενή με αποτέλεσμα σιγά σιγά ο πρωτογενής τομέας να εξαφανίζεται, και η ανάγκες του Προορισμού να καλύπτονται από εισαγωγές ακόμη και ειδών πρώτης ανάγκης. (Παπαχριστοφόρου, 2016)

Επιπτώσεις στους υδάτινους πόρους

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω τα στερεά και υγρά απόβλητα από τουριστικές υποδομές, πιθανών να επηρεάσουν τον υδροφόρο ορίζοντα, ιδιαίτερα αν δεν τύχουν της κατάλληλης επεξεργασίας και διάθεσης. Η απορριψη τους χωρίς κατάλληλη επεξεργασία σε χωματερές, κυρίως μη νόμιμες, μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε διείσδυσή τους στον υδροφόρο ορίζοντα, επηρεάζοντας έτσι αρνητικά τον σημαντικό αυτό φυσικό πόρο.

Επιπρόσθετα, οι ανάγκη σε νερό, κατά τους τουριστικούς μήνες, αυξάνεται δραματικά, και το γεγονός αυτό προκαλεί πολλά προβλήματα στους Προορισμούς, ειδικά αυτούς με περιορισμένους υδάτινους πόρους.

Παράλληλα, η υπεράντληση νερού από τον υδροφόρο ορίζοντα για χρήση σε δραστηριότητες οι οποίες συνδέονται με τον τουρισμό, όπως ποτίσματα κήπων, χρήση σε πισίνες και καθαρισμό, πιθανότατα, να εντείνει φαινόμενα όπως αυτό της ερημοποίησης, που ιδιαίτερα έντονο στην περιοχή της Μεσογείου (Safriel, 2009), ενώ θέτει σε μεγάλο κίνδυνο τα οικοσυστήματα και τη γεωργία.

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι τουρίστες κατά την διάρκεια των διακοπών τους καταναλώνουν μεγαλύτερες ποσότητες νερού από ότι υπό κανονικές συνθήκες στον χώρο τους, μπορούν να ασκήσουν σημαντικές πιέσεις στους τουριστικούς Προορισμούς, με ορατό τον κίνδυνο της εξάντλησης των υδάτινων πόρων και την υποβάθμιση του Προορισμού.

Τέλος, έντονο είναι και το πρόβλημα ρύπανσης των θαλασσών από τουριστικά πλοία, και ιδιωτικά σκάφη, τα οποία απορρίπτουν τα απορρίμματα τους στα παράκτια τμήματα των Προορισμών και επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα του νερού και τα υποθαλάσσια οικοσυστήματα (Stefatos et al., 1999).

Επιπτώσεις στα οικοσυστήματα

Μια δημοφιλής μορφή του τουρισμού είναι ο οικοτουρισμός, που συνδέεται με διάφορες τουριστικές δραστηριότητες στη φύση, και ιδιαίτερα σε περιοχές με αξιόλογο οικολογικό χαρακτήρα. Αυτή η μορφή του τουρισμού, αν δεν ακολουθεί

πολιτικές Αειφόρας Ανάπτυξης, μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά στα διάφορα οικοσυστήματα και αλλοίωση του χαρακτήρα τους (<http://www.gdrc.org>).

Η δημιουργία εγκαταστάσεων συσχετισμένων με τον τουρισμό σε κοντινή απόσταση από περιοχές με οικολογικό ενδιαφέρον αρκετά συχνά συνδέεται, με μεγάλες ζημιές στα τοπικά οικοσυστήματα, όπως η αποψίλωση δασικών περιοχών, ρύπανση του εδάφους και του νερού και αυξημένη διάβρωση του εδάφους. Σε περιοχές δημοφιλής στους οικοτουρίστες, όπως μονοπάτια της φύσης, η επισκεψιμότητα ασκεί μεγάλη πίεση στη χλωρίδα, με αποτέλεσμα την απώλεια εδαφοκάλυψης και τη μείωση της βιοποικιλότητας. Επιπλέον, ανάπτυξη τουριστικών εγκαταστάσεων για την κάλυψη των αναγκών των οικοτουριστών απαιτεί την ανάπτυξη του οδικού δικτύου, η κατασκευή του οποίου καταστρέφει μεγάλες εκτάσεις οικοσυστημάτων, με αποτέλεσμα τον κατακερματισμό τους.

Σε παραθαλάσσιες περιοχές με αυξημένη τουριστική Ανάπτυξη, σημαντική πίεση δέχονται τα θαλάσσια οικοσυστήματα εξαιτίας της αύξησης των τουριστικών εγκαταστάσεων, όπως κυματοθραύστες, μαρίνες και διαμόρφωση παραλιών.

Όλες αυτές οι πιέσεις οι οποίες ασκούνται από τις τουριστικές δραστηριότητες στα οικοσυστήματα, αναπόφευκτα οδηγούν, σε σημαντική αλλοίωση του χαρακτήρα τους (Παπαχριστοφόρου, 2016).

Επιπτώσεις στην ενέργεια

Οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις χρειάζονται μεγάλα ποσοστά ενέργειας ώστε καλύψουν τις μεγάλες ανάγκες σε ηλεκτρική ενέργεια για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών τους. Η αλλαγή του προτύπου ζωής και η ενεργειακή ένταση που αυτή επιφέρει, έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση των ενεργειακών αναγκών, η οποία είναι πολύ έντονη στο επίπεδο των ξενοδοχειακών υποδομών (θέρμανση, ψύξη, μεταφορές κ.λπ.). Για να επιτευχθεί η εξοικονόμηση οικονομικών και ενεργειακών πόρων θα πρέπει να μειωθεί η κατανάλωση ενέργειας στις ξενοδοχειακές υποδομές. Αυτό θα επιφέρει, θετικά αποτελέσματα τόσο στο επίπεδο του Προορισμού όσο και σε αυτό της επιχείρησης (μείωση κόστους, ανταγωνιστικότητα, περιβαλλοντική ευθύνη, κ.λπ.). Η περιβαλλοντικά υπεύθυνη χρήση της ενέργειας αποτελεί σήμερα

μια βασική παράμετρο όλων των συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης στο επίπεδο των τουριστικών υποδομών.(Παπαχριστοφόρου, 2016).

Επιπτώσεις στην ποιότητα του αέρα

Η ποιότητα του αέρα επηρεάζεται άμεσα από την τουριστική Ανάπτυξη, καθώς αυτή συνδέεται, μεταξύ άλλων, με αύξηση του όγκου των μετακινήσεων και την αύξηση των εκπομπών καυσαερίου η οποία προκύπτει από τον τομέα των μεταφορών, ο οποίος έχει άμεση σύνδεση με τις τουριστικές ροές. Το μεγαλύτερο μερίδιο εκπομπών προέρχεται από τις αεροπορικές μεταφορές, καθώς και την αυξημένη ανάγκη για μεταφορά αγαθών για τουριστική χρήση.

Επίσης η αυξημένη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας κατά τους μήνες τουριστικής αιχμής (κυρίως τους καλοκαιρινούς) οδηγεί σε ένταση της ρύπανσης του αέρα (υψηλότερες συγκεντρώσεις κυρίως CO₂).

Η αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση στην ατμόσφαιρα διαφόρων σωματιδίων (όπως αυτά ορίζονται σε σωματίδια με διάμετρο μικρότερη των 2.5μm) (US EPA, 2016). Τα σωματίδια αυτά υποβαθμίζουν έντονα την ποιότητα του αέρα και έχουν συσχετισθεί με αυξημένα ποσοστά θνησιμότητας στον πληθυσμό (Brunekreef and Holgate, 2002; Pope et al., 1995).

3.2.3 Οικονομικές επιπτώσεις

Ο τουριστικός τομέας επιφέρει μεγάλα οικονομικά οφέλη στις περιοχές όπου αναπτύσσεται. Αυτό όμως μερικές φορές μπορεί να μην είναι και 100% αληθές, καθώς ανάλογα με το πρότυπο τουριστικής Ανάπτυξης που αναπτύσσεται σε μια συγκεκριμένη περιοχή είναι ανάλογα και τα οικονομικά οφέλη που αποκομίζει η τοπική κοινωνία.

Πακέτα “all-inclusive”

Το πακέτο αυτό είναι ίσως το πιο διαδεδομένο προϊόν της τουριστικής βιομηχανίας το τελευταίο διάστημα. Χρόνο με τον χρόνο ο αριθμός των ξενοδοχείων που προσφέρουν τα πακέτα αυτά στους πελάτες τους, αυξάνεται. Εξαιτίας όμως αυτών των πακέτων, τα οφέλη από τον τουρισμό μειώνονται για τις τοπικές επιχειρήσεις και την τοπική κοινωνία, με άνιση κατανομή και σημαντική συγκέντρωση των

οικονομικών ωφελειών σε συγκεκριμένες, μεγάλης κλίμακας, μονάδες φιλοξενίας (Παπαχριστοφόρου, 2016).

Αύξηση του πληθωρισμού

Η απότομη αύξηση του τουρισμού συχνά προκαλεί και αύξηση του πληθωρισμού (Ardahaey, 2011), την τάση δηλαδή για συνεχή άνοδο του γενικού επιπέδου τιμών. Αυτό επηρεάζει αρνητικά πολλούς τομείς της οικονομίας, με σημαντικότερη συνέπεια τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος του πληθυσμού (Μαστρογιάννη, 2004) και τη δημιουργία κοινωνικών ανισοτήτων.

Αύξηση του κόστους ζωής σε τοπικό επίπεδο

Στενά συνδεδεμένο με την αύξηση του πληθωρισμού είναι και η αύξηση των τιμών σε τουριστικές περιοχές, και γενικά του κόστους ζωής σε αυτές. Το στοιχείο αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις για τον τοπικό πληθυσμό του τουριστικού Προορισμού, ο οποίος αντιμετωπίζει δυσκολίες στην κάλυψη των αναγκών του.

Εξάρτηση της οικονομίας από τον τουρισμό

Πολλές χώρες έχουν αγκαλιάσει τον τουρισμό ως έναν σημαντικό πυλώνα Ανάπτυξης της οικονομίας τους, με αποτέλεσμα την εξάρτησή τους από τον τουρισμό, έναν ιδιαίτερα ευάλωτο τομέα και ανοικτό σε προκλήσεις και εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην παγκόσμια σκηνή. Όπως θα δείτε και πιο κάτω, πολλές από τις περιφέρειες της Ελλάδος, εξαρτώνται σχεδόν πλήρως από τον τουρισμό. Αποτέλεσμα αυτού είναι οι τουριστικές αυτές περιοχές να είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στις διακυμάνσεις των τουριστικών ροών και στις πολιτικές που ασκούν διεθνείς παίκτες της τουριστικής αγοράς, αλλά και σε οτιδήποτε μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τις αφίξεις τουριστών (π.χ. φυσικές καταστροφές, τρομοκρατικές επιθέσεις, οικονομικές κρίσεις). Ταυτόχρονα, δίνοντας έμφαση στον τριτογενή τομέα, όπου εμπίπτουν ο τουρισμός και η προσφορά υπηρεσιών, οδηγούνται σε αποδυνάμωση και μαρασμό οι υπόλοιποι τομείς παραγωγής όπως για παράδειγμα ο αγροτικός τομέας, στοιχείο που αυξάνει τους κινδύνους για την τοπική οικονομία και τον βαθμό εξάρτησής τους για την κάλυψη των βασικών αναγκών του πληθυσμού τους. Η αβεβαιότητα και η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει τον τουριστικό τομέα παγκοσμίως κάνουν

κατανοητό σήμερα ότι η μονομερής εξάρτηση από τον τουρισμό αποτελεί, ως πολιτική, μια σχεδιαστικά λανθασμένη, καθώς και ριψοκίνδυνη επιλογή.

Κόστος υποδομών

Η Ανάπτυξη του τουριστικού τομέα συνδέεται άμεσα με την Ανάπτυξη διαφόρων τύπων υποδομών που απαιτούνται για την υποστήριξή του, όπως αεροδρόμια, λιμάνια, και ξενοδοχεία, επέκταση οδικού δικτύου κ.ά. Οι απαιτούμενες επενδύσεις απορροφούν σημαντικό τμήμα των διαθέσιμων πόρων σε τοπικό επίπεδο, στερώντας πόρους από άλλους τομείς κοινωνικού ενδιαφέροντος, όπως είναι η υγεία και η πρόνοια.

Εποχιακές θέσεις εργασίας

Η τουριστική βιομηχανία έχει από τη φύση της εποχιακό χαρακτήρα, και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα σημαντικές επιπτώσεις στην ομαλή οικονομική ζωή και ιδιαίτερα την απασχόληση. Συνήθη προβλήματα σε τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές εξ αιτίας της εποχικότητας αποτελούν η εργασιακή ανασφάλεια, η εισοδηματική αβεβαιότητα, η έλλειψη κινήτρων για αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και βελτίωση του επιπέδου κατάρτισής του, η απώλεια εργασιακών δικαιωμάτων (π.χ. αναγνώριση εμπειρίας, χρόνου προϋπηρεσίας), οι ελαστικές εργασιακές σχέσεις κ.λπ. Η μη σταθερή προοπτική και σχέση εργασίας στην απασχόληση στον τομέα έχει πολλές ως αποτέλεσμα την ενασχόληση στον τομέα ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Αυτό δυσκολεύει ακόμη περισσότερο την προώθηση ενός περιβαλλοντικού προτύπου διαχείρισης των επιχειρήσεων του τομέα, λόγω έλλειψης κατανόησης των θεμάτων αλλά και της διαχείρισης αυτών για την προώθηση ενός τομέα με μικρότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα (Παπαχριστοφόρου, 2016).

3.3 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο τουριστικός τομέας αποτελεί έναν δυναμικό, ανθεκτικό στην κρίση τομέα, που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον, σε επίπεδο πολιτικής προώθησής του, από τα κέντρα λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο της επιδίωξης της τοπικής Ανάπτυξης. Παράλληλα, με βάση και τη συζήτηση που προηγήθηκε, οι επιλογές πολιτικής και το πρότυπο τουριστικής Ανάπτυξης που επιλέγεται αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την

προώθηση ενός Αειφόρου μέλλοντος, δεδομένων των σημαντικών επιπτώσεων του τομέα σε φυσικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού δίνει σημαντική έμφαση στην ιδέα της Αειφόρου τουριστική Ανάπτυξης, επιχειρώντας να οριοθετήσει πολιτικές που συμβάλλουν στην Ανάπτυξη του τουριστικού τομέα και των ωφελειών που απορρέουν από αυτόν, μειώνοντας ταυτόχρονα το οικολογικό του αποτύπωμα.

Η Αειφόρος τουριστική Ανάπτυξη, είναι η Ανάπτυξη του τουριστικού τομέα με ανταγωνιστικούς όρους στην οικονομία της αγοράς και ταυτόχρονη προστασία των φυσικών πόρων της περιοχής, όπου οι τουριστικές δραστηριότητες αναπτύσσονται. Αυτό θέτει ως βασική προϋπόθεση η τουριστική Ανάπτυξη να προσαρμόζεται στις ανάγκες προστασίας του περιβάλλοντος.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (<https://www.e-unwto.org>) αναφέρει ότι η Αειφόρος τουριστική Ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες των επισκεπτών και των περιοχών που τους υποδέχονται, προστατεύοντας το περιβάλλον σε μακροχρόνιο χρονικό ορίζοντα, με τη δυνατότητα ακόμη μεγαλύτερης βελτίωσης στο μέλλον. Η τουριστική Ανάπτυξη προϋποθέτει τη λελογισμένη διαχείριση των πόρων ώστε να διατηρείται η ισορροπία μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών προσδοκιών, με όρους προστασίας των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Τονίζει δηλαδή τη σημαντικότητα της διατήρησης της πολιτιστικής ακεραιότητας και της βιολογικής ποικιλότητας της περιοχής, που άλλωστε αποτελούν τον πυρήνα Ανάπτυξης των τουριστικών προϊόντων. Η Αειφόρος τουριστική Ανάπτυξη έχει σαν αποτέλεσμα τουριστικά προϊόντα αρμονικά δεμένα με το περιβάλλον, την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού θέτει κάποια κριτήρια και κάποιες προϋποθέσεις για την Ανάπτυξη του Αειφόρου τουρισμού έχοντας ως βάση το βασικό τρίπτυχο περιβάλλον-κοινωνία-οικονομία. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στα εξής :

- Οι τουριστικοί, φυσικοί, ιστορικοί, πολιτιστικοί κ.ά. θα πρέπει να αξιοποιούνται με τέτοιο τρόπο και ρυθμό, ώστε να μπορούν να διατηρούν την ποιότητα και ποικιλία που απαιτείται για χρήση τους και από τις γενιές του μέλλοντος.

- Η τουριστική Ανάπτυξη πρέπει να σχεδιάζεται και να υλοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην δημιουργεί σοβαρά οικολογικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα.
- Η προστασία του περιβάλλοντος στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές πρέπει να διασφαλίζεται, αποτελώντας ύψιστο μέλημα τόσο για τους τοπικούς πληθυσμούς όσο και για την ίδια την άνθιση του τουριστικού τομέα.
- Σε ένα περιβάλλον όπου η τουριστική πελατεία είναι ενημερωμένη και αναζητά περιβαλλοντικά υπεύθυνα τουριστικά προϊόντα, η παροχή τέτοιων προϊόντων αποτελεί σημαντικό στοιχείο της βιωσιμότητας του τουριστικού προτύπου που προωθείται, και της στήριξης της ανταγωνιστικότητας του κλάδου.
- Τέλος, τα οφέλη από την Ανάπτυξη της τουριστικής Ανάπτυξης θα πρέπει να διαχέονται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες της περιοχής.

Η Αειφόρος τουριστική Ανάπτυξη έχει σαν αποτέλεσμα την προώθηση ενός μοντέλου Ανάπτυξης του τομέα, το οποίο θα προστατεύει τους τοπικούς πόρους και την τοπική παράδοση και θα βελτιώνει διαρκώς την ποιότητα ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών. Η χάραξη πολιτικής σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, με στόχο την προώθηση μιας στρατηγικής για τη Αειφόρο τουριστική Ανάπτυξη αποτελεί προϋπόθεση. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η *Local Agenda 21* (<https://iclei.org/>), η οποία αποτελεί ένα κατάλληλο εργαλείο σχεδιασμού για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Για την επίτευξη και Αξιολόγηση της Αειφορίας στην τουριστική Ανάπτυξη Προορισμών κρίνεται απαραίτητη η χάραξη πολιτικής και σχεδιασμό δράσεων. Για αυτόν τον λόγο έχουν αναπτυχθεί Δείκτες Αειφορίας, οι οποίοι μπορούν να υποστηρίξουν την λήψη απόφασης βάσει πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα του τουριστικού σχεδιασμού και διαχείρισης Προορισμού. Από το πιο μεγάλο, μέχρι και το πιο μικρό επίπεδο, σχεδιασμού και διαχείρισης, οι Δείκτες είναι ένα υποστηρικτικό, και διαφωτιστικό εργαλείο, ή πολυεργαλείο καλύτερα, το οποίο δίνει μια πιο πρακτική και πιο ουσιαστική περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης. Οι Δείκτες είναι σημαντικοί για τις εκάστοτε κυβερνήσεις και κοινότητες που

λογοδοτούν στους στόχους και τους στόχους Αειφορίας (<http://www.sustainablecities.eu/>). Δείκτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο, όπου θα βοηθήσουν στην ανίχνευση γενικών αλλαγών στον τομέα του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο, κάνοντας σύγκριση με άλλα κράτη.

4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ

Ο τουρισμός είναι πλέον ένας από τους παγκόσμιους κινητήρες Ανάπτυξης. Με έναν καλό προγραμματισμό και σωστή διαχείριση, ο τουρισμός μπορεί να είναι μια θετική δύναμη, επιφέροντας οφέλη για τους Προορισμούς σε όλο τον κόσμο. Αντιθέτως, αν δεν σχεδιαστεί ή δεν διαχειριστεί καλά, ο τουρισμός μπορεί να επιφέρει υποβάθμιση του Προορισμού. Είναι σαφώς προς το συμφέρον του τουριστικού τομέα να διατηρήσει και να στηρίξει τη βάση αυτή για την ευημερία, των Προορισμών και του τουρισμού (WTO, 2004).

Η διαχείριση του τουρισμού επηρεάζει τις συνθήκες των Προορισμών και των κοινοτήτων υποδοχής, και γενικότερα, τα μελλοντικά οικοσυστήματα, περιοχές και έθνη. Έτσι για την σωστή διαχείριση του τουρισμού, αλλά και για την αξιολόγηση της Αειφορίας σε ένα τουριστικό Προορισμό δημιουργήθηκαν οι Δείκτες Αειφορίας.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, διάφορα ακαδημαϊκά ιδρύματα, διεθνείς οργανισμοί, κυβερνήσεις και ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν αναπτύξει ερευνητικά προγράμματα για τον καθορισμό συστημάτων Δεικτών για αξιολόγηση της Αειφορίας στην τουριστική ανάπτυξη διάφορων Προορισμών. Έτσι, οι Δείκτες Αειφορίας στον τουρισμό ορίζονται ως «*σύνολο μέτρων*» που παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για την καλύτερη κατανόηση της σχέσης και του αντίκτυπου του τουρισμού στο πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον στην οποία λαμβάνει χώρα, και από το οποίο εξαρτάται έντονα (WTO, 2004). Όσον αφορά τους Δείκτες Αειφορίας, η Astleithner το 2004 σε άρθρο της περιορίζει αυτόν τον ορισμό σε μια μεταβλητή σχετική με την πολιτική που ορίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι μετρήσιμο με την πάροδο του χρόνου και του χώρου (Astleithner, Hamedinger, Holman, & Rydin, 2004). Οι Δείκτες Αειφορίας μπορούν να είναι ποσοτικοί ή ποιοτικοί Δείκτες οι οποίοι διαφέρουν από τους από γνωστούς οικολογικούς ή οικονομικούς Δείκτες εξαιτίας του

γεγονότος ότι οι Δείκτες αυτοί επικεντρώνονται σε διασυνδέσεις μεταξύ διαφόρων τομέων.

Οι Δείκτες που δημιούργησε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, από το 1992 και μετά, είναι ιδιαίτερα σχετικοί. Το 1996, τα αποτελέσματα αυτά συνοψίστηκαν ως πρακτικός οδηγός για την Ανάπτυξη και τη χρήση τους (WTO, 2004). Λαμβάνοντας αυτή τη δημοσίευση ως έναυσμα, τα εργαστήρια ξεκίνησαν να αναλύουν και να εφαρμόζουν διαφορετικά συστήματα Δεικτών σε συγκεκριμένους Προορισμούς (Dymond, 1997). Οι εμπειρίες που προέκυψαν από αυτές τις περιπτώσιολογικές μελέτες, μαζί με τις εργασίες άλλων οργανισμών, δημοσιεύτηκαν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού ως ένας οδηγός για Δείκτες Αειφόρου Ανάπτυξης τουριστικών Προορισμών (WTO, 2004). Την ίδια δεκαετία, λόγω των πιο πάνω, οι ερευνητές επικεντρώθηκαν κυρίως στον ορισμό των Δεικτών σε αναπτυσσόμενους Προορισμούς (Farsari, 2001).

Η προσέγγιση για την επιλογή των Δεικτών χωρίζεται σε δύο κατηγορίες. Η προσέγγιση από "πάνω προς τα κάτω" και από "κάτω προς τα πάνω". Η προσέγγιση από "πάνω προς τα κάτω" σημαίνει ότι οι φορείς χάραξης πολιτικής καθορίζουν τους στόχους και τους συνοδευτικούς Δείκτες, και τα δεδομένα που συλλέγονται είναι συνήθως πολύ τεχνικά και απαιτούνται ειδικοί εμπειρογνώμονες για να τα ερμηνεύσουν. Η άλλη προσέγγιση από "κάτω προς τα πάνω" περιλαμβάνει εκτεταμένες διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη για να καταλήξουν και να επιλέξουν τους κατάλληλους Δείκτες. Η κύρια τους διαφορά είναι η πολυπλοκότητα. Οι διαδικασίες από "πάνω προς τα κάτω" περιλαμβάνουν περισσότερα εργαλεία τα οποία επιτρέπουν μεγαλύτερη ανάλυση, ενώ στη προσέγγιση από "κάτω προς τα πάνω" οι διαδικασίες είναι πιο βασικές και ευρείες. Είναι εφικτό να γίνει ένας συνδυασμός των πιο πάνω προσεγγίσεων και η δημιουργία μιας υβριδικής προσέγγισης. Ωστόσο, αυτό εξαρτάται από το πλαίσιο. Αυτές οι δύο προσεγγίσεις αντικατοπτρίζουν την ανάγκη Ανάπτυξης Δεικτών οι οποίοι βασίζονται σε ακριβή επιστημονικά δεδομένα, αλλά και Δεικτών οι οποίοι μπορούν να γίνουν εύκολα κατανοητοί από το κοινό και τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων. Μια λύση σε αυτό το πρόβλημα που έχει παρουσιαστεί είναι να επιλεγθούν ομάδες βασικών Δεικτών οι οποίοι να καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος του στόχου της Αειφορίας των Προορισμών.

Αυτοί οι Δείκτες θα πρέπει να είναι εύκολα κατανοητοί από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και να καταδεικνύουν εύκολα τις συνδέσεις των πολύπλευρων στόχων της Αειφορίας. Παράλληλα, με τους βασικούς αυτούς Δείκτες θα υπάρχει ένας μεγάλος κατάλογος με πιο τεχνικούς και πιο ειδικούς Δείκτες οι οποίοι θα χρησιμοποιούνται από τους εμπειρογνώμονες (<http://www.sustainablecities.eu>). Σε επόμενο υποκεφάλαιο θα παρουσιαστεί η χρήση και των δύο προσεγγίσεων καθώς και περιπτώσεις μελέτης που χρησιμοποιήθηκαν.

Γιατί όμως κρίθηκε αναγκαία η χρήση των Δεικτών Αειφορίας, και τέθηκε η επιτακτική ανάγκη για δημιουργία τους; Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, μεγάλη κινητικότητα όσον αφορά τη διευκρίνιση των βασικών ζητημάτων της Αειφορίας στον τουρισμό και τα μέσα με τα οποία οι Δείκτες μπορούν να υποστηρίξουν καλύτερες αποφάσεις και δράσεις.

Η Ανάπτυξη και η χρήση Δεικτών θεωρείται όλο και περισσότερο θεμελιώδες στοιχείο του σχεδιασμού και της διαχείρισης και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο των προσπαθειών για την προώθηση της Αειφόρου Ανάπτυξης στον τομέα του τουρισμού σε όλες τις κλίμακες. Οι Δείκτες είναι σημαντικοί για τις τοπικές κυβερνήσεις και κοινότητες που λογοδοτούν για τους στόχους Αειφορίας που έχουν θέσει (Newman & Jennings, 2008). Οι Δείκτες παρέχουν δεδομένα που καθοδηγούν τη χάραξη πολιτικής και επιτρέπουν τις συγκρίσεις μεταξύ των Δήμων και των Περιφέρειες. Οι επιπτώσεις και οι προκλήσεις των πολιτικών και των σχεδίων Αειφορίας στο αστικό περιβάλλον μπορεί επίσης να αποδειχθεί μέσω Δεικτών (Munier, 2005). Οι Δείκτες μπορούν να απλοποιήσουν την πολύπλοκη πραγματικότητα στον χώρο που ζούμε. Ειδικά στον τομέα της Αειφορίας, αυτό σημαίνει ότι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής μπορούν να κατανοήσουν συγκεκριμένα συναφή θέματα και να στηρίξουν τις αποφάσεις τους σε αποδεικτικά στοιχεία (WTO, 2004). Το κίνητρο για τον τομέα του τουρισμού προέρχεται από την αντίληψη ότι πολλοί Προορισμοί κινδυνεύουν λόγω ανεπαρκούς προσοχή στις επιπτώσεις του τουρισμού και στην μακροπρόθεσμη Αειφορία των Προορισμών. Εμφανίσεις μολυσμένων παραλιών και κατεστραμμένα πολιτιστικά και οικολογικά περιουσιακά στοιχεία, εχθρικές αντιδράσεις στους τουρίστες και στην τουριστική Ανάπτυξη είναι μερικά από τα προβλήματα που προκύπτουν στον τουριστικού τομέα και τα οποία έχουν σημειωθεί σε πολλές

περιοχές. Οι μελέτες που πραγματοποίησε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και πολλοί άλλοι έχουν υποστήριξε το συμπέρασμα ότι ο σχεδιασμός και η διαχείριση του τουρισμού σε πολλούς Προορισμούς έγινε με ανεπαρκή πληροφόρηση, ιδίως όσον αφορά τις επιπτώσεις του τουρισμού στους Προορισμούς, τις επιπτώσεις των αλλαγών στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον από τον τουρισμό, και τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των βασικών στοιχείων του ενεργητικού που καθιστούν έναν Προορισμό ελκυστικό. Στο πλαίσιο αυτό, οι Δείκτες είναι ένα σύστημα προειδοποίησης για τους διαχειριστές Προορισμού για τους πιθανούς κινδύνους και ένα μήνυμα για πιθανή δράση. Χρησιμεύουν ως βασικό εργαλείο, παρέχοντας συγκεκριμένα μέτρα μεταβολής των παραγόντων που είναι πιο σημαντικοί στη Αειφορία του τουρισμού σε έναν Προορισμό. Οι υπεύθυνοι για την λήψη αποφάσεων στον τομέα του τουρισμού πρέπει να γνωρίζουν τις σχέσεις μεταξύ τουρισμού φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων των περιβαλλοντικών παραγόντων στον τουρισμό (ενδεχομένως να εκφράζονται ως κίνδυνοι για τον τουρισμό) και τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον (το οποίο μπορεί επίσης να εκφραστούν ως κίνδυνοι για τον Προορισμό). Και επειδή η ευθύνη απαιτεί γνώση, χρησιμοποιώντας προϋπάρχουν αλλά και πρόσφατα συγκεντρωμένα δεδομένα, αλλαγές στις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες μπορούν να εντοπιστούν. Αυτές οι πληροφορίες, με τη σειρά τους, ενεργοποιούν την κατάσταση των θεμάτων που σχετίζονται με τη Αειφορία ενός Προορισμού να εκτιμάται σε συνεχή βάση. Ο στόχος είναι να μειωθούν οι μελλοντικοί κινδύνους για την τουριστική βιομηχανία και τους Προορισμούς (WTO, 2004).

Τα πλεονεκτήματα των Δεικτών Αειφορίας είναι αρκετά. Οι Δείκτες Αειφορίας, βοηθούν τους υπεύθυνους ώστε να λάβουν καλύτερες αποφάσεις, με αποτέλεσμα να μειώσουν τους κινδύνους αλλά και το κόστος. Τους δίνει επίσης την δυνατότητα πρόληψης πιθανών ζητημάτων, αφού είναι πιο εύκολο να εντοπιστούν. Παράλληλα, δίνουν την δυνατότητα να πραγματοποιηθούν διορθωτικές αλλαγές όπου είναι απαραίτητες καθώς προσδιορίζουν τις διάφορες επιπτώσεις στον Προορισμό. Επίσης, αποτελούν έναν τρόπο αξιολόγησης της προόδου ως προς την Αειφορία του Προορισμού, καθώς μετράνε την απόδοση της εφαρμογής των σχεδίων και των

δραστηριοτήτων διαχείρισης. Επιπρόσθετα, μειώνει τον κίνδυνο προγραμματισμού λαθών καθώς προσδιορίζει τα όρια και τις ευκαιρίες του Προορισμού. Ακόμη, οι Δείκτες προσφέρουν αξιόπιστες πληροφορίες στο κοινό και στα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη και ευνοεί την λογοδοσία, για την συνετή χρήση της στην λήψη αποφάσεων. Επιπρόσθετα, προσφέρουν συνεχή παρακολούθηση και οδηγούν σε συνεχή βελτίωση του Προορισμού, καθώς μέσω αυτών οι υπεύθυνοι για την λήψη αποφάσεων δημιουργούν λύσεις στην (WTO, 2004). Ακόμη, οι Δείκτες Αειφορίας, δημιουργούν μια κουλτούρα συνεργασίας μεταξύ της τοπικής κυβέρνησης και των ενδιαφερόμενων μερών καθώς αναπτύσσει τις συνήθειες του διαλόγου, εμπλέκει διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη στην συλλογή των δεδομένων και στην μέτρηση των Δεικτών. Τέλος, η χρήση Δεικτών Αειφορίας, δίνει την δυνατότητα στους Προορισμούς που τους υιοθετούν να είναι πιο ορατοί στον υπόλοιπο κόσμο, αποδεικνύοντας πόσο αποτελεσματικές είναι οι ενέργειες τους και ποια είναι η πρόοδος τους σύμφωνα με την Αειφορία. Οι Προορισμοί, έχουν την δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα δεδομένα των Δεικτών και έχοντας τα σαν αποδεικτικά στοιχεία να υποβάλουν αιτήσεις για βραβεία, και να εκτελέσουν εξωτερικές εκθέσεις για προγράμματα πιστοποίησης (WTO, 2004).

Ένα σύνολο Δεικτών Αειφορίας στον τουρισμού μπορούν να οριστούν και να ταξινομηθούν σε τρεις ομάδες:

- **Βασικοί Δείκτες** του Αειφόρου τουρισμού. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι βασικές πληροφορίες που απαιτούνται για τη διαχείριση του Αειφόρου τουρισμού σε οποιοδήποτε Προορισμό. Αυτή η ομάδα Δεικτών χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση βασικών θεμάτων των Προορισμών, συμπεριλαμβανομένης της έντασης του τουρισμού, της εποχικότητας της ζήτησης, των επιπτώσεων του τουρισμού στην τοπική κοινότητα και την διαχείριση των παραγόμενων αποβλήτων.

- **Συμπληρωματικοί Δείκτες** για συγκεκριμένα οικοσυστήματα. Αυτοί οι Δείκτες αξιολογούν βασικούς παράγοντες που διαμορφώνονται από τα ειδικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου Προορισμού (δηλαδή, παράκτιες περιοχές, νησιά, ορεινοί Προορισμοί). Σε ορισμένες περιπτώσεις, περιλαμβάνουν ένα πιο ακριβή ορισμό των βασικών ζητημάτων.

- **Ειδικοί Δείκτες τοποθεσίας.** Αυτοί αξιολογούν σημαντικά ζητήματα σχετικά με τη διαχείριση του τουριστικού Προορισμού που δεν έχουν ληφθεί υπόψη λαμβάνοντας τους βασικούς και ειδικούς Δείκτες οικοσυστημάτων, και που μπορεί να οριστεί μόνο για τον Προορισμό υπό μελέτη. Κατά συνέπεια, αυτά δεν έχουν σχεδιαστεί για την συγκριτική ανάλυση Προορισμών (Blancas, González, Lozano-Oyola, & Pérez, 2010)

Σε οποιονδήποτε Προορισμό, οι καλύτεροι Δείκτες είναι εκείνοι που ανταποκρίνονται στους βασικούς κινδύνους και τις ανησυχίες που αφορούν τη Αειφορία του τουρισμού, καθώς και πληροφορίες που μπορούν να βοηθήσουν στην αποσαφήνιση των θεμάτων και τη μέτρηση των απαντήσεων. Οι Δείκτες θα απαντούν κατά κανόνα σε ζητήματα που αφορούν τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον ενός Προορισμού, ανησυχίες σχετικά με την οικονομική Αειφορία, θέματα σχετικά με τα πολιτιστικά περιουσιακά στοιχεία και τις κοινωνικές αξίες, και γενικότερα τα ζητήματα οργάνωσης και διαχείρισης, τόσο εντός του τουριστικού τομέα όσο και στον ευρύτερο Προορισμό (WTO, 2004). Οι Δείκτες Αειφορίας, μπορούν να υποστηρίξουν την λήψη απόφασης βάσει πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα του τουριστικού σχεδιασμού και διαχείρισης Προορισμού. Από το πιο μεγάλο, μέχρι και το πιο μικρό επίπεδο, σχεδιασμού και διαχείρισης, οι Δείκτες είναι ένα υποστηρικτικό, και διαφωτιστικό εργαλείο, ή πολυεργαλείο καλύτερα, το οποίο δίνει μια πιο πρακτική και πιο ουσιώδη περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης. Οι Δείκτες είναι σημαντικοί για τις εκάστοτε κυβερνήσεις και κοινότητες που λογοδοτούν στους στόχους και τους στόχους Αειφορίας (www.sustainablecities.net). Δείκτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο, όπου θα βοηθήσουν στην ανίχνευση γενικών αλλαγών στον τομέα του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο, κάνοντας σύγκριση με άλλα κράτη. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν σε περιφερειακό επίπεδο, συνεισφέροντας στον σχεδιασμό περιφερειακών σχεδίων, καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βάση σύγκρισης μεταξύ περιφερειών και παροχής πληροφοριακού υλικού για διαδικασίες σχεδιασμού στο ανώτερο επίπεδο. Ακόμη, Δείκτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ειδικούς Προορισμούς, όπως Παράκτιες ζώνες, Δήμους και κοινότητες. Στην περίπτωση αυτοί οι Δείκτες Αειφορίας, έχουν την δυνατότητα να προσδιορίσουν τα βασικά στοιχεία του ενεργητικού των Προορισμών αυτών, αλλά και να αποδώσουν την κατάσταση του τουριστικού τομέα αλλά και να

επισημάνουν πιθανούς κινδύνους που ελλοχεύουν για τον Προορισμό. Οι Δείκτες παρέχουν δεδομένα που καθοδηγούν τη χάραξη πολιτικής και επιτρέπουν τις συγκρίσεις μεταξύ των δήμων και των περιφερειών (www.sustainablecities.net). Οι επιπτώσεις και οι προκλήσεις των πολιτικών και των σχεδίων Αειφορίας στο αστικό περιβάλλον μπορεί επίσης να αποδειχθεί μέσω Δεικτών. Παράλληλα, οι Δείκτες Αειφορίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε σημαντικές τοποθεσίες τουριστικής χρήσης στους Προορισμούς, όπως για παράδειγμα προστατευόμενες περιοχές, παραλίες, ιστορικές περιοχές, κλπ. Στις περιπτώσεις αυτές ορισμένοι Δείκτες μπορούν να είναι καθοριστικές για το μέλλον των περιοχών αυτών, όσο αφορά το έλεγχο, διαχείριση και μελλοντική Ανάπτυξη τουριστικών αξιοθέατων όπου οι Δείκτες επιπέδου διαχείρισης μπορούν να υποστηρίξουν τον προγραμματισμό και τον έλεγχο του χώρου. Χρήση Δεικτών Αειφορίας μπορεί να πραγματοποιηθεί ακόμη και σε τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν τον στρατηγικό προγραμματισμό του Προορισμού, αλλά και από πιο μικρές ατομικές τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τους Δείκτες Αειφορίας για παρακολούθηση των επιπτώσεων αλλά και των επιδόσεων τους στον Προορισμό.

Οι Δείκτες μπορούν να είναι διαφόρων τύπων ανάλογα με την χρησιμότητα τους. Οι υπεύθυνοι για την λήψη αποφάσεων θέλοντας να προβλέψουν άμεσα και αποτελεσματικά τα προβλήματα έχουν χωρίσει τους Δείκτες σε διάφορους τύπους. Υπάρχουν οι Δείκτες *έγκαιρης προειδοποίησης*, οι Δείκτες *πίεσης στο σύστημα*, οι Δείκτες *της τρέχουσας κατάστασης*, οι Δείκτες *σχετικοί με τον αντίκτυπο της τουριστικής Ανάπτυξης στην περιβάλλον, στην κοινωνία και στην οικονομία*, οι Δείκτες οι οποίοι *βοηθούν στην διοικητική προσπάθεια*, αλλά και αυτοί που σχετίζονται με *αποτελέσματα της διαχείρισης του Προορισμού*. Όλες οι κατηγορίες Δεικτών μπορούν να χαρακτηριστούν πολύτιμες. Παρόλα αυτά, ιδιαίτερα πολύτιμοι κρίνονται οι **Δείκτες έγκαιρης προειδοποίησης** καθώς επιτρέπουν την ανάληψη δράσεων ακόμη και πριν εμφανιστούν σοβαρές απειλές για την Αειφορία. Είναι σημαντικό να αναφερθεί εδώ ότι ο ίδιος Δείκτης μπορεί να εξυπηρετεί συχνά διαφορετικούς σκοπούς και η χρήση του να αλλάζει με την πάροδο του χρόνου, όπως για παράδειγμα ένας δείκτης των πιέσεων στον Προορισμό θα χρησιμεύσει αργότερα

για να μετρήσει τα αποτελέσματα των προσπαθειών διαχείρισης που έχουν αναληφθεί για την εντόπιση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν και τα οποία έχουν τεθεί σε ισχύ (WTO, 2004).

Οι Δείκτες μπορούν να είναι είτε *ποσοτικοί* είτε *ποιοτικοί*. Ανάλογα με τον κάθε τύπο, υπάρχουν και οι αντίστοιχες υποκατηγορίες του. Οι *ποσοτικοί* Δείκτες, παρουσιάζουν αριθμούς οι οποίοι με την πάροδο του χρόνου, μπορούν να γίνουν συγκρίσιμοι, και να εξαχθούν διάφορα συγκριτικά συμπεράσματα. Οι Δείκτες αυτοί μπορούν να είναι ακατέργαστα δεδομένα, όπως για παράδειγμα ο αριθμός των επισκεπτών, ο όγκος των αποβλήτων κλπ. Επίσης, ποσοτικοί Δείκτες μπορούν να είναι και Δείκτες οι οποίοι παρουσιάζουν μια αναλογία, όπου ένα σύνολο δεδομένων συσχετίζεται με ένα άλλο και παρουσιάζεται μια σχέση μεταξύ τους, για παράδειγμα, η αναλογία του αριθμού των τουριστών ως προς τους κατοίκους του Προορισμού. Τέλος, οι ποσοτικοί Δείκτες μπορούν να παρουσιαστούν και σαν ποσοστό, στις περιπτώσεις που τα δεδομένα σχετίζονται με ένα σύνολο, ένα σημείο αναφοράς ή ένα προγενέστερό μέτρο, όπως για παράδειγμα το ποσοστό των αποβλήτων νερού που επεξεργάζεται ο Προορισμός κλπ. Όσο αφορά τους *ποιοτικούς* Δείκτες, μπορούν να είναι Δείκτες κατηγορίας οι οποίοι περιγράφουν την κατάσταση ή το επίπεδο επίτευξης σε ένα βαθμολογημένο κατάλογο, όπως για παράδειγμα η προστασία φυσικών περιοχών σύμφωνα με τον δείκτη IUCN, μπορούν να είναι κανονιστικοί Δείκτες οι οποίοι σχετίζονται με την ύπαρξη ορισμένων στοιχείων τουριστικής διαχείρισης και τουρισμού σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Συνήθως αυτοί είναι Δείκτες οι οποίοι απαντώνται με «Ναι ή Όχι». Σαν ποιοτικοί Δείκτες, χαρακτηρίζονται και οι ονομαστικοί Δείκτες που είναι ουσιαστικά ετικέτες, όπως για παράδειγμα η πιστοποίηση «Γαλάζια Σημαία». Δείκτες με βάση την γνώμη, όπως για παράδειγμα το επίπεδο ικανοποίησης των τουριστών ή το επίπεδο ικανοποίησης των ντόπιων σε σχέση με τον τουρισμό χαρακτηρίζονται επίσης ως ποιοτικοί Δείκτες (WTO, 2004).

Οι Δείκτες μπορούν να οριστούν σε όλες τις κλίμακες, από τοπικές μέχρι και σε παγκόσμιες. Σημαντικές ενδείξεις για έναν Προορισμό μπορεί να αναφέρονται σε ένα περιορισμένο τοπικό φαινόμενο όπως η μείωση σε ένα βασικό απειλούμενο είδος, το οποίο αποτελεί τη βάση για τον τουρισμό στον Προορισμό, αλλά και σε πιο μεγάλης κλίμακας, παγκόσμια ζητήματα που αφορούν την υγεία ή το περιβάλλον ή

θέματα ασφάλειας, το οποίο θέτει σε κίνδυνο την Αειφορία του Προορισμού. Οι Δείκτες σε επίπεδο Προορισμού μπορεί μερικές φορές να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση εθνικών αλλά και ευρύτερων ζητημάτων. Αυτοί οι Δείκτες μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο για τον εντοπισμό ειδικών ανωμαλιών του τόπου ή του Προορισμού (π.χ., το "χειρότερο" σημείο στον Προορισμό όσον αφορά τον συνωστισμό ή τη "μεγαλύτερη πρόοδο" στη βελτίωση της καθαριότητας στις παραλίες ή την ποιότητα της εξυπηρέτησης). Οι Δείκτες σε πολλές διαφορετικές κλίμακες είναι δυνητικά σχετικοί με τη διαχείριση του τουρισμού σε Προορισμούς (WTO, 2004).

Οι Δείκτες είναι χρήσιμοι στην Αξιολόγηση της Αειφορίας όταν συνδέονται με κατώτατα όρια ή στόχους αυτής. Τα κατώτατα όρια είναι επιστημονικά καθορισμένα σημεία στα οποία η κατάσταση των πραγμάτων θα αλλάξει δραματικά. Οι στόχοι συνήθως καθορίζονται από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής ή κατά την διάρκεια δημόσιας διαβούλευσης κατά την οποία επισημαίνονται τα επίπεδα που πρέπει να φτάσουν στο μέλλον, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι Αειφορίας που έχουν τεθεί. Υπάρχουν πολλά θέματα που σχετίζονται με την επιλογή, τη χρήση και την αναφορά των Δεικτών Αειφορίας (www.sustainablecities.net). Οι Δείκτες έγιναν για πρώτη φορά αντικείμενο προσοχής από τον τομέα του τουρισμού, ως απάντηση στην παγκόσμια εστίαση σχετικά με τη βιωσιμότητα που υποκινήθηκε από την Επιτροπή του Brundtland (1986) και τη Σύνοδο Κορυφής της Γης στο Ρίο (1992).

Ο στόχος της Αειφόρου Ανάπτυξης για τον τουρισμό και για τους τουριστικούς Προορισμούς έχει γίνει όλο και περισσότερο αποδεκτό ότι παρέχει το πλαίσιο εντός του οποίου προσδιορίζονται και αξιολογούνται οι Δείκτες. Οι Δείκτες δεν πρέπει να θεωρούνται ως αυτοσκοπός, αλλά ως ειδικά εργαλεία, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν ως μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας προγραμματισμού για τον τουρισμό. Είναι όλο και πιο εμφανές, ότι ο τουρισμός δεν μπορεί να σχεδιαστεί ή να αντιμετωπιστεί ανεξάρτητα από το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία ενός Προορισμού. Όλα αυτά είναι αλληλένδετα και επηρεάζει το ένα το άλλο, οπότε ο σχεδιασμός πρέπει να γίνει για το σύνολο του Προορισμού, και όχι αποκλειστικά για τον τουρισμό του. Οι Δείκτες Αειφορίας, μπορούν να μοιραστούν και σε άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως υπουργεία, τοπικές αρχές ιδιωτικές και μη οργανώσεις, ειδικά σε

Προορισμούς οι οποίοι έχουν ειδικές εντολές, όπως για παράδειγμα την προστασία του περιβάλλοντος τους λόγω των μοναδικών στοιχείων που υπάρχουν στον Προορισμό στο κομμάτι αυτό. Την τελευταία δεκαετία, έχει υπάρξει μεγάλη Ανάπτυξη στον σχεδιασμό αλλά και στην εφαρμογή των Δεικτών για αντιμετώπιση διάφορων θεμάτων, όπως θέματα περιφερειακού σχεδιασμού, θέματα φέρουσας ικανότητας περιοχών, θέματα προστασίας φυσικών περιοχών, ζητήματα ποιότητας ζωής σε πολλούς περιορισμούς. Τα θέματα αυτά είναι βασικά στοιχεία για ένα Προορισμό και στοιχεία-κλειδιά και για τον τομέα του τουρισμού. Οι εργασίες για την Ανάπτυξη και τη χρήση Δεικτών σε άλλα περιβάλλοντα μερικές φορές απευθύνονται ρητά στον τουρισμό, αλλά συχνότερα αντιμετωπίζουν ζητήματα που μοιράζονται με τον τουρισμό (π.χ. κόστος επισκευής για προστατευόμενες τοπικές περιοχές, τα στατιστικά στοιχεία για το έγκλημα, τα μέγιστα επίπεδα χρήσης για τους κόμβους μεταφοράς) - και μπορεί να αποτελέσει έτοιμη πηγή πληροφοριών για του τουριστικού τομέα.

Οι Δείκτες καθίστανται ολοένα και περισσότερο ως συστατικό στοιχείο των διαδικασιών σχεδιασμού και διαχείρισης συγκεκριμένων οικοσυστήματα που είναι επίσης Προορισμοί για τους τουρίστες. Ομοίως, οι Δείκτες αποτελούν σημαντικά στοιχεία των ευρύτερων ασκήσεων σχεδιασμού, όπως οι πρωτοβουλίες TOMM για το νησί Kangaroo, της Νότιας Αυστραλίας. Αυτή η μελέτη περίπτωσης δείχνει πώς η Ανάπτυξη και η χρήση των Δεικτών ήταν σημαντικό μέρος ενός προσαρμοστικού σχεδιασμού και διαχείρισης με τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας.

Μια άλλη περίπτωση μελέτης σχετικά με την χρήση Δεικτών Αειφορίας στον σχεδιασμό είναι η περίπτωση σχεδιασμού χρήσεων γης σε ένα εθνικό πάρκο και μια νησιωτική κοινότητα στην Haida Gwaii British Columbia στον Καναδά (Stronghill J, κ.α, 2015), όπως και η περίπτωση μελέτης της Μάλτας για την οποία χρησιμοποιήθηκαν Δείκτες Αειφορίας για την Ανάπτυξη εκτιμήσεων φέρουσας ικανότητας της Μάλτας (Mangion, 2001). Σε κάθε μία από αυτές τις περιπτώσεις, οι Δείκτες που επιλέχθηκαν έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο των στόχων και των αντικειμένων που έχουν τεθεί για τους Προορισμούς και ενεργούν τόσο ως στοιχεία του τι είναι σημαντικό για τον Προορισμό όσο και ως δυναμικά μέτρα απόδοσης για την πρόοδο ως προς τους προγραμματισμένους στόχους.

Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία καθορισμού και χρήσης Δεικτών μπορεί να αποτελέσει καταλύτη για τη βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και να δημιουργήσει μεγαλύτερη συμμετοχή σε λύσεις και λογοδοσία για τα αποτελέσματα. Όπου υπάρχει ήδη ένα σχέδιο, οι καλές ενδείξεις μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση του, καθώς μια μελέτη των Δεικτών μπορεί να βοηθήσει στην εκτίμηση των τουριστικών και περιφερειακών σχεδίων, ώστε να ελεγχτούν εάν οι βασικοί κίνδυνοι για την Αειφόρο Ανάπτυξη του τουρισμού καλύπτονται.

Στην ιδανική περίπτωση, οι Δείκτες παίζουν ένα ρόλο σε ολόκληρο τον κύκλο του έργου ως μέρος μιας διαδικασίας συνεχούς βελτίωσης. Σε κάθε περίπτωση, οι Δείκτες πρέπει να συνδέονται άμεσα με τους στόχους της Ανάπτυξης του τουρισμού.

Όταν υπάρχουν σαφείς στόχοι (που να σχετίζονται με συγκεκριμένους στόχους), οι Δείκτες καθίστανται καθοριστικοί τόσο για την παρακολούθηση της εφαρμογής τους αλλά και ως μέσο για την διεκδίκηση επιτυχίας όπου αυτή συμβεί. Σε ευρύτερο επίπεδο, οι Δείκτες μπορούν να βοηθήσουν εφιστώντας την προσοχή στο αν ένα σχέδιο ή στρατηγική αυτή ανταποκρίνεται στον γενικό στόχο της Αειφορίας. Η εστίαση στους Δείκτες προωθεί διάλογο σχετικά με τον συγκεκριμένο ορισμό του τι είναι πιο σημαντικό να διατηρηθεί και αν αυτά άλλαξαν (WTO, 2004).

Δείκτες Αειφορίας στην πράξη: Μελέτες Περίπτωσης

Για να αναπτυχθεί ένα εργαλείο παρακολούθησης και αξιολόγησης, πρέπει να αναγνωριστεί ότι κάθε περιοχή έχει μοναδικά χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν τις πολιτικές και τις αποφάσεις σχεδιασμού του. Κατά το σχεδιασμό της δέσμης εργαλείων γίνεται η βασική υπόθεση ότι οι πόλεις που θα το χρησιμοποιούν θα έχουν δυο βασικά χαρακτηριστικά: πρώτον θα έχουν την υποχρέωση να καλύψουν τις βασικές ανάγκες των πόλεων τους και δεύτερο ότι δεσμεύονται να αγκαλιάσουν τους τρεις πυλώνες της Αειφορίας (οικονομία, περιβάλλον και κοινωνία) σε μια ολιστική προοπτική. Η ταξινόμηση που θα παρουσιαστεί στη δέσμη εργαλείων αναπτύχθηκε ως αποτέλεσμα της ανάλυσης των πληροφοριών οι οποίες συλλέγονται από τις περιπτώσιολογικές μελέτες.

Πιο κάτω θα παρουσιαστούν διάφορες περιπτώσεις μελετών, από περιοχές, ανά τον κόσμο, οι οποίες δημιούργησαν τους δικούς τους Δείκτες Αειφορίας με τους οποίους αξιολογήσαν την Αειφορία στην τουριστική τους ανάπτυξη.

Κάθε μελέτη περίπτωσης, έχει πραγματοποιηθεί σε 2 στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο, οι τοπικοί φορείς πρέπει να εξετάσουν διάφορες πτυχές του, πριν αναπτύξει τους Δείκτες Αειφορίας. Ορισμένα από αυτά θα τον αναγκάσουν να επιστρέψει πίσω στην διαδικασία σχεδιασμού, καθώς θα αποτελούν την βάση για τους Δείκτες. Κάποιες άλλες πτυχές επικεντρώνονται στις προπαρασκευαστικές εργασίες, όπως η ευαισθητοποίηση των ενδιαφερόμενων μερών, η καλή σχέση μεταξύ του Δήμου και των κατοίκων και τέλος κάποιες πρακτικές προτάσεις για την επιτυχία της διαδικασίας. Αρχικά, πρώτα απ' όλα πρέπει οι τοπικές αρχές να θέσουν το όραμα για το μέλλον της ως προς την Αειφορία, το οποίο θα πρέπει να γνωστοποιήσει στο κοινό της. Το όραμα πρέπει να είναι σαφές, και αρκετά ισχυρό ώστε να παρακινήσει το προσωπικό του, τα ενδιαφερόμενα μέρη αλλά και όλους τους κατοίκους. Επίσης, η πόλη θα μπορούσε να αναθεωρήσει διάφορα πλαίσια ή μεθοδολογίες που χρησιμοποιήθηκαν για την Ανάπτυξη ενός σχεδίου Αειφορίας. Το πλαίσιο που μπορεί να χρησιμοποιείται για την Ανάπτυξη ενός σχεδίου Αειφορίας μπορεί να βασίζεται σε διάφορες μεθόδους, πρόβλεψης κλπ., ώστε να τεθούν οι στόχοι, οι στρατηγικές, και οι δράσεις που πρέπει να ληφθούν για να επιτευχθεί. Ένα σημαντικό κομμάτι είναι να διασφαλιστεί από την τοπική Αρχή είναι η σταθερή συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών μέσω της συμμετοχικής διαδικασίας.

Τα θέματα Αειφορίας που απασχολούν τις διάφορες περιοχές ανά τον κόσμο είναι πολλά, τα περισσότερα από τα οποία σχετίζονται σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό με τον τουρισμό, καθώς ο τουρισμός τα επηρεάζει είτε θετικά είτε αρνητικά. Σε πολλές περιοχές ο τουρισμός, έχει αρνητικές επιπτώσεις στην Αειφορία του Προορισμού. Γενικότερα, ο τουρισμός επηρεάζει, είτε θετικά είτε αρνητικά, την ευημερία της τοπικής κοινωνίας, τα πολιτιστικά στοιχεία του Προορισμού και τα περιβαλλοντικά στοιχεία του Προορισμού. Ανάλογα και με τα χαρακτηριστικά του Προορισμού, δηλαδή αν είναι σε παραλιακή ζώνη, αν είναι ορεινός Προορισμός, αν είναι Προορισμός ο οποίος διαθέτει ευαίσθητες οικολογικές περιοχές, η προστατευόμενες

περιοχές, κλπ.. Έχουν αναπτυχθεί κατά διαστήματα διάφοροι γενικοί αλλά και ειδικοί Δείκτες ανά περίπτωση.

1η περίπτωση μελέτης: Kangaroo – Αυστραλία

Αυτή η μελέτη περίπτωσης δείχνει πώς η Ανάπτυξη και η χρήση των Δεικτών ήταν σημαντικό μέρος ενός προσαρμοστικού σχεδιασμού και διαχείρισης με τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας.

Το νησί Kangaroo, βρίσκεται στην νότια ακτή της Αυστραλίας. Η άγρια ζωή του Προορισμού είναι ιδιαίτερη και μοναδική. Το μήκος του Προορισμού είναι 155 χιλιόμετρα και το πλάτος του φτάνει έως 55 χιλιόμετρα. Διατηρεί το 47% της αρχικής εγγενής βλάστησης, εκ των οποίων το 50% διατηρείται σε Εθνικά Πάρκα και Πάρκα Συντήρησης. Οι κάτοικοι του Προορισμού είναι πάνω από 4.400. Επίσης, με την πάροδο του χρόνου, αυξάνεται και ο αριθμός των ανθρώπων που αγοράζουν γη στον Προορισμό. Το νησί Kangaroo εξαιτίας την άγρια φύσης και ζωής που διαθέτει αλλά και λόγω του υπέροχου φυσικό του περιβάλλον έχει καταστεί ως ένας ιδιαίτερος τουριστικός Προορισμός. Ο αριθμός των επισκεπτών στον Προορισμό έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια (TOMM, 2000). Το 2015-2016, οι αφίξεις στον Προορισμό αυξήθηκαν κατά 4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, και άγγιξαν τις 205.000 επισκέψεις (<https://www.theislanderonline.com>). Η Ανάπτυξη του τουρισμός στον Προορισμό έχει επιφέρει εξωτερικές απαιτήσεις. Οι εξελίξεις αυτές με τη σειρά τους δημιούργησαν τόσο εσωτερικές πιέσεις όσο και ευκαιρίες για την τοπική κοινότητα. Οι άνθρωποι του Kangaroo έχουν συνειδητοποιήσει ότι ο τουρισμός, τους προσφέρει οικονομική ευημερία, αλλά ταυτόχρονα, έχουν συνειδητοποιήσει ότι ο Προορισμός διαθέτει μοναδικά στοιχεία τα οποία πρέπει να διαχειριστούν προσεκτικά ώστε να μην καταστραφεί. η ισορροπία μεταξύ Ανάπτυξης και διατήρησης , στοιχείο πολύ δύσκολο αλλά και ταυτόχρονα αναγκαίο.

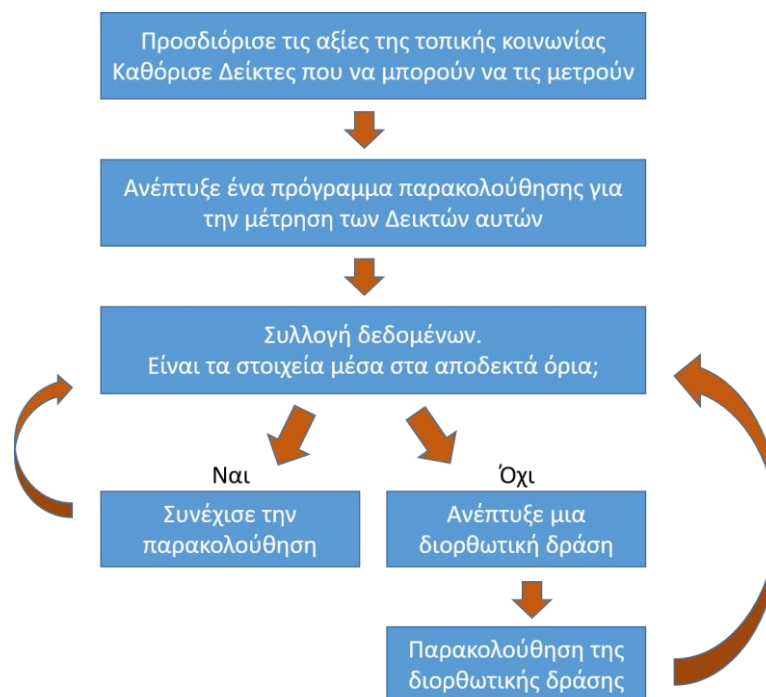
Σχήμα 8 Ο Προορισμός Kangaroo (Πηγή: <https://2ser.com/can-kangaroo-island-switch-100-renewable-energy/>)

Το τουριστικό μοντέλο βελτιστοποίησης της διαχείρισης του τουρισμού του Προορισμού Kangaroo (TOMM, 2000) έχει αναπτυχθεί έτσι ώστε ο Προορισμός να μπορεί να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της εξισορρόπησης της Ανάπτυξης και της διατήρησης για το συμφέρον και των κατοίκων και των επισκεπτών. Το TOMM είναι ένα μοναδικό παράδειγμα συστήματος, το οποίο διαχειρίζονται οι κάτοικοι του Προορισμού και σχετίζεται με την διαχείριση των επισκεπτών. Το μοντέλο αυτό αφορά το περιβάλλον του Προορισμού και την Αειφόρα Ανάπτυξη του. Εκτός από το περιβαλλοντικό κομμάτι, το μοντέλο ασχολείται και με τον τομέα του τουρισμού ο οποίος επηρεάζει πολλές πτυχές της ζωής του Προορισμού. Ο πυρήνας του TOMM είναι ένα σύνολο πρακτικών Δεικτών που παρακολουθούν την κατάσταση του τουρισμού στο Προορισμό. Οι τάσεις που παρουσιάζονται μέσω των Δεικτών παρέχονται σε διάφορες υπηρεσίες του Προορισμού, προκειμένου να διευκολυνθεί η ο στρατηγικός σχεδιασμός του Προορισμού. Το TOMM έχει αναπτυχθεί και υλοποιηθεί χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο συνεργασίας. Το μοντέλο αυτό, έχει καταφέρει να φέρει κοντά, την τοπική κοινωνία, τη βιομηχανία και τις κυβερνητικές υπηρεσίες έτσι ώστε μαζί να σχεδιάσουν στρατηγικές σχεδιασμού και να επιλύσουν προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η πρόκειται να αντιμετωπίσει ο Προορισμός λόγω τουρισμού. Το TOMM είναι ένα πρόγραμμα διαχείρισης και παρακολούθησης, βάσει μιας σειράς Δεικτών οι οποίοι καλύπτουν την υγεία του περιβάλλοντος, της

κοινότητας και της οικονομίας. Επίσης, υπάρχουν Δείκτες σχετικοί με τον αριθμό και τον τύπο των τουριστών που επισκέπτονται το Προορισμό καθώς και Δείκτες για την εμπειρία που έχουν οι επισκέπτες. Τέλος, υπάρχουν Δείκτες για την ικανοποίηση των επισκεπτών. Τα δεδομένα συλλέγονται σε σχέση με καθέναν από αυτούς τους Δείκτες και οι πληροφορίες αυτές παρουσιάζονται στα ενδιαφερόμενα μέρη, με απλό τρόπο ώστε να ελεγχθεί εάν η τρέχουσα πρακτική είναι βιώσιμη ή όχι. Αν τα στοιχεία υποδηλώνουν ότι κάποια από τα συστατικά στοιχεία δεν λειτουργούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, η τοπική διαχείριση οι οργανισμοί και η εταιρική σχέση TOMM καθορίζουν τις ευθύνες του οργανισμού και δημιουργούν ιδέες για το τι δράσεις θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ώστε να επιλυθούν τα συγκεκριμένα προβλήματα. Τα δεδομένα από τους Δείκτες έχουν επίσης ενσωματωθεί στις διαδικασίες στρατηγικού (TOMM, 2000).

Σχήμα 9 Διαδικασία Λειτουργίας Δεικτών TOMM (Πηγή: www.tomm.info)

Οι Δείκτες TOMM αναπτύχθηκαν μέσω μιας σειράς συσκέψεων μεταξύ της κυβέρνησης, της βιομηχανίας και της τοπικής κοινωνίας. Ακολούθως, αξιολογήθηκαν

από εμπειρογνώμονες, χρησιμοποιώντας ποικίλα κριτήρια, μεταξύ των οποίων η σαφήνεια, η ακρίβεια, η χρησιμότητα, η διαθεσιμότητα και το κόστος. Με την πάροδο του χρόνου οι Δείκτες έχουν βελτιωθεί καθώς συλλέγονται δεδομένα από την αγορά και προκύπτουν νέες ευκαιρίες παρακολούθησης (TOMM, 2000).

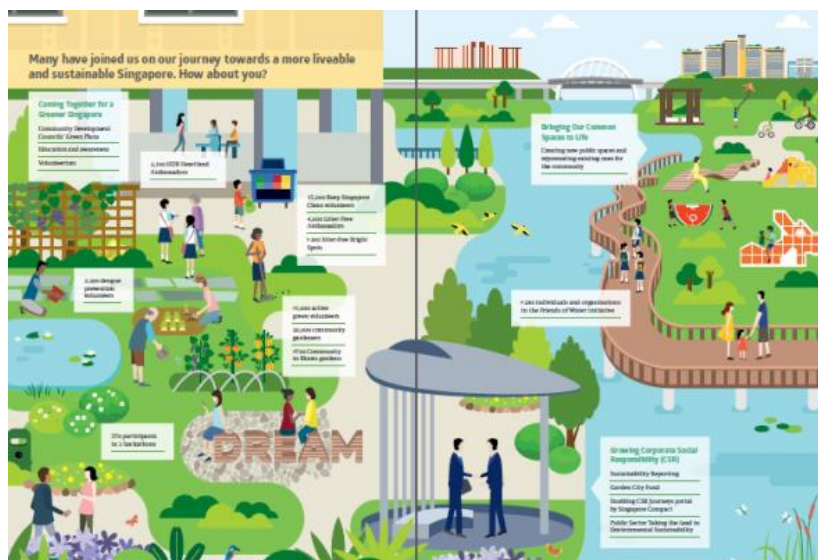
Η διαδικασία TOMM του Kangaroo έχει επισημάνει αρκετούς ξεχωριστούς αλλά ίσους επιχειρησιακούς τομείς οι οποίοι απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή. Τα δεδομένα από αυτή την μελέτη περίπτωσης, χρησιμοποιήθηκαν στον στρατηγικό σχεδιασμό, τόσο του Προορισμού, όσο και της χώρας αλλά εφαρμόστηκαν και σε άλλους Προορισμούς.

Συμπερασματικά, τα μοντέλα διαχείρισης Αειφόρου τουρισμού που εφαρμόζονται σε κοινοτικό επίπεδο μπορούν να επιτύχουν σε σχέση μακροπρόθεσμα. Η επιτυχία δεν ανήκει στο γεωγραφικό όριο του Προορισμού, αλλά στη διαδικασία και τους ανθρώπους που εργάζονται για την επίτευξη ενός κοινού οράματος. Μερικοί θεωρούν ότι το Προορισμό έχει επιτύχει το έργο του πιο εύκολα, λόγω της νησιώτικης του ιδιότητας. Αυτός είναι ένας παράγοντας της επιτυχίας, αλλά ο πιο σημαντικός παράγοντας, είναι η επιλογή και η δέσμευση των εμπλεκομένων στο έργο (TOMM, 2000).

2^η Μελέτη Περίπτωσης : Σιγκαπούρη

Η Σιγκαπούρη είναι ένα μικρό νησιωτικό κράτος που βρίσκεται στη Νοτιοανατολική Ασία. Έχει πληθυσμό 5.183.700 με ρυθμό Ανάπτυξης 2,1% και συνολική έκταση 712,4 τετραγωνικών χιλιάμετρα. (Σιγκαπούρη 2011α). Έχοντας διασφαλίσει τις βασικές ανάγκες των κατοίκων της, η κυβέρνηση της Σιγκαπούρης, με ανοδική πορεία ξεκίνησε την Ανάπτυξη του Προορισμού. Το κράτος της πόλης της Σιγκαπούρης παρουσιάζει μια μοναδική μελέτη περίπτωσης για την Αειφορία. Δεδομένου ότι όλα είναι μια αστική πόλη, η πόλη είναι ένα ζωντανό παράδειγμα καθαρής αστικής Αειφορίας. Η πόλη αναγνωρίζει ότι οι πόροι της είναι περιορισμένοι. Οι βασικές της ανάγκες όπως το νερό, τα καύσιμα και τα αγροτικά προϊόντα για τη διατήρηση του νησιωτικού έθνους των 4,5 εκατομμυρίων ανθρώπων σε λιγότερο από τα 700 τετραγωνικά χιλιάμετρα, εξαρτώνται από την εισαγωγή αγαθών από άλλες χώρες.

Σχήμα 10 Ενημερωτικό Φυλλάδιο για τις Δράσεις Αειφορίας στην Σιγκαπούρη Πηγή:
(<http://www.greenfuture.sg/2014/11/11/sustainable-singapore-blueprint-2015-highlights-and-thoughts/>)

Προκειμένου να δημιουργηθεί η στρατηγική της Σιγκαπούρης για τη Αειφόρο Ανάπτυξη, δημιουργήθηκε η Διυπουργική Επιτροπή για την Αειφόρο Ανάπτυξη (IMCSD) και η οποία σχεδίασε ένα Αειφόρο σχέδιο το οποίο ονόμασαν *Blueprint*

(IMCSD, 2009). Το *Blueprint* ορίζει πώς θα είναι η Αειφόρος Ανάπτυξη για τη Σιγκαπούρη (IMCSD, 2009):

- Αποτελεσματική: Η Ανάπτυξη γίνεται με λιγότερους πόρους και απόβλητα
- Καθαρή: Η Ανάπτυξη γίνεται χωρίς τη ρύπανση του περιβάλλοντος
- Πράσινο: Η Ανάπτυξη διατηρεί το πράσινο, τις πλωτές οδούς και τη φυσική κληρονομιά

Για το 2030 δίδεται προσοχή στα πιο κάτω (IMCSD, 2009):

1. Ανάπτυξη του πληθυσμού με περιορισμένους πόρους,
2. Ανταγωνισμός για πόρους παγκοσμίως,
3. Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι.

Πίνακας 1 Δείκτες Αειφορίας που χρησιμοποιήθηκαν για την Σιγκαπούρη (Πηγή: (IMCSD, 2009))

Προτεραιότητα	Στόχος / Δείκτης
Ενέργεια - μεγαλύτερη αποδοτικότητα και τη διαφοροποίηση	Μειώσαμε την ενεργειακή μας ένταση (ανά ΑΕΠ δολαρίου) κατά 20% από τα επίπεδα του 2005 έως το 2020 και κατά 35% από τα επίπεδα του 2005 έως το 2030
Απόβλητα - Υγιονομική ταφή πορεία προς το μηδέν	Βελτίωση του ποσοστού ανακύκλωσης από 56% το 2008 σε 65% το 2020 και 70% το 2030
Νερό – Πορεία προς αυτοκατανάλωση και μεγαλύτερη αποδοτικότητα	Μείωση της συνολικής κατανάλωσης νερού από 156 λίτρα ανά κάτοικο την ημέρα το 2008 σε 147 λίτρα ανά κάτοικο ημερησίως έως το 2020 και 140 λίτρα ανά κάτοικο ημερησίως έως το 2030

Ποιότητα αέρα - καθαρότερο αέρα	Μείωση του ετήσιου μέσου όρου για πολύ λεπτά σωματίδια (PM _{2,5}) από 16 μg / m ³ σε 12 μg / m ³ έως το 2020 και να διατηρηθεί σε αυτό το επίπεδο μέχρι το 2030. (SO ₂) στα επίπεδα 15 μg / m ³ έως το 2020 και να διατηρηθεί σε αυτό το επίπεδο μέχρι το 2020 2030
Καθαρό, Μπλε και Πράσινο, Φυσικό περιβάλλον	Αύξηση του χώρου πράσινου πάρκου κατά 900ha σε 4200 εκτάρια μέχρι το 2020, ώστε να φτάσει την πρόβλεψη για το πάρκο 0,8 ha ανά 1.000 κατοίκους μέχρι το 2030. Αύξηση του μήκους των συνδέσμων πάρκου (γραμμικά πάρκα) από 100 χλμ. Το 2007 σε 360 χλμ. Από 2020 Εισάγονται 30 εκτάρια sky rise greenery έως το 2020 και 50 εκτάρια sky rise greenery μέχρι το 2030. Θα ανοίξουν 820h των δεξαμενών και 90km των πλωτών οδών για ψυχαγωγικές δραστηριότητες έως το 2020 και έχουν 900 εκτάρια δεξαμενών και 200 χιλιόμετρα υδάτινων οδών ανοικτά για δραστηριότητες αναψυχής έως το 2030
Δυνατότητα και εξειδίκευση	Δημιουργία της Σιγκαπούρης σε έναν εξαιρετικό κόμβο γνώσης σχετικά με την τελευταία τεχνολογία. οι υπηρεσίες που προσφέρει θα βοηθήσει πόλεις να αναπτυχθούν με πιο φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο

Περιβαλλοντικά Υπεύθυνη Κοινότητα	Δημιουργία μιας κοινότητας στη Σιγκαπούρη όπου όλοι υιοθετούν μια πιο περιβαλλοντικά υπεύθυνο τρόπο ζωής. Η περιβαλλοντική ευθύνη θα είναι μέρος του λαού μας και της επιχειρηματικής κουλτούρας.
--	---

3^η Περίπτωση Μελέτης : Βαρκελώνη

Η Βαρκελώνη είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ισπανίας με πληθυσμό 1.619.337 (Βαρκελώνη 2010). Η έκταση της είναι 101, 4 τετραγωνικά χιλιόμετρα, το οποίο την καθιστά ως μία από τις πιο πυκνοκατοικημένες πόλεις στον κόσμο καθώς ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο κατοικούν 15.970. Ιδρύθηκε κατά την Ρωμαϊκή εποχή και ήταν ένας ιδιαίτερος τόπος, και έδρα της κρατικής και εμπορικής εξουσίας. Σήμερα, ως πρωτεύουσα της Καταλονίας, η Βαρκελώνη είναι διοικητικό και πολιτικό κέντρο. Πολυάριθμοι διεθνείς οργανισμοί έχουν δημιουργήσει την έδρα τους στην πόλη αυτή. Είναι επίσης ένα σημαντικό οικονομικό και βιομηχανικό κέντρο. Ο Προορισμός, είναι γνωστός για την ανθηρή του οικονομία η οποία σχετίζεται με τον τουρισμό, τις εμπορικές εκθέσεις και τις πολιτιστικές δραστηριότητες. Υπολογίζεται ο ετήσιος προϋπολογισμός της πόλης αγγίζει τα 2.260 εκατομμύρια ευρώ για το 2012 (προϋπολογισμός 2012).

Η Βαρκελώνη έχει συμμετάσχει σε πολλές πρωτοβουλίες οι οποίες σχετίζονται με Δείκτες Αειφορίας, όπως το Αστικό Οικοσύστημα Ευρώπης που καθιερώθηκε από το ICLEI (UEE, 2010). Ωστόσο, το κύριο σύστημα παρακολούθησης βασίζεται στο *Παρατηρητήριο της Βαρκελώνης* και στους *Δείκτες της Agenda 21* για την Βαρκελώνη.

Σχήμα 11 Δράσεις Αειφορίας στην Βαρκελώνη Πηγή:

(https://www.barcelona.cat/infobarcelona/en/discover-the-most-sustainable-side-of-barcelona_816734.html)

Όπως και οι περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις, έτσι και η Βαρκελώνη έχει αναπτύξει το 2011 ένα σύστημα δεδομένων από επιλεγμένους Δείκτες που ονομάζεται Παρατηρητήριο Βαρκελώνης (<http://www.observatoribarcelona.org/inici>). Το εργαλείο περιέχει μια περιγραφή της εξέλιξης επιλεγμένων οικονομικών Δεικτών και μια σύγκριση της θέσης της Βαρκελώνης σε σχέση με άλλες πόλεις του κόσμου. Βάσει των Δεικτών αυτών εξετάζονται διάφορα θέματα όπως Επιχειρήσεις, Κοινωνία, Τουρισμός, Αειφορία και Ποιότητα Ζωής, Τιμές και Κόστος, Αγορά Εργασίας και Κατάρτιση. Επιπλέον, εκτός από το Παρατηρητήριο της Βαρκελώνης, ο Δήμος της Βαρκελώνης δημιούργησε ένα πιο συγκεκριμένο εργαλείο για την αξιολόγηση των πολιτικών του στην περιοχή, με έμφαση στον τομέα της Αειφορίας. Το εργαλείο αυτό το ονόμασαν *Δείκτες της Ατζέντας 21* για την Βαρκελώνη (2002). Αυτοί οι Δείκτες εφαρμόστηκαν για την παρακολούθηση και για την βοήθεια προς την τοπική Ατζέντα 21 (<http://www.bcn.es/agenda21>). Το 1995, η Βαρκελώνη ξεκίνησε τη διαδικασία προώθησης της Ατζέντας 21. Από το 1995, πολλές πρωτοβουλίες σχεδιάστηκαν για να ενισχύσουν την Ατζέντα 21 στην Βαρκελώνη. Για να διαχειριστεί αυτή τη διαδικασία, δημιουργήθηκε το 1998, το Δημοτικό Συμβούλιο για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα (CMMAS) Το Συμβούλιο αυτό περιλαμβάνει εκπροσώπους από τον

επιχειρηματικό κόσμο, τη διοίκηση, τα σωματεία, τους συλλόγους πολιτών, τα οικολογικά κινήματα, τα πανεπιστήμια καθώς και εμπειρογνώμονες Αειφορίας. Η ανταμοιβή για την προσπάθεια σε όλα τα στάδια της διαδικασίας αυτής, ήταν το 2002 να υιοθετηθεί από την πόλη της Βαρκελώνης η Ατζέντα 21. Η δέσμευση του πολίτη για την Αειφορία εγκρίθηκε με τους δέκα κύριους στόχους και εκατό γραμμές δράσης (δέκα για κάθε στόχο). Η εφαρμογή των Δεικτών οργανώνεται σύμφωνα με τους δέκα στόχους της δέσμευσης προς την Αειφορία, η οποία εγκρίθηκε από την πόλη της Βαρκελώνης. Κάθε στόχος έχει διάφορους Δείκτες οι οποίοι τον αξιολογούν. Επίσης δημιουργήθηκε και ένας άλλος δείκτης ο οποίος αξιολογεί όλους τους στόχους και τις ανησυχίες, των πολιτών, και ο οποίος είναι ο Δείκτης ικανοποίησης των πολιτών. Τα δεδομένα από τους Δείκτες αυτούς, συλλέγονται από τα τμήματα καθώς και άλλα ιδρύματα-εταίρους της πόλης κάθε χρόνο. Το όλο σύστημά, χρησιμοποιείται για να ελέγχει την Ανάπτυξη της πόλης της Βαρκελώνης, διαμέσου των χρόνων. οι δέσμες των Δεικτών, αποτελούν μια πρώτη διάγνωση σχετικά με την πόλη. Η δημοσίευση και η χρήση αυτών των πληροφοριών είναι ένα εργαλείο εξέτασης της προέλευσης των αποφάσεων που θα ληφθούν (<http://www.bcn.es/agenda21>).

Πίνακας 2 Δείκτες Αειφορίας για Βαρκελώνη Πηγή: Canadian International Development Agency (CIDA)

Δείκτες Αειφορίας της Βαρκελώνης
Στόχος 1. Προστασία των χώρων πρασίνου, της βιοποικιλότητας και αύξηση των αστικών χώρων πρασίνου
1. Πράσινη έκταση ανά κάτοικο
2. Βιοποικιλότητα των πτηνών
Στόχος 2. Προώθηση μιας συμπαγής και ποικίλης πόλης με ποιοτικό δημόσιο χώρο
3. Διαθεσιμότητα σε δημόσιους χώρους και βασικές υπηρεσίες
4. Δείκτης ανακαίνισης αστικών περιοχών
Στόχος 3. Βελτίωση της κινητικότητας και βελτίωση της ζωής των πεζών
5. Τρόποι μεταφοράς του πληθυσμού

6. Ποσοστό δρόμων με προτεραιότητα στους πεζούς
Στόχος 4. Απόκτηση βέλτιστων επιπέδων περιβαλλοντικής ποιότητας και δημιουργία μιας υγιούς πόλης
7. Επίπεδο θορύβου
8. Περιβαλλοντική ποιότητα των παραλιών
9. Ποιότητα του αέρα
10. Προσδόκιμο ζωής
Στόχος 5. Διαφύλαξη των φυσικών πόρων και προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πόρων
11. Συνολική κατανάλωση νερού ανά κάτοικο
12. Δημόσια κατανάλωση υπογείων υδάτων
13. Κατανάλωση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές
Στόχος 6. Μείωση της παραγωγής αποβλήτων και ενίσχυση της κουλτούρας της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης
14. Παραγωγή αστικών στερεών αποβλήτων
15. Συλλογή οργανικού υλικού
16. Επιλεκτική συλλογή αποβλήτων
Στόχος 7. Αύξηση της κοινωνικής συνοχής, επιβολή μηχανισμών για ισότητα και συμμετοχή
17. Ακαδημαϊκή αποτυχία
18. Πληθυσμός που ολοκληρώνει πανεπιστημιακές σπουδές
19. Προσβασιμότητα στη στέγαση
20. Βαθμός συσχέτισης
Στόχος 8. Ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας προσανατολισμένης προς την Αειφόρο Ανάπτυξη
21. Αριθμός οργανισμών με περιβαλλοντική πιστοποίηση
Στόχος 9. Πρόοδος σε μια κουλτούρα Αειφορίας μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και επικοινωνίας
22. Αριθμός σχολείων που συμμετέχουν σε έργα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
Στόχος 10. Μείωση των επιπτώσεων της πόλης στον πλανήτη και προώθηση της διεθνούς συνεργασίας

23. Ετήσιες ισοδύναμες εκπομπές CO2

24. Αριθμός σημείων πώλησης ή κατανάλωσης προϊόντων δίκαιου εμπορίου

Δείκτης που σχετίζεται με όλους τους στόχους της προαναφερθείσας δέσμευσης για Αειφορία

25. Βαθμός ικανοποίησης των πολιτών

Μία έκθεση με τα αποτελέσματα των Δεικτών παρουσιάζεται κάθε χρόνο. Έτσι με αυτόν τον τρόπο, ο Προορισμός, ελέγχει που βρίσκεται, τι έχει πετύχει, που χρειάζεται βελτίωση, και τι πρόοδος έχει υπάρξει σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

5. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

Στο παρόν κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στα ελληνικά νησιά, και στην μοναδικότητα αυτών ανά το παγκόσμιο. Τα ελληνικά νησιά είναι αρκετά, το καθένα με μοναδικά στοιχεία αλλά και ταυτόχρονα με πολλά κοινά στοιχεία. Τα μοναδικά τοπία, η πλούσια χλωρίδα και πανίδα, η εντυπωσιακή αρχιτεκτονική τους, η πλούσια πολιτιστική τους κληρονομία αλλά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν λόγω του νησιωτικού τους χαρακτήρα μας δίνει την δυνατότητα, να μιλήσουμε, όχι για ένα αλλά για όλα μαζί.

Η Ελλάδα, θεωρείται μια νησιωτική χώρα εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης αλλά και της γεωμορφολογίας της. Έχει μήκος ακτών 15.000 χλμ και περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία νησιών και νησιωτικών συμπλεγμάτων τα οποία καλύπτουν το 18.8% του εδάφους της Χώρας. Διαθέτει 9.837 θαλάσσια νησιωτικά εδάφη στοιχείο που την κατατάσσει στις πρώτες θέσεις μεταξύ των νησιωτικών Προορισμών (<https://www.eetaa.gr/ekdoseis/pdf/148.pdf>).

5.1 ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΝ

Στην Ελλάδα, υπάρχουν πάνω από 6000 νησιά και νησίδες, εκ των οποίων μόνο τα 117 κατοικούνται, ενώ από αυτά μόνο τα 79 έχουν άνω από 100 κατοίκους, και μόνο 53 άνω από 1000. Η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών βρίσκονται στο Αιγαίο πέλαγος. Τα νησιά του Αιγαίου χωρίζονται σε 7 συμπλέγματα. Υπάρχει η Κρήτη, το μεγαλύτερο σε μέγεθος (8.336 τετραγωνικά χιλιόμετρα) και πληθυσμό νησί (682.768 κάτοικοι) της Ελλάδος. Ακολουθώς υπάρχει η Εύβοια, το δεύτερο σε έκταση (3.665 τετραγωνικά χιλιόμετρα) ελληνικό νησί, και ακολούθως υπάρχει το σύμπλεγμα του Βορειοανατολικού Αιγαίου, οι Βόρειες Σποράδες, τα Νησιά το Αργοσαρωνικού, οι Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα. Αρκετά νησιά, βρίσκονται και στο Ιόνιο πέλαγος. Επιπρόσθετα υπάρχει πληθώρα νησιών τα οποία βρίσκονται διάσπαρτα στην Ελληνική επικράτεια χωρίς να ανήκουν σε κάποιο σύμπλεγμα.

Αντιθέτως, το πιο μικρό νησί στην Ελλάδα, είναι ο Καλόγηρος Εχινάδων με 0,249 τ. Χλμ έκταση, και καθόλου κατοίκους. Ενώ το πιο μικρό κατοικημένο νησί της χώρας είναι ο Μάραθος με έκταση 0,335 τ. Χλμ και μόλις 5 κατοίκους (https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA

<https://www.kathimerini.gr/902052/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-nea-aktinografia-twn-ellhnikwn-nhsiwn>

Εικόνα 1 Μεταβολή πληθυσμού ανά νησί 1951-2001 (Πηγή:

<https://www.kathimerini.gr/902052/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-nea-aktinografia-twn-ellhnikwn-nhsiwn>)

Μεγαλύτερο πληθυσμό το 2011 σε σχέση με το 1951 έχουν μόνο η Κρήτη, η Εύβοια, η Ζάκυνθος και ακόμα 8 νησιά. Τη μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού στα τελευταία 60 χρόνια καταγράφει ο Νομός Λέσβου (-33%).

Τα νησιά με τον υψηλότερο ρυθμό γεννήσεων είναι η Μύκονος (+8,2%), η Σαντορίνη (+7,7%), η Ρόδος (+5,98%), η Κως (+5,9%), το Καστελόριζο (+4,05%) και η Κάλυμνος (+5%). Αντίθετα, τα μεγαλύτερα ποσοστά υπογεννητικότητας έχουν το Μεγανήσι (-22,3%), οι Οθωνοί (-18,6%), τα Τριζόνια (-18,1%), τα Αντικύθηρα (-17,6%) και ο Κάλαμος (-17,5%).

Όσον αφορά την τελευταία 30ετία, τα πέντε νησιά με τη μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού ήταν η Τήλος με 15,9%, οι Οθωνοί με 13,9%, το Καστελόριζο με 12,1%, η

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Ερεικούσσα με 11,7% και η Σαντορίνη με 11,5%. Αντίθετα, τη μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού το ίδιο διάστημα είχαν τα Αντικύθηρα (-4%), η Ύδρα (-2,8%) και το Μεγανήσι (-2,2%) (<https://www.kathimerini.gr/902052/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-nea-aktinografia-twn-ellhnikwn-nhsiwn>).

Οι διαφορές των Ελληνικών νησιών πολλές αλλά οι ομοιότητες τους ακόμη περισσότερες. Γιαυτό η διπλωματική αυτή δεν ασχολείται με ένα νησί η ένα σύμπλεγμα νησιών αλλά με όλα τα ελληνικά νησιά, γιατί μπορεί το καθένα να είναι ξεχωριστό αλλά η ιστορία, η χλωρίδα, η πανίδα, αλλά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι πολύ κοντινά.

Εικόνα 2 Τα νησιά της Ελληνικής επικράτειας (πηγή:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B9%CF%8E%CE%BD_%CE%B1%CE%BD%CE%AC_%CE%A
[D%CE%BA%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A))

5.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Όπου και να κοιτάξει κανείς στην Ελλάδα, η ιστορία της και ο πολιτισμός της είναι εμφανής από άκρη σε άκρη. Σε όλα τα ελληνικά νησιά, υπάρχουν στοιχεία από την παλαιολιθική εποχή, από την νεολιθική εποχή καθώς και από την εποχή του χαλκού. Επίσης, πολλά στοιχεία και από την αρχαϊκή περίοδο αλλά και την γεωμετρική είναι διάσπαρτα σε πολλά ελληνικά νησιά. Η ιστορία και ο πολιτισμός των ελληνικών νησιών μοναδική, και επηρεασμένοι από τους κατακτητές της είναι ένας πανέμορφος συνδυασμός της Ελλάδας και των κατακτητών τους. Στα μουσεία κάθε ελληνικού νησιού ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει πραγματικά έργα τέχνης σε αρχαιολογικά μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, έργα μοναδικά στο είδος τους τα οποία εκφράζουν την ελληνική ιστορία. Πολλά είναι και τα λαογραφικά μουσεία σε πολλά ελληνικά νησιά, όπου παρουσιάζονται μοναδικά στοιχεία των κατοίκων και της τοπικής παράδοσης.

Σχήμα 12 Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας (Πηγή:

<https://enimerosi.com/details.php?id=27209>)

Το πολιτιστικό περιβάλλον των νησιών είναι ιδιαίτερα πλούσιο, με μνημεία παγκόσμιας ακτινοβολίας. Πολλά από αυτά, βρίσκονται υπό καθεστώς προστασίας. Τα ελληνικά νησιά είναι γεμάτα από αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία παγκόσμιας εμβέλειας. Υπάρχουν πολλοί παραδοσιακοί οικισμοί και ιστορικά κέντρα πόλης, στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ένα

τέτοιο παράδειγμα είναι η Χώρα της Σκύρου, ένας χαρακτηρισμένος, από ΦΕΚ, παραδοσιακός οικισμός.

Σχήμα 13 Η Χώρα της Σκύρου

5.3 ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα των ελληνικών νησιών είναι μεσογειακό, με δροσερά καλοκαίρια και ήπιους χειμώνες. Η θερμοκρασία τους συνήθως είναι χαμηλότερη από την ηπειρωτική χώρα εξαιτίας των ανέμων που πνέουν σε αυτά. Οι τιμές υγρασίας στα νησιά είναι αυξημένες σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα λόγω της θάλασσας. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η χειμερινές βροχοπτώσεις η ξηρασία κατά την θερινή περίοδο, και οι μεγάλες διακυμάνσεις του χρόνιου ύψους των βροχοπτώσεων (<http://www.aegeanislands.gr/el/islands-aigaio/climate/climate-aigaio.html>).

5.4 ΧΛΩΡΙΔΑ - ΠΑΝΙΔΑ

Άλλο ένα κοινό χαρακτηριστικών των ελληνικών νησιών είναι η πλούσια χλωρίδα και πανίδα που διαθέτουν. Στα ελληνικά νησιά, εξαιτίας του κλίματος και του μεγάλου

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

αριθμού βιοτόπων και υγροβιοτόπων που διαθέτουν κατοικούν διάφορα σημαντικά και μοναδικά στο είδος τους ζώα και ερπετά. Σημαντικό παράδειγμα είναι το Σκυριανό αλογάκι που βρίσκεται στην Σκύρο, Η μικρόσωμη φυλή αλόγων Σκύρου είναι σήμερα μία από τις σπάνιες φυλές αλόγων που υπάρχουν στον κόσμο. Πρόκειται για μία από τις αυτόχθονες φυλές αλόγων της Ελλάδας που υπήρχε στην αρχαιότητα σε όλη την Ελλάδα. Κατάφερε να επιβιώσει στη νήσο Σκύρο εξ' ου και η ονομασία. Σήμερα σκυριανά αλογάκια υπάρχουν 260 σε όλη την Ελλάδα, εκ των οποίων τα 187 ζουν στη Σκύρο. Είναι προστατευόμενο είδος (<http://www.skyrianhorsesociety.gr>).

Εικόνα 3 Το Σκυριανό Αλογάκι (Πηγή: <https://efisoul63.wordpress.com>)

Όσο αφορά την χλωρίδα, η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών δεν έχουν ζώνες με μεγάλες υψομετρικές διαφορές και για αυτό τον λόγο, παρουσιάζεται κυρίως χαμηλή βλάστηση. Οι δασικές εκτάσεις είναι περιορισμένες. Τα περισσότερα είδη της χλωρίδας στα ελληνικά νησιά είναι ανθεκτικά στις ξερικές συνθήκες και στην έλλειψη νερού (Λιαρίκος, Μαραγκού, & Παπαγιάννης, 2012)

Στα ελληνικά νησιά υπάρχουν πολλά ενδημικά φυτά τα οποία οι τοπικές αρχές θέλοντας να τα προστατεύσουν λαμβάνουν μέρος στα προγράμματα LIFE+ στα πλαίσια του οποίου πραγματοποιούν διάφορες δράσεις για την προστασία τόσο των

ενδημικών φυτών όσο και των μοναδικών στο είδος τους ζώων του κάθε προορισμού (<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=468&language=el-GR>). Διάφορες δράσεις για προστασία και καταγραφή πουλιών, δράσεις για ενδημικά φυτά με λεπτομερή καταγραφή τους και άλλες πολλές δράσεις πραγματοποιήθηκαν σε διάφορα νησιά της Ελλάδος όπως η Σκύρος, η Νάξος, η Κρήτη και η Σύρος.

5.5 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

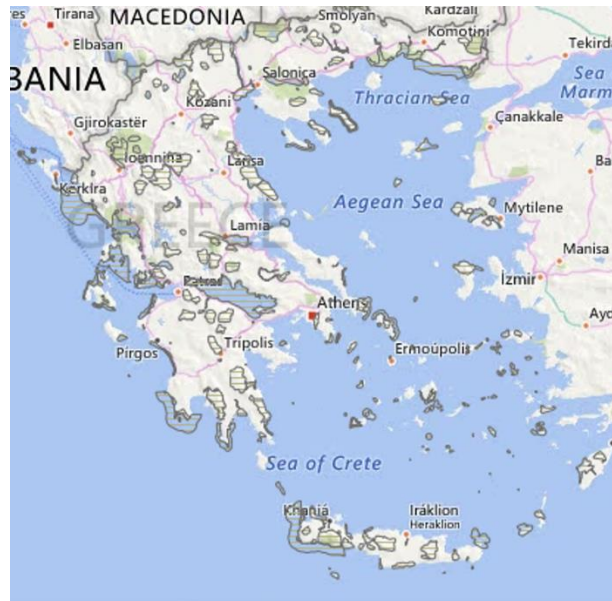
Τα ελληνικά νησιά διαθέτουν πολλές περιοχές περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Στους Προορισμούς αυτούς υπάρχουν περιοχές Natura 2000 καθώς και άλλες προστατευόμενες περιοχές. Πολλά τοπία φυσικού κάλλους καθώς και τοπία μοναδικής ομορφιάς εντοπίζονται στα ελληνικά νησιά.

Στην ελληνική επικράτεια υπάρχουν 443 περιοχές οι οποίες ανήκουν στο δίκτυο Natura 2000, εκ των οποίων σχεδόν οι μισές βρίσκονται στα ελληνικά νησιά (<https://www.geogreece.gr/natura.php>).

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Εικόνα 4 Περιοχές Natura 2000 στην Ελληνική Επικράτεια (Πηγή:

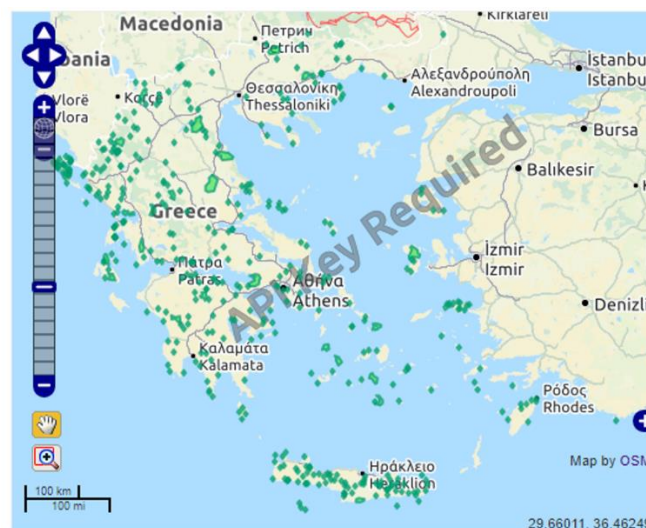
<http://www.oikoskorpio.gr/map/>)

Αντίστοιχα πολλές είναι και οι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους όπως παρουσιάζεται στον πιο κάτω χάρτη. Όπως γίνεται κατανοητό περισσότερες από τις μισές βρίσκονται στα ελληνικά νησιά.

Εικόνα 5 Περιοχές Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους στην Ελληνική Επικράτεια (Πηγή:

https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/?sort=site_code&dir=asc)

5.5 ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ

Είναι πραγματικότητα, ότι όλα τα ελληνικά νησιά αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετικά με την λειψυδρία. Οι υδατικοί πόροι στα νησιά εξαιτίας και της μειωμένης βροχόπτωσης σε αυτά είναι πολύ περιορισμένοι. Δεν είναι λίγα τα νησιά της χώρας στα οποία το νερό μεταφέρεται είτε από την ηπειρωτική χώρα είτε από διπλανά νησιά με βυτιοφόρα. Επίσης, πολλά ελληνικά νησιά για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της λειψυδρίας, κατασκευάζουν φράγματα και μονάδες αφαλάτωσης ώστε να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες των κατοίκων. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο τους καλοκαιρινούς μήνες όπου οι ανάγκες για νερό είναι υπερδιπλάσιες, λόγω της μεγάλης τουριστικής κίνησης σε αυτά. Επίσης, η αύξηση του αστικού πληθυσμού κατά την καλοκαιρινή περίοδο υποβαθμίζει την ποιότητα των ακτών. Τα προβλήματα λειψυδρίας παρουσιάζονται είτε λόγω των λιγοστών κατακρημνίσεων κατά την διάρκεια του έτους είτε με την ανεπάρκειά στην διαχείριση υδάτων. Οι υδατικοί πόροι των νησιών παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες, όπως χαμηλές ετήσιες βροχοπτώσεις περιορισμένης έκτασης υπόγεια υδροφόρα στρώματα, γειτνίαση υπόγειων υδροφόρων με θάλασσα και αποτέλεσμα διείσδυση θαλασσινού νερού και άλλα.

5.6 ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Για πολλά χρόνια στην Ελλάδα, τα στερεά απόβλητα διατίθενται στο έδαφος χωρίς καμία επεξεργασία. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται δράσεις για παγίωση της διάθεσης αυτής. Παράλληλα τα ποσοστά ανακύκλωσης, αν και έχουν βελτιωθεί, είναι πολύ χαμηλά. Στους νησιωτικούς προορισμούς της Ελλάδος, λόγω περιορισμένης έκτασης και σε συνδυασμό με τις εποχικές διακυμάνσεις του πληθυσμού οι συνθήκες συμβίωσης του ανθρώπου με την φύση μερικές φορές είναι δύσκολες. Τα νησιά, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες έρχονται αντιμέτωπα με τεράστιες ποσότητες απορριμμάτων. Τα απορρίμματα των νησιών μαζεύονται από τον Δήμο και μεταφέρονται σε ΧΥΤΑ. Οι χώροι αυτοί όμως πρέπει να πληρούν τις απαραίτητες προδιαγραφές. Γενικότερα, το θέμα των αποβλήτων είναι ένα θέμα το οποίο συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν τα περισσότερα ελληνικά νησιά. Όσο αφορά την ανακύκλωση, πραγματοποιούνται κάποιες δράσεις σχετικά με αυτή από δήμους και

κοινότητες εκ των οποίων πολύ λίγες θεωρούνται πετυχημένες. Το πρόγραμμα ανακύκλωσης με διαλογή στην πηγή στα ελληνικά νησιά παρουσιάζει και αυτό προβλήματα κυρίως οικονομικά και οργανωτικά, εξαιτίας της έλλειψης σχεδιασμού.

5.7 ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ένα επιπλέον πρόβλημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωπα τα ελληνικά νησιά είναι το ενεργειακό. Με την βοήθεια μεγάλων αυτόνομων υποδομών παραγωγής ενέργειας καλύπτονται οι ανάγκες των νησιών, όμως σε περιόδους μεγάλης τουριστικής κίνησης σε αυτά η κάλυψη των αναγκών τους είναι μια πρόκληση. Επίσης, η έλλειψη διασύνδεσης με το ηπειρωτικό σύστημα είναι ένα επιπλέον μεγάλο πρόβλημα. Ήδη έχουν ξεκινήσει δράσεις για εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

5.8 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Όσο αφορά την οικονομία των νησιών της Ελλάδος την μεγαλύτερη συμμετοχή του πρωτογενή τομέα την έχει ο Νομός Λασιθίου στην Κρήτη με ποσοστό 10.77%. Γενικότερα ο τομέας της μεταποίησης είναι σχεδόν ανύπαρκτος σε όλη την Ελληνική επικράτεια, ενώ η παρουσία του δημόσιου τομέα είναι ιδιαίτερα υψηλά στην Λέσβο, και στην Κρήτη. Η Πάτμος, διαθέτει τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων ανά 100 κατοίκους, ενώ το Αγαθονήσι τον μικρότερο. Η Σαμοθράκη έχει τον ψηλότερο τζίρο ανά επιχείρηση, ενώ την ακολουθούν η Μύκονος και η Ρόδος.

5.9 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Τα πέντε νησιά με το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολουμένων είναι τα Κουφονήσια (49,6%), η Μύκονος (48,7%), η Κως (46%) και η Ηράκλειά (45%). Αντίθετα, την υψηλότερη ανεργία έχουν το Μαθράκι (61%), τα Αντικύθηρα (50%), οι Οθωνοί (27%) και η Νίσυρος (25%).

5.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

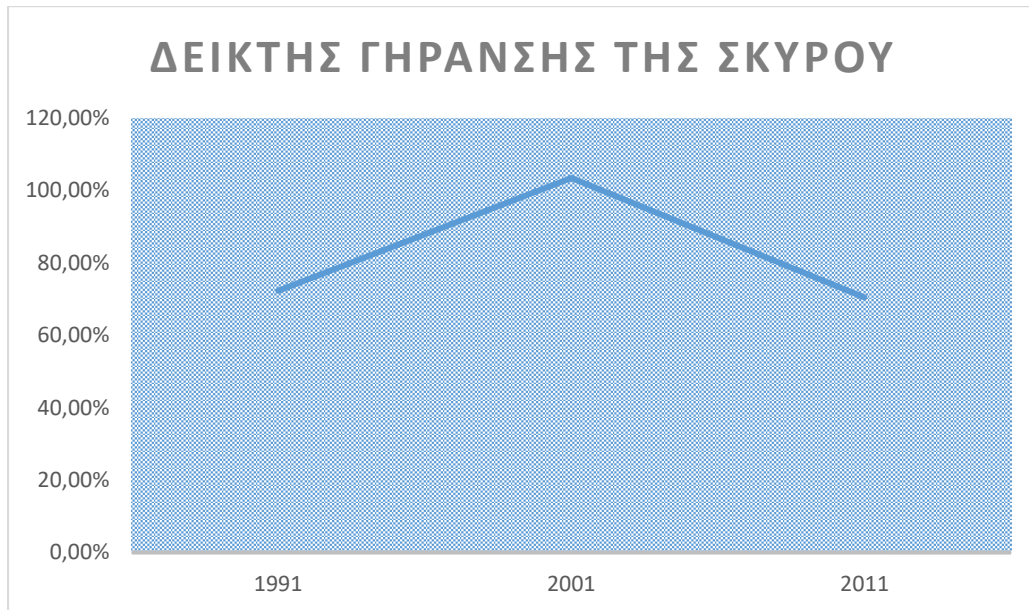
Όπως ήταν αναμενόμενο και λόγω μεγέθους η Κρήτη διαθέτει τον μεγαλύτερο αριθμό κλινών με 164.249 κλίνες, ενώ ακολουθεί η Ρόδος και η Κως με 84.942 και 45.097 αντίστοιχα. Στην αντίπερα όχθη, υπάρχουν 12 νησιά τα οποία διαθέτουν λιγότερο από 100 ξενοδοχειακές κλίνες και 12 νησιά με καθόλου ξενοδοχεία.

νησιά όπως το Κουφονήσι, το Μεγανήσι, η Αστυπάλαια η Τήλος και άλλα, έχουν αυξήσει τις κλίνες τους σε μεγάλο ποσοστό, αγγίζει το 200%, καθώς γνώρισαν μεγάλη τουριστική ανάπτυξη κατά την δεκαετία του 2000. Αντιθέτως, μείωση κλινών δέχθηκαν οι Οινούσες, τα Ψαρά, η Κύθνος η Νίσυρος, η Αίγινα, το Αγκίστρι αλλά και η Σάμος.

5.11 ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

Η Τήνος από το 1971-2011 έχει την μεγαλύτερη αύξηση κατοικιών με ποσοστό 130%, ενώ η Αντίπαρος 128%. Το 50% των κατοικιών στην Αντίπαρο είναι νέες κατασκευές ενώ στην Κέα και στην Μύκονο 43% και 42% αντίστοιχα. Στην αντίθετη όχθη είναι η Νίσυρος η οποία έχει τις περισσότερες κενές κατοικίες σε σχέση με τον μόνιμο πληθυσμό της. Το νησί της Σαλαμίνας είναι το πιο αστικοποιημένο νησί της Χώρας με ποσοστό 41.8% ενώ ακολουθεί η Σαντορίνη με 18.6%, η Αίγινα με 12.5% και οι Σπέτσες με 8%. Είναι πολύ σημαντικό για τα ελληνικά νησιά η ύπαρξη δραστηριοτήτων οι οποίες να κρατούν τους κατοίκους στον τόπο τους. Η Αύξηση των μόνιμων κατοίκων των νησιών είναι ένα δύσκολο εγχείρημα αλλά όχι ακατόρθωτο. Στο νησί της Σκύρου, ο ενεργός οικονομικά πληθυσμός έχει αυξηθεί κατά 15%, ενώ ο δείκτης γήρατος έχει μειωθεί κατά πολύ, στοιχείο που αποδεικνύει ότι στο νησί γίνονται δράσεις ώστε οι νέοι να παραμένουν στο νησί.

Σχήμα 14 Δείκτης γήρανσης από τις τελευταίες καταγραφές (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ –απογραφή πληθυσμού 1991, 2001, 2011)

5.12 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οι δημόσιες υποδομές έχουν δεχθεί ανάπτυξη και βελτίωση τα τελευταία χρόνια εξαιτίας σημαντικών χρηματοδοτήσεων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν. Βελτιώθηκε ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη, οι σχολικές βιβλιοθήκες και ο σχολικός εξοπλισμός. Όσο αφορά τον τομέα της υγείας βελτιώθηκαν οι νοσοκομειακές κλίνες, τα κέντρα υγείας και τα περιφερειακά ιατρεία. Παρόλα αυτά, συνεχίζουν να παρουσιάζονται προβλήματα στην συντήρηση και την στελέχωση των υποδομών αυτών.

5.13 ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

Το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων στα νησιά της Ελλάδος, δεν θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό. Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό υψηλού επιπέδου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα νησιά να μην προσελκύουν επενδυτές οι οποίοι χρειάζονται υψηλού επιπέδου εργαζομένους. Συνήθως, οι προορισμοί αυτοί έχουν την κουλτούρα «οικογενειακής τουριστικής επιχείρησης» και για αυτόν τον λόγο επαναπαύονται και δεν θεωρούν σημαντική την εκπαίδευση υψηλού επιπέδου (<https://www.eetaa.gr/ekdoseis/pdf/148.pdf>). .

5.14 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Ο ρόλος των μεταφορών, θαλάσσιων και αεροποριών είναι πολύ σημαντικός για της ανάγκες ενδοπεριφερειακών και μη συνδέσεων. Ο κατακερματισμός του ελληνικού χώρου, επιβάλλει την λειτουργία ενός πυκνού δικτύου αεροδρομίων και λιμανιών τα οποία πολλά έχουν πραγματοποιηθεί με ευρωπαϊκές συγχρηματοδοτήσεις. Σε πολλά ελληνικά νησιά υπάρχουν προβλήματα στην σύνδεση οικιστικών κέντρων με το λιμάνι ή αεροδρόμιο του προορισμού. Τα τελευταία χρονιά η προσπελασιμότητα των νησιών έχει βελτιωθεί εξαιτίας πιο συχνών δρομολογίων σε αεροπορικά και ακτοπλοϊκά δρομολόγια. Παρόλα αυτά όσο αφορά τις ενδοπεριφερειακές συνδέσεις αυτές θεωρούνται ανεπαρκής τόσο σε ποσότητα, όσο και σε ποιότητα. Σχετικά με τις θαλάσσιες συνδέσεις, οι οποίες γίνονται κυρίως με κέντρο το λιμάνι του Πειραιά, έχουν δεχθεί σημαντικές βελτιώσεις και προσθήκες κυρίως σε μεγάλα νησιά. Ο αριθμός των υποδομών (ακτοπλοϊκά και αεροπορικά) είναι πολύ μεγάλος. Παρόλα αυτά, δεν επαρκεί για την κάλυψη των νησιών, καθώς σε πολλές περιπτώσεις παρουσιάζονται προβλήματα και αδυναμίες ως προς την διαχείριση τους. Οι συνδέσεις θεωρούνται ανεπαρκείς, και χαμηλής αξιοπιστίας δρομολόγια, με αντίστοιχους μεγάλους χρόνους διαδρομής το οποίο συνεπάγεται μεγάλο κόστος. Σε πολλά λιμάνια της χώρας παρουσιάζονται δυσλειτουργίες και έλλειψη οργάνωσης από τους διαχειριστές τους (<https://www.eetaa.gr/ekdoseis/pdf/148.pdf>).

5.15 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Όσο αφορά τον τομέα της υγείας, ο συνολικός αριθμός μονάδων υγείας θεωρείται ικανοποιητικός, όχι όμως η παρεχόμενη κάλυψη των υπηρεσιών. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες θεωρούνται χαμηλού επιπέδου, κυρίως εξαιτίας της έλλειψης προσωπικού αλλά και εξοπλισμού. Επίσης, στον τομέα της υγείας προκύπτουν θέματα από τον τομέα των μεταφορών καθώς η έλλειψη στον τομέα αυτό προκαλεί προβλήματα και στον τομέα της υγείας εξαιτίας της αδυναμίας επικοινωνίας και μεταφοράς.

6. ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

Τα ελληνικά νησιά είναι Προορισμοί οι οποίοι έχουν ιδιαίτερα και ποικίλα χαρακτηριστικά. Διαθέτουν μαρίνες, και λιμάνια καθώς και υψηλής ποιότητας νερά κολύμβησης, πανέμορφες παραλίες καθώς και πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομία, πάνω στην οποία βασίζεται όλο τους το τουριστικό προϊόν. Οι Προορισμοί, διαθέτουν μια ποικιλία φυσικών περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας πολλές των οποίων βρίσκονται υπό εθνική και διεθνή προστασία. Οι περιοχές που ανήκουν στο δίκτυο NATURA 2000, περιοχές εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς και καταφύγια άγριων ζώων, ενώ πολλές περιοχές χαρακτηρίζονται ως σημαντικά πουλιά (IBAs) και περιοχή CORINE ιδιαίτερης σημασίας. Τα ελληνικά νησιά έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν εμπειρία φύσης και εναλλακτικών δραστηριοτήτων σε κάθε επισκέπτη τους. Οι τοπικές αρχές, σε πολλά ελληνικά νησιά έχουν ξεκινήσει, προσεγγμένα, σταδιακά αλλά σταθερά, προς της Αειφορία. Οι δράσεις τους είναι ποικίλες και καλύπτουν όλο το φάσμα και τις δυνατότητες του των Προορισμών. Πολλά από αυτά έχουν προγραμματίσει μια αναπτυξιακή στρατηγική βάση της οποίας βασική προτεραιότητα είναι η τουριστική Ανάπτυξη. Έχουν σχεδιαστεί πολλαπλές δράσεις και πολλές από αυτές έχουν ήδη υλοποιηθεί. Όλες οι ενέργειες καθορίζονται στα εγκεκριμένα Επιχειρησιακά Σχέδια του κάθε Δήμου. Πολλά ελληνικά νησιά έχουν πραγματοποιήσει δράσεις αειφορίας, και έχουν την δυνατότητα να αποτελέσουν σημεία αναφοράς σχετικά με τον Αειφόρο τουρισμό και τον υπεύθυνο τουρισμό με βάση τη βιοποικιλότητα, τη φύση, τον πολιτισμό και τη γαστρονομία, προσφέροντας έναν μοναδικό κατάλογο εναλλακτικών δραστηριοτήτων όπως πεζοπορία, ιστιοπλοΐα, παρακολούθηση πουλιών, γευσιγνωσία φαγητού, ποδηλασία, ιππασία και άλλα.

6.1 ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ : ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το ενδιαφέρον των ελληνικών νησιών για μια Αειφόρο Ανάπτυξη όπως θα γίνει αντιληπτό πιο κάτω, είναι μεγάλο. Οι δράσεις σχετικά με την Αειφορία, ειδικά στον τομέα του τουρισμού, είναι πολλές και ποικίλες.

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Αρχικά, έχει οργανωθεί το Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Δάφνη ο οποίος είναι ένα μη κερδοσκοπικός οργανισμός, μέλη του οποίου είναι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Ιδρύθηκε το 2006, και έχει ως στόχο την προώθηση της Αειφόρου Ανάπτυξης στα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου. Τα νησιά αυτά μέσω της εξισορροπήσεις της περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης του ελληνικού νησιωτικού χώρου και με ιδιαίτερο σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό τους περιβάλλον θα αναπτυχθούν και θα προωθηθούν ως Αειφόροι Ελληνικοί Προορισμοί (<https://dafninetwork.gr/>).

Σχήμα 15 Το δίκτυο ΔΑΦΝΗ σε αριθμούς (Πηγή: <https://dafninetwork.gr/profil/>)

6.1.1 Δράσεις για διαχείριση Προορισμού

Όσο αφορά την διαχείριση των ελληνικών νησιωτικών Προορισμών, μεγάλος αριθμός των τοπικών αρχών έχουν διορίσει συντονιστή Αειφορίας, ο οποίος συνεργάζεται με την διοίκηση και τα ενδιαφερόμενα μέρη για την Ανάπτυξη, το συντονισμό, και την προώθηση αποτελεσματικών πρωτοβουλιών Αειφορίας ώστε να μειωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις . Ο συντονιστής Αειφορίας, είναι υπεύθυνος για την έρευνα, τη διατήρηση και τη βελτίωση των πρακτικών διατήρησης πόρων, ενεργειακής απόδοσης, ανακύκλωσης και Αειφορίας του Δήμου Σκύρου. Επίσης, έχοντας ως στόχο την ενσωμάτωση της Αειφορίας σε όλες της δομές διαχείρισης τους, οι τοπικές αρχές των νησιών προσπαθούν να προωθήσουν την έννοια της σε κάθε τμήμα του. Ενημερώνουν τους υπαλλήλους τους, σχετικά με θέματα Αειφορίας και καλές πρακτικές που μπορούν να υιοθετήσουν. Επιπρόσθετα, μερικά, λίγα στον αριθμό, νησιά έχουν οργανώσει ομάδες οι οποίες αποτελούνται από άτομα εκπαιδευμένα, σε θέματα Αειφορίας, άτομα τα οποία είναι υπεύθυνα για την Ανάπτυξη και τη διαχείριση του κάθε Προορισμού. Οι ομάδες αυτές αποτελούνται από ενδιαφερόμενα μέρη του εκάστοτε Προορισμού, αλλά και από ιδιωτικές εταιρίες, οι οποίες είναι προσανατολισμένες και εξειδικευμένες στην Αειφόρο Ανάπτυξη. Τέλος, οι πιο πάνω οργανισμοί διαχείρισης, συνεργάζονται με τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα για μια Αειφόρο διαχείριση του Προορισμού. Συγκεκριμένα, πολλά νησιά για καλύτερη διαχείριση του Προορισμού, συνεργάζονται με τον ιδιωτικό τουριστικό τομέα.

6.1.2 Δράσεις για Σχεδιασμός και Ανάπτυξη

Σχετικά με τον τομέα του σχεδιασμού και της Ανάπτυξης, σχεδόν όλα τα ελληνικά νησιά διαθέτουν μια δημόσια διαθέσιμη και τακτικά ενημερωμένη απογραφή των περιουσιακών τους στοιχείων και των αξιοθέατων τους. Η πλειοψηφία αυτών διαθέτει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο όπου ενημερώνει τους επισκέπτες σχετικά με το τι υπάρχει σε κάθε προορισμό, τι μπορούν να δουν όταν θα τον επισκεφθούν κλπ. Επιπρόσθετα, οι περισσότεροι Προορισμοί αυτοί, κυρίως νησιά με μεγάλο αριθμό τουριστών, έχουν αναπτύξει μια τουριστική πολιτική μέσα στα πλαίσια της Αειφορίας. Ακόμη, όλες οι διαδικασίες που διεξάγονται στους Προορισμού

χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, και υπόκεινται σε διεξοδική διαδικασία δημόσιας αναθεώρησης. Όλες οι αποφάσεις και οι κανονισμοί δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του εκάστοτε Δήμου. Το ίδιο ισχύει και με ανακοινώσεις των Δήμων κατά τις οποίες πολλές φορές ζητούν δημόσια συμμετοχή και διαβουλεύσεις Βασική προτεραιότητα των ελληνικών νησιών είναι η Ανάπτυξη του αγροτουρισμού και εναλλακτικού τουρισμού στους Προορισμούς. Στον σχεδιασμό και Ανάπτυξη δράσεων, οι Δήμοι, εμπλέκουν τα ενδιαφερόμενα μέρη για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης, καθώς αναγνωρίζουν ότι είναι κινητήρια δύναμη για την επιτυχημένη και συνεχή βελτίωση της Αειφορίας στον τόπο τους, όπως και η τοπική κοινωνία στο παράδειγμα του νησιού Kangaroo που αναφέρθηκε πιο πάνω. Συγκεκριμένα, μέσω των δημοτικών συμβουλίων τα ενδιαφερόμενα μέρη με τους εκπροσώπους τους συμμετέχουν στην διοίκηση του εκάστοτε Προορισμού. Επίσης, για σοβαρά θέματα των Δήμων οργανώνονται δημόσιες διαβουλεύσεις για τη λήψη συλλογικής απόφασης.

6.1.3 Δράσεις για Παρακολούθηση & Αναφορά

Στην περιοχή του Νοτίου Αιγαίου έχει αναπτυχθεί το Παρατηρητήριο τουρισμού, ένα σύστημα συλλογής, ταξινόμησης και επεξεργασίας ποσοτικών ροών και στατιστικών στοιχείων. Είναι μια πιλοτική προσπάθεια του Παγκόσμιου Οργανισμού τουρισμού σε συνεργασία με το πρόγραμμα GOST ώστε να υποστηριχθεί η αειφόρος ανάπτυξη σε τουριστικούς προορισμούς (<http://tourismobservatory.ba.aegean.gr/the-project/perilipsi/>). Πολλά νησιά του Ν. Αιγαίου όπως η Σαντορίνη, η Πάρος, η Μύκονος, η Κάρπαθος, η Κως, η Σύρος και η Σύμη έχουν παρατηρητήρια τουρισμού. Μέσω του παρατηρητηρίου θα δημιουργηθεί ένα εργαλείο σχεδιασμού, υλοποίησης, παρακολούθησης αξιολόγησης και αναδιαμόρφωσης του τουρισμού σε επίπεδο περιφέρειας. Επίσης, οι Προορισμοί παρακολουθούν συχνά τους στόχους και τους σκοπούς των σχεδίων δράσεις μέσω των συμβουλίων τουρισμού τα οποία συνεδριάζουν και αξιολογούν τα αποτελέσματα των δράσεων τους. Σε περίπτωση που η πιο πάνω αξιολόγηση παρουσιάζει απόκλιση μεταξύ των προγραμματισμένων στόχων και της πραγματικές αποδόσεις, οι Δήμοι εντοπίζουν τις αιτίες και σχεδιάζουν διορθωτικές δράσεις. Ακόμη, τα ενδιαφερόμενα μέρη του Προορισμού, ενημερώνονται συχνά σχετικά με την πολιτική της Αειφορίας στο Προορισμούς,

μέσω συναντήσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Παράλληλα, οι Προορισμοί δημιουργούν και διατηρούν αρχεία και έγγραφα που είναι απαραίτητα για να αποδειχθεί η συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις του συστήματος διαχείρισης της Αειφορίας τους μέσω του διαδικτυακού τόπου Διαύγεια και μέσω τοπικών εγχειριδίων (<https://diavgeia.gov.gr>). Τέλος, όσο αφορά την δημόσια πληροφόρηση, οι Δήμοι των νησιών συνήθως λειτουργούν σύμφωνα με τους ανοικτούς κανόνες του Ελληνικού κράτους (ανοικτή συνάντηση, δραστηριότητες διάδοσης, δημοσίευση αποφάσεων, κανόνες επικοινωνίας μεταξύ πολιτών, επισκεπτών και γραφείων δημάρχων κλπ.).

6.1.4 Δράσεις για Νομική & Ηθική Συμμόρφωση

Όσο αφορά την νομική και ηθική συμμόρφωση των Προορισμών αυτών στα νησιά ακολουθείται πιστά το Ελληνικό Νομικό Σύστημα για τους Δήμους και τα Διεθνή Μέσα & Συμφωνίες (UN & EU). Παράλληλα, οι Δήμοι λειτουργούν βάσει του Ηθικού Κώδικα του Ελληνικού Δημοσίου Συστήματος. Λαμβάνει όλες τις κατάλληλες ενέργειες και μέτρα σχετικά με τη δωροδοκία, τον δίκαιο ανταγωνισμό, την διαφθορά και την προστασία των καταναλωτών. Τέλος, οι Προορισμοί, έχουν συμμορφωθεί πλήρως με τους εθνικούς νόμους για τις δημόσιες συμβάσεις και τις συμβάσεις ανταμοιβής με βάση τις πτυχές της ποιότητας, της τιμής και της Αειφορίας. Στα νησιά, η διαδικασία προμήθειας και η πολιτική διαφάνειας εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες για υποψηφίους και λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο την τιμή και την ποιότητα, θέματα Αειφορίας.

6.1.5 Δράσεις για Προστασία και Διατήρηση της Φύσης

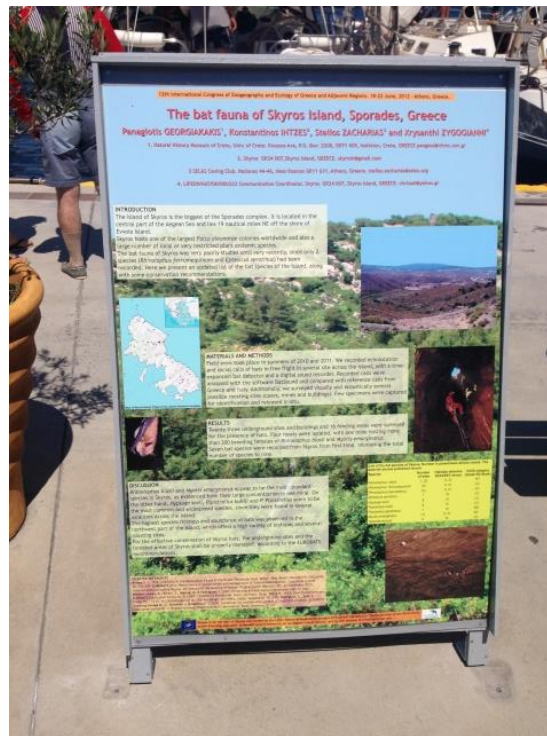
Τα ελληνικά νησιά είναι Προορισμοί με μοναδικά φυσικά χαρακτηριστικά. Για το λόγο αυτό, τμήματα των χερσαίων περιοχών τους βρίσκονται υπό το σύστημα προστασίας NATURA, αλλά και τμήματα της θαλάσσιας περιοχής γύρω από αυτό βρίσκονται επίσης υπό προστατευτικά μέτρα. Επιπλέον, έχουν αναπτυχθεί Σχέδια Ανάπτυξης και Σχέδια Δράσης για τη Βιοποικιλότητα, σε συνδυασμό με τα Έργα LIFE + για την παροχή πρόσθετων εργαλείων. Επίσης, οι Δήμοι για την προστασία των φυσικών πόρων κατασκευάζουν φράγματα, και μονάδες αφαλάτωσης ώστε να προστατεύσουν τον

περιορισμένο αυτό πόρο. Αρκετά νησιά, σχεδιάζουν και την μετατροπή του νερού των φραγμάτων σε πόσιμο. Ακόμη, οι Δήμοι έχουν λάβει μέτρα για την καταγραφή και τη μείωση των διαρροών νερού που παρουσιάζονται. Επιπρόσθετα, πραγματοποιούνται συχνά έλεγχοι ποιότητας νερού για την πρόληψη οποιουδήποτε προβλήματος. Παράλληλα, οι τοπικοί Δήμοι, λαμβάνουν μέτρα για προστασία των δασών και των ακτών. Για την περαιτέρω προστασία των φυσικών πόρων υπάρχει συχνή συγκομιδή αποβλήτων και ανακυκλώσιμων υλικών στους προορισμούς, αν και η μετέπειτα επεξεργασία τους χρήζει βελτίωσης. Γενικότερα, η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών δεν αντιμετωπίζεται κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα όσον αφορά την προστασία των φυσικών τους πόρων. Το πρόγραμμα «LIFE+» βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στην προστασία των φυσικών πόρων των Προορισμών που το υιοθέτησαν με τα διάφορα σχέδια δράσης που είχαν προγραμματιστεί στους Προορισμούς κατά τη διάρκεια του προγράμματος (<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=468&language=el-GR>). Οι ελληνικοί νησιωτικοί Προορισμοί έχουν πολύ πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Πολλά από αυτά είναι προστατευόμενα είδη όπως ο Μαυροπετρίτης που βρίσκεται στο νησί της Σκύρου (<http://www.naturagraeca.com>) καθώς και το Σκυριανό άλογο. Όλοι οι Δήμοι που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμά έχουν προστατεύσει την άγρια φύση του Προορισμού τους. Δημιουργήθηκαν ΜΚΟ για προστασία μοναδικών στοιχείων της άγριας φύσης των νησιών όπως η ΜΚΟ για το σκυριανό άλογο (<http://www.skyrianhorses.org/>). Τέλος, οι Προορισμοί, ειδικά του Αιγαίου, αν και δεν διαθέτουν κεντρικό σύστημα παρακολούθησης του αντίκτυπου του τουρισμού οικοσυστήματα, τους φυσικούς τόπους, τα είδη και τα ενδιαιτήματά το, τα παρακολουθούν μέσω του παρατηρητηρίου του Πανεπιστημίου Αιγαίου, που βρίσκεται στην περιοχή (<http://tourismobservatory.ba.aegean.gr/>).

6.1.6 Δράσεις σχετικά με την Εμπειρία Φύσης και Ζώων

Οι πλειοψηφία των Δήμοι στα ελληνικά νησιά έχει μεριμνήσει ώστε οι επισκέπτες του Προορισμού να ενημερώνονται σωστά (μέσω ενημερωτικών δελτίων, περιπτέρων πληροφοριών, ταμπέλες, και οπτικοακουστικού υλικού) για τη μοναδικότητα και την ιδιαιτερότητα της χλωρίδας και πανίδας του Προορισμού.

Σχήμα 16 Ενημερωτικές πινακίδες στο λιμάνι της Σκύρου (Πηγή: <http://www.linariaport.gr/el/>).

Αυτό είναι ένας τρόπος για μείωση των επιπτώσεων του τουρισμού στην φύση. Γενικότερα, η ποιότητα τουριστών στα ελληνικά νησιά, εξαιρουμένου κάποιων ιδιαίτερων περιπτώσεων, είναι υψηλή και συνδυαζόμενο με την πιο πάνω δράση, οι επιπτώσεις από τον τουρισμό στην φύση είναι μηδαμινές. Παρόλα αυτά, οι Προορισμοί λαμβάνουν μέτρα ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν κάποιες πιθανές επιπτώσεις του τουρισμού στην φύση, διαμέσου των στρατηγικών τους για Αειφορία στον Προορισμό (οριοθέτηση οικοτόπων, πρόσθετες πινακίδες κ.λπ.). Τέλος, οι Δήμοι αλλά και οι κάτοικοι των Προορισμών, προστατεύουν τα φυσικά τοπία και τις γραφικές όψεις του Προορισμού τους μέσω σχεδίων δράσεων για την βιοποικιλότητα κλπ.

6.1.7 Δράσεις σχετικά με το Περιβάλλον και το Κλίμα

Γενικότερα, οι ελληνικοί νησιωτικοί προορισμοί δεν έρχονται αντιμέτωποι με περιβαλλοντικούς κινδύνους που προκύπτουν από τη χρήση χημικών ουσιών. Όσον αφορά την παρουσία άλλων ρύπων στο περιβάλλον, οι Δήμοι έχει λάβει τα

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

κατάλληλα μέτρα για να τους μειώσει. Όσον αφορά τα απόβλητα, τα οποία αυξάνονται κατά τις περιόδους αιχμής του τουρισμού, οι τοπικές αρχές αύξησαν τα δρομολόγια συλλογής τους. Ιδιαίτερως προστατευτικά μέτρα για την πρόληψη της ρύπανσης του περιβάλλοντος στους Προορισμούς λαμβάνονται με την τοποθέτηση κάδων ανακύκλωσης και κάδων συλλογής λαδιού μηχανών. Επίσης στα κατά τόπους λιμάνια δίνονται πληροφορίες στους ιδιοκτήτες των σκαφών σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης των λυμάτων τους προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε ρύπανση του περιβάλλοντος. Επιπλέον, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου πραγματοποιεί διάφορες δράσεις περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σε φοιτητές καθώς και εκστρατείες ανακύκλωσης που προωθούνται μέσω των Δήμου σε όλο τον Προορισμό (<http://tourismobservatory.ba.aegean.gr/>). Επιπλέον, τα νησιά του δικτύου ΔΑΦΝΗ, μέσω των σχολείων, προωθούν την χρήση πάνινης σακούλας, και την ταυτόχρονη μείωση της πλαστικής σακούλας (<https://sifnaiko-fos.gr>).

Σχήμα 17 Προωθητική καμπάνια νησιών ΔΑΦΝΗ για μείωση των αποβλήτων (πηγή:

<https://sifnaiko-fos.gr>)

Όσον αφορά την εξόρυξη, σε πολλά ελληνικά νησιά υπήρχαν ορυχεία και γίνονταν εξορύξεις. Τώρα αυτό έχει σταματήσει και καταβάλλονται προσπάθειες για τη

βελτίωση του τοπίου σε αυτές τις περιοχές. Σε Προορισμούς όπου υπάρχει εγκατάσταση της ΔΕΗ λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος. Η ΔΕΗ λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα μέσω μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και σχεδίων αναβάθμισης της εγκατάστασής της χρησιμοποιώντας φίλτρα.

Επίσης, οι ελληνικοί νησιωτικοί Προορισμοί εξαιτίας της φύσης τους δεν διαθέτουν μεγάλα οδικά δίκτυα, αυτοκινητόδρομους, σιδηρόδρομους, τα οποία προκαλούν ηχητική ρύπανση. Οι μοναδικές πηγές θορύβου στους Προορισμούς αυτούς, είναι τα λιμάνια όπου έχουν εμφανιστεί μεμονωμένα περιστατικά ηχορύπανσης από ιδιοκτήτες πλοίων τα οποία αντιμετωπίζονται από τις τοπικές αστυνομικές αρχές άμεσα. Επίσης, σε περιπτώσεις που τα νησιά διαθέτουν αεροδρόμιο, αυτό βρίσκεται μακριά από το κέντρο του Προορισμού όπου συγκεντρώνονται συνήθως οι επισκέπτες με αποτέλεσμα να μην τους επηρεάζει καθόλου. Στον τομέα της φιλοξενίας, οι τοπικοί Δήμοι, συμφωνούν και ακολουθούν τους νόμους του ελληνικού κράτους, με την επιβολή περιορισμών στις ώρες λειτουργίας των καταστημάτων και των επιχειρήσεων εστίασης όπου αυτό είναι αναγκαίο. Οι επιχειρήσεις που δεν συμμορφώνονται με αυτούς τους περιορισμούς επιβάλλονται σε κυρώσεις, όπως πρόστιμα.

Παράλληλα, οι Δήμοι στα ελληνικά νησιά λαμβάνουν διάφορα μέτρα αντιμετώπισης της φωτορύπανσης ειδικά στην άγρια ζωή αλλά και στην εμπειρία των επισκεπτών, για αυτόν τον λόγο σε περιοχές υψηλής τουριστικής κίνησης, δεν χρησιμοποιούνται διάχυτα συστήματα φωτισμού. Στην προστασία από την φωτορύπανση συμβάλει και το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του εκάστοτε Προορισμού αποτελείται από προστατευόμενες περιοχές.

6.1.8 Δράσεις για Διαχείριση Υδάτων

Όσο αφορά το υδατικό δίκτυο, σε περιπτώσεις που το δίκτυο δεν καλύπτει όλο το φάσμα του νησιού υπάρχουν αρκετές ιδιωτικές γεωτρήσεις οι οποίες ελέγχονται συχνά από τις δημοτικές αρχές για την Αειφόρο χρήση τους. Για την ποιότητα του νερού, γίνεται μηνιαίος λεπτομερής έλεγχος όλων των χαρακτηριστικών του νερού,

από το κρατικό χημείο. Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι απειλές για την ποιότητα των υδάτων και να αυξηθεί η ποιότητα των υδατικών πόρων, οι Δήμοι διαθέτουν ένα ποιοτικό σύστημα μέτρησης, το οποίο είναι χειροκίνητο αλλά περιοδικά εφαρμόζεται σε συγκεκριμένους χώρους του δημόσιου συστήματος άρδευσης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας. Επίσης, μερικά νησιά του δικτύου ΔΑΦΝΗ, όπως η Κύθνος, έχει λάβει μέρος σε ένα έργο έρευνας και ανάπτυξης, το μεγαλύτερο που έχει εφαρμοστεί μέχρι τώρα στην Ελλάδα, και για τα επόμενα χρόνια θα αποτελεί ένα ζωντανό εργαστήριο σχεδιασμού και υλοποίησης καινοτόμων λύσεων σχετικά με θέματα υποδομών, ενέργειας, διαχείρισης υδάτων και οδοφωτισμού. Όλα αυτά, θα συμβάλουν στην ανάπτυξη της Κύθνου ως εναλλακτικός νησιωτικός προορισμός και θα διευρύνει την τουριστική της περίοδο (<https://dafninetwork.gr/portfolio/kythnos-eksypno-nhsi/>). Επίσης, σε πολλά νησιά, πραγματοποιούνται ειδικές συναντήσεις με τον ιδιωτικό τομέα κατά τη διάρκεια του έτους και ειδικά κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου, προκειμένου να συζητηθεί οποιοδήποτε θέμα. Όσο αφορά, τα υδατικά λύματα, αντιμετωπίζονται σύμφωνα με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία. Οι βιολογικοί καθαρισμοί στα περισσότερα νησιά της Ελλάδος, δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών των κατοίκων καθώς δεν εκτείνονται σε όλη την έκτασή τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι υπόλοιπες περιοχές έχουν σηπτικές δεξαμενές, που πληρούν όλες τις νομοθετικές απαιτήσεις.

6.1.9 Δράσεις για Αειφόρο Κινητικότητα

Οι Δήμοι των ελληνικών νησιών , προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν την μεγάλη επίδραση των μεταφορών στις τουριστικές ζώνες. Έτσι χρησιμοποιούν διάφορα προγράμματα, όπως το πρόγραμμα «LIFE», ώστε να δημιουργήσουν πεζοπορικά μονοπάτια, σε προβάσιμες περιοχές των προορισμών, και να ενώσουν περιοχές ενδιαφέροντος μεταξύ τους. Δεν είναι λίγα τα νησιά που έχουν πραγματοποιήσει τις δράσεις αυτές είτε μέσω των προγραμμάτων LIFE όπως η Σκύρος, είτε μέσω συνεργασίας του εκάστοτε Δήμου με οργανώσεις που ασχολούνται με τον σχεδιασμό, καθαρισμό, σηματοδότηση και κατασκευή πεζοδρομιακών μονοπατιών, όπως η οργάνωση Paths of Greece. Η οργάνωση αυτή, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές των νησιών της Ιθάκης, της Σίφνου, της Τήνου, της Σερίφου και των Κυθήρων

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

σχεδίασαν νέα και αναβάθμισαν παλιά πεζοπορικά μονοπάτια. (<https://www.pathsofgreece.gr>).

Σχήμα 18 Σήμανση μονοπατιών σε πολλά νησιωτικά μονοπάτια (Πηγή: (<https://www.pathsofgreece.gr>).

Σχήμα 19 Πεζοδρομικές διαδρομές στην Σκύρο(Πηγή:<https://streetlife.gr/2018/07/08/o-e-o-s-korinthoy-diorganonei-tetraimeri-exormisi-sti-skyro/>)

Επίσης, λόγω της ιδιαιτερότητας των Χώρων στους Προορισμούς, συνήθως απαγορεύεται η διέλευση αυτοκινήτων σε αυτές. Οι περισσότεροι νησιωτικοί Δήμοι

θέλουν να επεκτείνουν τους υπάρχοντες και να δημιουργήσουν νέους ποδηλατοδρόμων κοντά στο οδικό δίκτυο (δίπλα στη θάλασσα) καθώς και σε δασικούς δρόμους. Σε πολλά νησιά υπάρχουν η πρόβλεψη για αγορά δημοτικών ποδηλάτων για δημόσια χρήση. Υπάρχουν επίσης λεωφορεία και ταξί, τα οποία έχουν θετική επίδραση στα χαμηλά επίπεδα ρύπανσης που έχουν οι Προορισμοί από τον τομέα των μεταφορών. Επίσης, σε μερικά νησιά γίνεται χρήση ηλεκτρικών ποδηλάτων, όπως στο νησί της Σκύρου.

Σχήμα 19 Χρήση Ηλεκτρικών Ποδηλάτων στο Λιμάνι Σκύρου (Πηγή:
<http://www.linariaport.gr/el/touristikos-limenas/>)

Οι Δήμοι στα νησιά πραγματοποιούν πολλές δράσεις για επαρκή οργάνωση των δημόσιων συγκοινωνιών τους. Προς τα νησιά υπάρχουν αρκετά ικανοποιητικά δρομολόγια πλοίων η και αεροπλάνων όπου είναι αυτό δυνατόν. Την καλοκαιρινή περίοδο τα δρομολόγια αυξάνονται, και δημιουργούνται και επιπλέον δρομολόγια μεταξύ των νησιών. Επίσης, οι Δήμοι σε εποχές όπου δεν υπάρχει τουριστική κίνηση, δέχονται χρηματοδότηση από το κράτος σε περίπτωση που τα έσοδα από τα δρομολόγια δεν καλύπτουν τα έξοδα. Έτσι λόγω αυτού, τα δρομολόγια γίνονται κανονικά ανεξαρτήτου αριθμού επιβατών. Στους Προορισμούς υπάρχουν επίσης δημόσια λεωφορεία αλλά και ταξί για την εύκολη μετακίνηση ντόπιων και

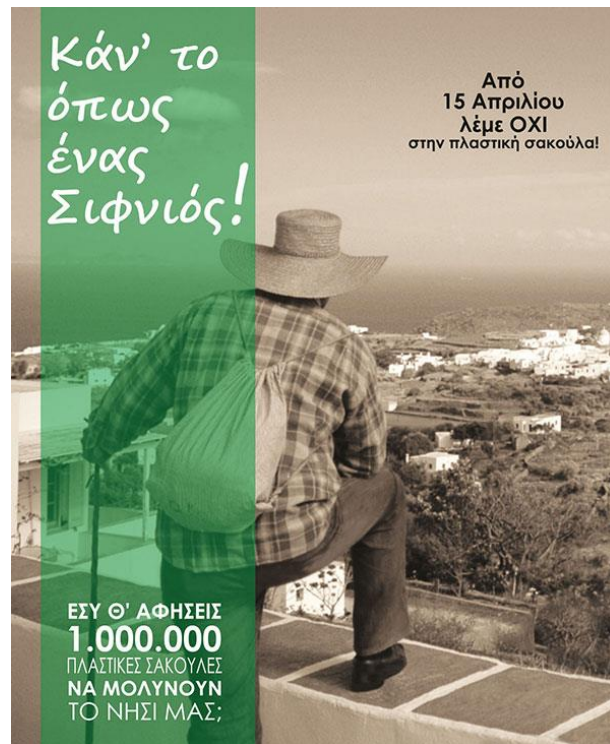
επισκεπτών στο Προορισμό. Δυστυχώς τα δρομολόγια των δημοσίων λεωφορείων, δεν είναι συχνά και δεν καλύπτουν συνήθως, όλες τις περιοχές των Προορισμού, κάτι που οι Δήμοι, σχεδιάζουν να αναβαθμίσουν στην νέα τουριστική στρατηγική.

6.1.10 Δράσεις για Απορρίμματα και Ανακύκλωση

Τα απόβλητα των Προορισμών αυτών συλλέγονται με δημοτικά φορτηγά και οδηγούνται στον χώρο υγειονομικής ταφής που βρίσκεται συνήθως σε απομονωμένη περιοχή στο νησί Τα ελληνικά νησιά διαθέτουν και καλάθους ανακύκλωσης. Πολλά νησιά όπως η Σίφνος έχουν πραγματοποιήσει μεγάλες καμπάνιες ανακύκλωσης, με ενημέρωση των κατοίκων σχετικά με τα οφέλη της ανακύκλωσης. Επιπλέον, το ίδιο νησί έχει αποφασίσει να καταργήσει την πλαστική σακούλα και με την δράση «Κάντο όπως ένα Σίφνιος» το 2016, αποφάσισε να εφαρμόσει την οδηγία 2015/720 . Παράλληλα στο ίδιο νησί, γίνονται εκπαιδευτικές δράσεις για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση μαθητών σχετικά με την μείωση της πλαστικής σακούλας. Εκτός από την Σίφνο, αρκετά άλλα νησιά ακολουθούν τις πρακτικές αυτές (<https://www.sifnosislandcoop.gr/greenbag/index.html>).

Σχήμα 20 Ενημερωτικό φυλλάδιο σχετικά με την μείωση της πλαστικής σακούλας στην Σίφνο

(Πηγή: <https://www.sifnosislandcoop.gr/greenbag/index.html>).

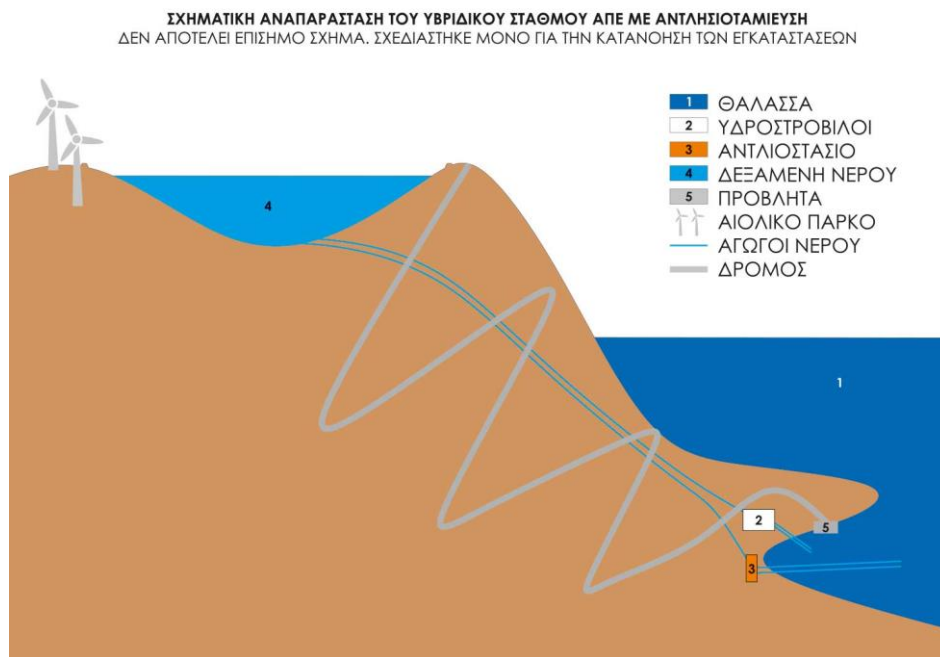
6.1.11 Δράσεις για την Ενέργεια και την Κλιματική Αλλαγή

Τα ελληνικά νησιά στο σύνολο τους έχουν λάβει μέτρα για την μείωση της κατανάλωσης ενέργειας τους, καθώς στα δημοτικά κτήρια και σε ένα μεγάλο μέρος του οδικού έχουν πραγματοποιήσει δράσεις αντικατάστασης των λαμπτήρων φωτισμού, με λαμπτήρες νέας τεχνολογίας με υψηλότερη απόδοση. Επίσης πολλά από αυτά σχεδιάζουν να επεκτείνουν το ηλεκτρικό δίκτυο και την ενεργειακή του αποδοτικότητα. Μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, έχει γίνει αναβάθμιση της ενεργειακής απόδοσης πολλών δημοσίων κτιρίων των δημοσίων σχολείων. Οι Δήμοι υποστηρίζουν τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς και ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων. Σημαντική πρωτοβουλία στον τομέα αυτό είναι η υλοποίηση του σχεδίου της ενεργειακής αυτονομίας της Σίφνου, κατά το οποίο θα κατασκευαστεί υβριδικός σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο αποτελείται από ένα αιολικό πάρκο και

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

ένα αναστρέψιμο υδροηλεκτρικό. Το έργο αυτό θα μπορεί να καλύψει της ανάγκες του προορισμού μόνο με την χρήση ΑΠΕ. (<https://www.sifnosislandcoop.gr/energyautonomy/index.html>).

Σχήμα 21 Σχηματική αναπαράσταση υβριδικού σταθμού ΑΠΕ με αντλησιοταμίευση (Πηγή: <https://www.sifnosislandcoop.gr/energyautonomy/index.html>).

Επίσης, τα νησιά κάνουν διάφορες προσπάθειες για να μειώσουν την εξάρτησή τους από τα ορυκτά καύσιμα. Για αυτόν τον λόγο προωθούν την χρήση συμβατικών αλλά και ηλεκτρικών ποδηλάτων, και διοργανώνουν διαγωνισμούς ποδηλασίας.

Σχήμα 22 Skyros Cycling Challenge (Πηγή: <https://www.mbike.gr/article-aspcatid4056subid2pubid14800/>)

Οι τοπικές αρχές, αναγνωρίζοντας τις καταστροφικές συνέπειες που μπορεί να έχει η αλλαγή του κλίματος σε ένα Προορισμό, έχουν αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου. Στόχος των υπευθύνων στα νησιά είναι να διατηρηθεί η τουριστική περίοδος και παράλληλα να εκφορτωθούν οι φυσικοί και ανθρωπογενείς πόροι του Προορισμού. Λόγω του νησιωτικού τους χαρακτήρα, όλα τα νησιά της Ελλάδος αντιμετωπίζουν προβλήματα διάβρωσης και για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, οι Δήμοι έχει λάβει μέτρα ενίσχυσης των περιοχών που είναι διαβρωμένες. Τέλος, η συγκομιδή και η μεταφορά άμμου από τις παραλίες πραγματοποιείται σε ελεγχόμενα πλαίσια και με αυστηρές ποινές σε όποιο ξεπερνάει τα όρια που ορίζει ο εκάστοτε Δήμος

6.1.12 Δράσεις σχετικά με την Πολιτιστική Κληρονομία

Οι Ελληνικοί νησιωτικοί Προορισμοί, διατηρούν την αυθεντικότητα και την αισθητική παρουσίαση των πολιτιστικών τους πόρων. Πολλές από τις περιοχές των ελληνικών νησιών χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακές, έτσι προστατεύεται ο τρόπος οικοδόμησης ή αλλαγής της τοπικής παράδοσης. Επίσης, οι Δήμοι ρυθμίζουν, όπως ορίζει ο νόμος, την πώληση, εμπορία, επίδειξη και διανομή ιστορικών και αρχαιολογικών αντικειμένων και διασφαλίζουν ότι όλα τα αρχαιολογικά στοιχεία των Προορισμών τους, ακόμη και αυτά που είναι κάτω από το νερό, προστατεύονται και παραμένουν στον Προορισμό. Οι Δήμοι ακολουθούν τους νόμους του ελληνικού κράτους για να προστατεύσει αυτά τα αντικείμενα. Ενημερώνουν τους καλλιτέχνες

για τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν και οργανώνουν ενέργειες επιτήρησης με τις αντίστοιχες αρχές (αστυνομία). Σε περίπτωση παραβίασης των νόμων, όσοι είναι υπεύθυνοι αντιμετωπίζουν τις προβλεπόμενες, από το νόμο, κυρώσεις. Οι Προορισμοί, εκτιμώντας τους πολιτιστικούς του χώρου και την σημαντική πολιτιστική του κληρονομία, προσπαθούν να μειώσουν και να αποφύγουν τις αρνητικές επιπτώσεις από τον τουρισμό πάνω σε αυτά. Για αυτό τον λόγο, οι Δήμοι σε συνεργασία με τοπικούς φορείς (ξενοδοχεία, τοπικές επιχειρήσεις, Λιμεναρχείο κλπ.) ενημερώνουν τους επισκέπτες για τα πολιτιστικά στοιχεία του Προορισμού μέσω ενημερωτικών δελτίων, οπτικοακουστικού υλικού κλπ.

*Σχήμα 23 Πολιτιστική Κληρονομία στο νησί της Σκύρου (Πηγή:
<https://www.humanstories.gr/i-skyros-zontanevi-ke-to-chimona/>)*

Οι τουρίστες ενημερώνονται για την ιστορία και τη σημασία των πολιτιστικών αγαθών και για το ρόλο που διαδραματίζουν στην τοπική κοινότητα, ώστε να ευαισθητοποιηθούν στο σημαντικό αυτό θέμα. Αυτό εμποδίζει κάθε επίδραση του τουρισμού στον πολιτισμό. Ένα σημαντικό στοιχείο είναι το γεγονός ότι η ποιότητα του τουρισμού στην πλειοψηφία των ελληνικών νησιών είναι σε υψηλό επίπεδο και σέβεται τον πολιτισμό. Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε μηδενικό αντίκτυπο του τουρισμού στον πολιτισμό. Πέραν από την υλική πολιτιστική κληρονομία του τόπου, οι Δήμοι, επιθυμούν να προστατεύσουν και την άυλη πολιτιστική κληρονομία. Γιαυτό

τον λόγο σε συνεργασία με πολιτιστικούς συλλόγους του εκάστοτε Προορισμού, διοργανώνουν πολιτιστικές δραστηριότητες όπως φεστιβάλ και θέατρα θέλοντας να προστατεύσει όλα τα πιο πάνω, οι τοπικές αρχές ενημερώνουν τους επισκέπτες για την σημασία και την μοναδικότητα των πολιτιστικών στοιχείων και τους προσκαλούν να λάβουν μέρος στους διάφορους εορτασμούς, δημιουργώντας ένα όμορφο κλίμα στους ντόπιους και τους επισκέπτες. Αυτό μειώνει την πιθανότητα να διαταραχθεί ο πολιτισμός του Προορισμού και ταυτόχρονα να προστατεύεται από την παρέμβαση από νέα πρότυπα που δεν συνάδουν με την τοπική κουλτούρα.

Σχήμα 24 Πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Φολέγανδρο (Πηγή: <https://www.tovima.gr/2017/07/07/afieromata/festibal-folegandroy/>).

6.1.13 Δράσεις για Κοινωνική Ευημερία

Τα ελληνικά νησιά, σέβονται και αναγνωρίζουν τα δικαιώματα των ανθρώπων για ιδιοκτησία και νερό, και κανένα από αυτά δεν παραβιάζεται. Όλα προστατεύονται από τους νόμους του Ελληνικού Κράτος, και οι τουριστικές δραστηριότητες των Προορισμών πραγματοποιούνται σε νομιμά εδάφη, βάσει των ισχυόντων νόμων. Επίσης, Οι κάτοικοι των Προορισμών έχουν συνεχή πρόσβαση στους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους του Προορισμού, τους οποίους σέβονται και προστατεύουν.

Επιπρόσθετα, οι Δήμοι, έχουν λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των ανθρώπων, ιδιαίτερα των μειονοτήτων ή των ευπαθών ομάδων από κάθε είδους εκμετάλλευση. Γενικότερα, τέτοια θέματα, δεν αντιμετωπίζουν οι νησιωτικοί Προορισμοί. Παρόλα αυτά, θέλοντας να ενδυναμώσει τους δεσμούς της κοινωνίας, οι Δήμοι, στηρίζουν την δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών, ενώ Προορισμοί που λόγω γεωγραφικής θέσης δέχονται μετανάστες προσφέρουν πολλές από τις δημόσιες εγκαταστάσεις για την υποστήριξη των μεταναστών, προκειμένου να τους βοηθήσουν να ξεπεράσουν τα ζητήματα φιλοξενίας και τροφίμων και κάνουν συχνούς ελέγχους για να επιβεβαιώσουν ότι δεν γίνεται εκμετάλλευση και διακρίσεις στον τομέα του τουρισμού. Οι Δήμοι των ελληνικών νησιωτικών Προορισμών, διοργανώνουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα εκδηλώσεις για να ενημερώσουν σχετικά την τοπική κοινότητα ή δημοσιεύουν στο δικτυακό τόπο στοιχεία γενικά περί του θέματος καθώς και δράσεις ΜΚΟ που υποστηρίζουν ενέργειες εναντίον των φαινομένων εκμετάλλευσης και παρενόχλησης.

6.1.14 Δράσεις για Υγεία και Ασφάλεια

Οι τοπικές αρχές των Ελληνικών νησιών σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες ασφαλείας (αστυνομία, πυροσβεστική, κλπ.), παρακολουθούν τα διάφορα ζητήματα που προκύπτουν στον τόπο υγείας, εγκληματικότητας, ασφάλειας κλπ. Σε περίπτωση σοβαρών προβλημάτων, ενημερώνουν τους πολίτες τους μέσω της ιστοσελίδας της, και μέσω άλλων μέσων ενημέρωσης στην περιοχή σχετικά με τα θέματα αυτά. Επίσης, τα ελληνικά νησιά έχουν ένα κατάλληλο, επικαιροποιημένο σχέδιο αντιμετώπισης κρίσεων και έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση πιθανών φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών. Αυτό είναι το σχέδιο «Ξενοκράτης». Αυτό το σχέδιο, είναι ένα σχέδιο του ελληνικού κράτους, που έχει όλες τις κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση φυσικών φαινομένων όπως πλημμύρες, τυφώνες, τσουνάμι, σεισμούς και ηφαιστειακές εκρήξεις. Το σχέδιο ανταπόκρισης περιλαμβάνει επαρκή ενημέρωση των επισκεπτών σχετικά με τους κινδύνους και τις προφυλάξεις, όπως οι ασφαλείς ζώνες και η δρομολόγηση εκκένωσης σε περίπτωση φυσικών, ανθρωπίνων και βιομηχανικών καταστροφών (www.civilprotection.gr).

6.1.15 Δράσεις για τις Τοπικές Επιχειρήσεις

Οι τοπικές αρχές των ελληνικών νησιών δίνουν, μέσω οικονομικών και άλλων κινήτρων, την ώθηση σε ιδιωτικές επιχειρήσεις να γνωρίσουν την έννοια της Αειφορίας. Μέσω διαφημίσεων, προωθήσεων και βραβείων, οι Προορισμοί προωθούν την ευαισθητοποίηση του κοινού και φέρνουν σε επαφή τις επιχειρήσεις με ποικίλα πρότυπα Αειφορίας. Αρκετά ξενοδοχεία σε πολλούς ελληνικούς νησιωτικούς προορισμούς διαθέτουν με οικολογικά σήματα όπως το Green Key , το Travelife και το Green Leaders. Παράλληλα, οι Δήμοι, ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις να μειώσουν, να επαναχρησιμοποιήσουν και να ανακυκλώσουν τα στερεά τους απόβλητα, μέσω εκστρατειών ανακύκλωσης. Επίσης σε πολλά νησιά παρέχει κίνητρα στους ιδιοκτήτες εστιατορίων για να διαχωρίζουν τα απορρίμματα τους

6.1.16 Δράση για Πληροφόρηση και Μάρκετινγκ

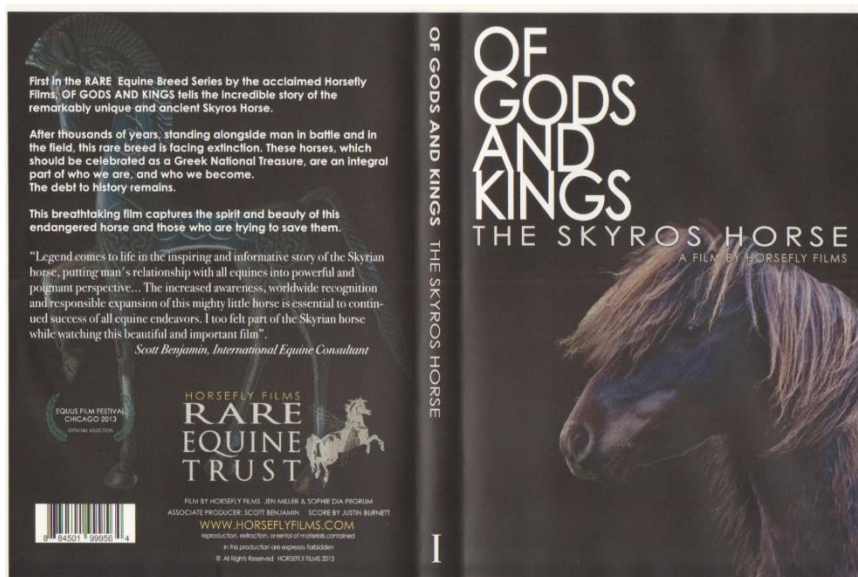
Οι Δήμοι στα ελληνικά νησιά, αναγνωρίζουν ότι η προώθηση των Προορισμών τους πρέπει να είναι αυθεντική και να σέβεται τους κατοίκους και τους επισκέπτες του, αλλά και ταυτόχρονα ακριβής στην περιγραφή των προϊόντων, των υπηρεσιών και των ισχυρισμών Αειφορίας. Για αυτόν τον λόγο, παρουσιάζονται συνεργασίες με τον ιδιωτικό τουριστικό τομέα του Προορισμού, ώστε να μπορούν να παρουσιάζουν στους επισκέπτες, μια σεβαστή, και ακριβή εικόνα του Προορισμού, των προϊόντων και των υπηρεσιών του. Οι Δήμοι ζήτησαν από τους εργαζόμενους του τουριστικού τομέα να είναι πολύ προσεκτικοί σχετικά με τα διαφημιστικά τους μηνύματα προς τους επισκέπτες του Προορισμού και να μην υπόσχονται οτιδήποτε πέρα από ό,τι μπορούν να προσφέρουν. Επίσης, ο σχεδιασμός του διαφημιστικού υλικού των Προορισμών ακολουθεί πάντα τους ηθικούς κανόνες της τοπικής κοινότητας, προκειμένου να αποφευχθεί η ενόχληση των τοπικών πληθυσμών. Οι Δήμοι, έχουν προβλέψει κατευθυντήριες γραμμές για την κατάλληλη συμπεριφορά των επισκεπτών καθώς και για την ελαχιστοποίηση των πιθανών επιπτώσεων από τον τουρισμό σε ευαίσθητες περιοχές των Προορισμών. Εξαιτίας αυτού οι τοπικές αρχές σε πολλά ελληνικά νησιά έχουν δημιουργήσει ενημερωτικό υλικό, χάρτες κ.λπ. για τις ευαίσθητες περιοχές του Προορισμού τους. Μέσω αυτών, ο Προορισμός προάγει την προστασία αυτών των περιοχών. Υπογραμμίζει επίσης τη σημασία, τη

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

μοναδικότητα και τον ευαίσθητο χαρακτήρα τους. Αυτά, μαζί με τον αρκετά ποιοτικό τουρισμό των περισσότερων νησιωτικών προορισμών της χώρας, προστατεύουν πλήρως τις ευαίσθητες περιοχές και ελαχιστοποιούν τον αντίκτυπο του τουρισμού σε αυτά. Παράλληλα πολλοί Δήμοι σε πολλά νησιά μέσω ενημερωτικού υλικού σε περίπτερο πληροφοριών αλλά και στην ιστοσελίδα τους, ενημερώνουν τους επισκέπτες σχετικά με θέματα Αειφορίας στον Προορισμό συμπεριλαμβανομένων των φυσικών, περιβαλλοντικών, πολιτιστικών και κοινωνικών ζητημάτων, καθώς και τον ρόλο του τουριστικού τομέα σε αυτά τα θέματα.

Σχήμα 25 Ενημερωτικό Υλικό σχετικά με το Σκυριανό Άλογο (Πηγή:

<http://skyrianoalogaki.blogspot.com/>).

7. ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

Η πιστοποίηση Προορισμών έχει ως στόχο την αναγνώριση και την επιβράβευση γνήσιων πρακτικών Αειφόρου τουρισμού, από Προορισμούς που έχουν μια διατομεακή, ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγιση ως προς τον Αειφόρο τουρισμό. Οι Αειφόροι Προορισμοί, πρέπει να αποδεικνύουν τις Αειφόρες, δράσεις τους, να μεγιστοποιούν τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη των κοινωνιών και ταυτόχρονα να ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιπτώσεις σε αυτές. Παράλληλα, πρέπει να μεγιστοποιούν τα οφέλη των κοινοτήτων, των επισκεπτών, της πολιτιστικής κληρονομιάς και ταυτόχρονα να ελαχιστοποιούν τις επιπτώσεις σε αυτές. Τέλος, πρέπει να μεγιστοποιούν τα οφέλη για το περιβάλλον και να ελαχιστοποιούν στο ελάχιστο τις αρνητικές επιπτώσεις σε αυτό η πιστοποίηση Προορισμών, εκτός από την επιβράβευση πρακτικών Αειφορίας, δημιουργεί εμπιστοσύνη και αξιοπιστία, τόσο στις τοπικές κοινωνίες όσο και στους επισκέπτες των Προορισμών.

Η πιστοποίηση προσφέρει πολλά οφέλη στους προορισμούς, οι οποίοι ξεκινούν μια τέτοια διαδικασία. Μερικά από τα οφέλη αυτά είναι (<https://4green.gr>) :

- Έντονη διαφοροποίηση σε Επίπεδο Τουριστικής Προβολής
- Αύξηση Εσόδων και Σταδιακή Μείωση Εξόδων του Προορισμού
- Αύξηση τουριστικής περιόδου, με ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού και νέων επισκεπτών - στόχων
- Δημιουργία Στρατηγικής Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής
- Ανάδειξη τοπικών χαρακτηριστικών πολιτισμού, κουλτούρας, βιοποικιλότητας και προϊόντων
- Προετοιμασία ωρίμανσης μελετών και έργων υποδομής
- Αναγνωρισιμότητα σε διεθνές επίπεδο της Τουριστικής Αγοράς, με ενίσχυση επιλογής από τους βασικότερους ταξιδιωτικούς Πράκτορες
- Πλήρης ανάδειξη του Προορισμού στα πλαίσια διεθνών πρωτοβουλιών όπως αυτή του έτους 2017 ως έτος Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης από τον ΟΗΕ

Για να προχωρήσει ένας Προορισμός σε μια πιστοποίηση Αειφορίας, αρχικά θα πρέπει να επιλέξει εάν θα δημιουργήσει ένα δικό του πρότυπο, ή αν θα ακολουθήσει τα κριτήρια και τους δείκτες ενός ήδη υπάρχον. Και στις δύο περιπτώσεις, το πρότυπο

που θα επιλεγεί θα πρέπει να είναι εγκεκριμένο ή αναγνωρισμένο από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το πρότυπο Αειφορίας που θα επιλεγεί η θα δημιουργηθεί θα πρέπει να προσαρμοστεί από τεχνικούς Εμπειρογνώμονες καθώς από την ομάδα Διαπίστευσης του Παγκοσμίου Συμβουλίου Αειφόρου Τουρισμού, ώστε να πληροί της απαιτήσεις του Συμβουλίου. Με αυτό τον τρόπο τα κριτήρια του προτύπου θα θεωρούνται ισοδύναμα με τα κριτήρια του Συμβουλίου.

Σχήμα 26 Πρότυπα τα οποία είναι διαπιστευμένα από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού (<https://greendestinations.org>)

Ακολουθώντας ένα πρότυπο Αειφορίας, δίνεται στον Προορισμό η δυνατότητα να αντιμετωπίσει κάθε είδος σχεδιασμό περιβαλλοντικής ανάπτυξης και βελτίωσης καθώς και να διαχειριστεί την πολιτιστική του κληρονομία. Επίσης, τα πρότυπα στοχεύουν και σε ιδιαίτερα σημαντικά κοινωνικά θέματα, όπως συνθήκες εργασία καθώς και βελτίωση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών για την τοπική κοινωνία.

Στα πλαίσια αυτά ο Προορισμός, θα πρέπει να αξιολογεί, με την χρήση Δεικτών Αειφορίας, που υπάρχουν σε όλα τα πρότυπα πιστοποίησης, μια σειρά από διάφορα πεδία όπως (<https://4green.gr>) :

- Ενεργειακή απόδοση, προστασία και διαχείριση
- Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου
- Προστασία της ποιότητας του αέρα, έλεγχος του θορύβου και της φωτορύπανσης
- Διαχείριση των πόρων πόσιμου νερού
- Διαχείριση των υγρών αποβλήτων, αποχετεύσεων και ποταμιών
- Προστασία και διαχείριση του οικοσυστήματος
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη της χρήσης του εδάφους
- Μεταφορές
- Διαχείριση στερεών αποβλήτων
- Διαχείριση των περιβαλλοντικά βλαβερών ουσιών
- Πολιτιστική και Κοινωνική διαχείριση
- Οικονομική διαχείριση

Για την διαδικασία πιστοποίησης ενός προορισμού, προς το παρών υπάρχουν στην αγορά, δύο πρότυπα πιστοποίησης τα οποία βασίζονται στα κριτήρια τους στα κριτήρια του Παγκοσμίου Συμβουλίου Αειφόρου Τουρισμού.

7.1 ΠΡΟΤΥΠΟ GREEN DESTINATIONS

Το πρότυπο Green Destinations, δημιουργήθηκε από ειδικούς και οργανισμούς από όλο τον κόσμο. Επικεφαλής είναι το ίδρυμα Green Destinations Foundation από την Ολλανδία. Στόχος του προτύπου αυτού είναι να υποστηρίξει Προορισμούς ανά τον κόσμο, ώστε να βελτιωθούν με βάση τα παγκόσμια κριτήρια και τους στόχους των Ηνωμένων Εθνών. Ήδη, 200 Προορισμοί σε 60 χώρες έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα Green Destination. Το πρότυπο υποστηρίζει την μοναδικότητα και την αυθεντικότητα, στηρίζει τον σεβασμό και την υπευθυνότητα, υποστηρίζει την οικονομική Αειφορία και ενδιαφέρεται για το περιβάλλον, το κλίμα, την φύση και τα τοπία. Όλα αυτά οδηγούν σε μια Αειφόρο διαχείριση Προορισμού.

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Το πρότυπο, προσφέρει δύο επιλογές σε όποιο Προορισμό επιλέγει να το ακολουθήσει. Η πρώτη επιλογή είναι η *Πιστοποίηση για Αειφορία του Προορισμού*, η οποία είναι διαπιστευμένη από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού. Η πιστοποίηση αυτή δίνεται σε προορισμούς οι οποίοι ακολουθούν πολιτικές διαχείρισης οι οποίες είναι σύμφωνες με **όλα** τα υποχρεωτικά κριτήρια του προτύπου Green Destinations. Η δεύτερη επιλογή, είναι τα *βραβεία Green Destinations*, τα οποία αναγνωρίζουν την ποιότητα της πολιτικής διαχείρισης και τα ορατά αποτελέσματα των δράσεων Αειφορίας, χωρίς όμως να απαιτούν πλήρη συμμόρφωση με όλα τα κριτήρια του προτύπου. Οποίος Προορισμός ακολουθήσει την δεύτερη επιλογή, μπορεί να επιλέξει μεταξύ των βραβείων *Green Destinations* και *Quality Coast*. Στα πρώτα βραβεία, μπορούν να συμμετάσχουν όλοι οι Προορισμοί, ενώ στην δεύτερη κατηγορία μόνο Προορισμοί, με παραθαλάσσιο χαρακτήρα. Προτείνεται σε όλους τους Προορισμούς, να ξεκινήσουν με την επιλογή των βραβείων.

Σχήμα 27 Βραβεία και Πιστοποιήσεις προτύπου Green Destinations (Πηγή: Οδηγός για Προορισμούς, 2019)

Η πιστοποίηση όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, είναι μια δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία η οποία χωρίζεται σε επίπεδα ανάλογα με την τήρηση των κριτηρίων από τον Προορισμό. Τα 100 κριτήρια του Προτύπου χωρίζονται σε 6 κατηγορίες.

Οι συμμετέχοντες στην πιστοποίηση παρέχουν στοιχεία σχετικά με τους Δείκτες Αειφορίας καθώς και στοιχεία σχετικά με τις δράσεις τους. Τα στοιχεία αυτά, αξιολογούνται από ανεξάρτητο εξωτερικό εμπειρογνώμονα, ο οποίος αξιολογεί το προφίλ της Αειφορίας (Δείκτης Εκτίμησης) στον Προορισμό καθώς και την τήρηση

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

των κριτηρίων του προτύπου (Αξιολόγηση Πολιτικής). Ο μέσος όρος των πιο πάνω καθορίζει το επίπεδο βράβευσης στην διαδικασία πιστοποίησης Προορισμού

- Πάνω από 6/10: Χάλκινο βραβείο
- Πάνω από 7/10: Ασημένιο βραβείο
- Πάνω από 8/10: Χρυσό βραβείο
- Πάνω από 9/10: Πλατινένιο βραβείο

Σχήμα 28 Βαθμίδες Βραβείων Green Destinations (Πηγή: <https://greendestinations.org>)

Μετά και την απόκτηση του πλατινένιου βραβείου, ο Προορισμός έχει φτάσει στο ανώτατο επίπεδο πιστοποίησης.

7.2. EARTHCHECK

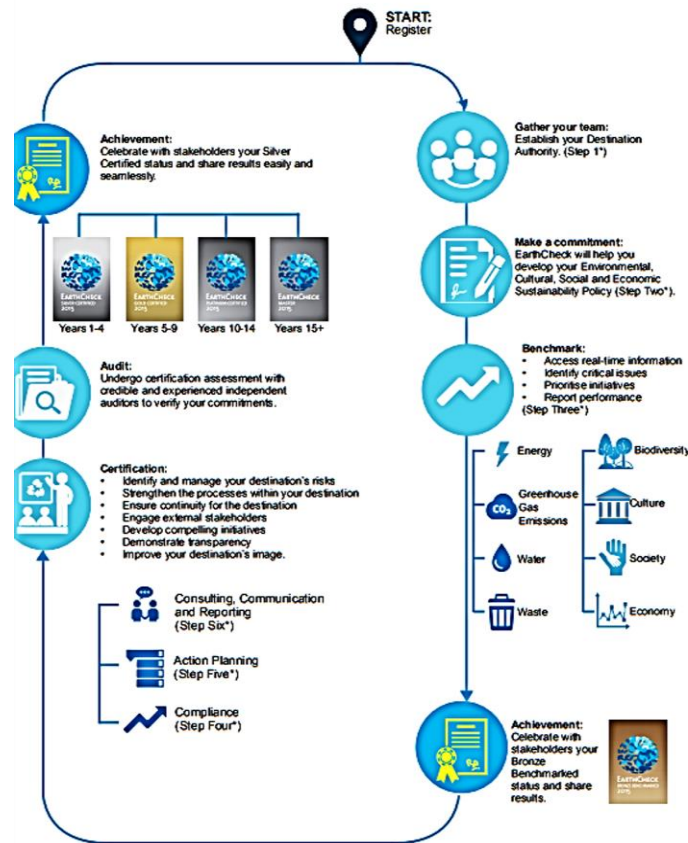
Το πρόγραμμα EarthCheck Sustainable Destinations είναι ένα παγκόσμιο δίκτυο προορισμών που στοχεύουν στην επίτευξη παγκόσμιων αποτελεσμάτων αειφορίας. Υποστηριζόμενο από το σύστημα βαθμολογίας επιδόσεων, πιστοποίησης και βελτίωσης της απόδοσης, το πρόγραμμα χρησιμοποιεί την επιστήμη της οργάνωσης του EarthCheck για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων

όπως η κλιματική αλλαγή, η μείωση των αποβλήτων και η μη ανανεώσιμη διαχείριση των πόρων.

Το πρόγραμμα EarthCheck βοηθά τους προορισμούς να μετρήσουν και να παρακολουθήσουν τον περιβαλλοντικό και κοινωνικό τους αντίκτυπο και να προετοιμάσουν και να παρακολουθήσουν αυτή την απόδοση σε σχέση με τους δικούς τους στόχους και τις επιδόσεις άλλων κοινοτήτων. Τα μέλη του προγράμματος EarthCheck's Sustainable Destinations έχουν πρόσβαση σε προγράμματα κατάρτισης και δημιουργίας ικανοτήτων μαζί με ανεξάρτητους ελέγχους (<https://earthcheck.org/products-services/certification/sustainable-destinations/>).

Τα κριτήρια του προτύπου αυτού, μπορείτε να τα δείτε [εδώ](#).

✚ Σχήμα 29 Διαδικασία πιστοποίησης προορισμού σύμφωνα με το πρότυπο Earthcheck (Πηγή: <https://earthcheck.org/media/49062/process-map-destination-standard-2016.pdf>)

Η Διαδικασία πιστοποίησης

Η άμεση πιστοποίηση ενός προορισμού δεν είναι πάντα εφικτή, οπότε προτείνεται μια σταδιακή προσέγγιση Ανεξάρτητα από την επιλογή προτύπου βάσει του οποίου θα πιστοποιηθεί ένας προορισμός η διαδικασία της πιστοποίησης είναι μια σειρά 7 βημάτων που πρέπει να ακολουθηθούν

Μια τέτοια διαδικασία πιστοποίησης είναι πολύπλοκη, και θα πρέπει ο οποιοσδήποτε Προορισμός την επιλέξει να γνωρίζει ότι πριν, κατά και μετά το τέλος της διαδικασίας αυτής σε οποιοδήποτε στάδιο και αν βρίσκεται πρέπει να

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

ακολουθηθεί μια διαδικασία ώστε να μπορεί να επιτύχει και να εξελιχθεί μέχρι και το ανώτερο κομμάτι της επιλεγμένης πιστοποίησης. Τα βήματα της διαδικασίας αυτής είναι τα πιο κάτω:

Βήμα 1:

Εντοπισμός Ενδιαφερόμενων Μερών και Δημιουργία Ομάδας Αειφορίας

Βήμα 2:

Προσδιορισμός Οράματος Προορισμού

Βήμα 3:

Δημιουργία Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού

Βήμα 4:

Συνεργασία με το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αειφόρου Τουρισμού, το οποίο θα προσφέρει γνώση, εκπαίδευση, και μια αρχική Αξιολόγηση του Προορισμού

Βήμα 5:

Εκπόνηση Στρατηγικών και Δράσεων

Βήμα 6:

Εφαρμογή Δράσεων και Παρακολούθηση τους

Βήμα 7:

Επιλογή Φορέα Πιστοποίησης (πρότυπο), το οποίο θα επιθεωρήσει τις δράσεις και θα πιστοποιήσει τον Προορισμό ανά 2 έτη.

Κατά την διαδικασία αυτή, το **βήμα 5** θα αναθεωρείται **ανά 4 χρόνια**, όπου θα εκπονούνται νέες στρατηγικές και δράσεις ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες.

Η πιο πάνω διαδικασία, δεν είναι δεσμευτική, καθώς μπορεί να παραβλέπουν βήματα, αλλά για να γίνει πιο εύκολη και πιο κατανοητή η διαδικασία της πιστοποίησης προτείνεται να ακολουθηθούν όλα τα πιο πάνω βήματα.

Ξεκινώντας την διαδικασία πιστοποίησης ένας προορισμός ,καλό θα ήταν να έχει δημιουργήσει την ομάδα Αειφορίας της και έχει θέσει ξεκάθαρα το όραμα του. Επίσης, πρέπει να έχει εκπονήσει στρατηγικές και δράσεις τις οποίες να μπορεί να θέσει σε εφαρμογή μέσω ενός επιχειρησιακού σχεδίου, και ακολούθως να ξεκινήσει μια συνεργασία με έναν φορέα πιστοποίησης, ο οποίος θα επιθεωρήσει τις δράσεις του, και ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται θα πάρει και το ανάλογο βραβείο.

8. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

Μερικά ελληνικά νησιά όπως η Σκύρος, η Φολέγανδρος, η Σίφνος και η Αλόνησος, θέλοντας να αξιολογήσουν τις όποιες δράσεις αειφορίας πραγματοποίησαν στους προορισμούς τους, έλαβαν μέρος, στον διαγωνισμό Top 100 Sustainable Destinations ο οποίος πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια και διοργανώνεται από την οργάνωση Green Destinations. Σκοπός του διαγωνισμού αυτού, είναι η επιβράβευση καλών πρακτικών αειφορίας. Τα ελληνικά αυτά νησιά έχουν καταφέρει και έχουν λάβει μια θέση στους 100 κορυφαίους Αειφόρους Προορισμούς Παγκοσμίως την χρονιά που δήλωσαν συμμετοχή (<http://sustainabletop100.org/>).

Παρόλα αυτά, η κίνηση τους προς την Αειφορία, σταμάτησε εκεί. Κανένα από τα πιο πάνω νησιά, αλλά ούτε κάποιο άλλο, έχουν ξεκινήσει τις διαδικασίες για μια πιστοποίηση σχετικά με τις δράσεις τους προς την Αειφορία.

Κάποια νησιά όπως η Σκύρος, η Σαντορίνη και η Ρόδος έχουν ξεκινήσει την διαδικασία οργάνωσης ενός Οργανισμού Διαχείρισης Προορισμού, παρόλα αυτά, ούτε αυτές δείχνουν θέληση να ακολουθήσουν το μονοπάτι της πιστοποίησης.

Η διαδικασία πιστοποίησης ενός προορισμού, όπως αναφέρεται πιο πάνω, είναι μια περίπλοκη, χρονοβόρα και αρκετά ακριβή. Εξαιτίας της πολυπλοκότητας της παρουσιάζονται αρκετά προβλήματα ως προς την εφαρμογή της σε ένα ή περισσότερα ελληνικά νησιά.

Η διαδικασία πιστοποίησης είναι πλήρως απαιτητική και γνωρίζοντας την υπάρχουσα κατάσταση στα ελληνικά νησιά, η εφαρμογή της σε ένα από αυτά κρίνεται αρκετά δύσκολη, και προβλέπεται να παρουσιαστούν αρκετά προβλήματα κατά την διάρκεια της. Αρχικά, το πρώτο βήμα, που αναφέρεται πιο πάνω, και το οποίο αφορά, την οργάνωση ενδιαφερόμενων μερών και την οργάνωση ομάδας αειφορίας, θεωρείται αρκετά δύσκολο καθώς, υπάρχει έλλειψη γνώσης σχετικά με την Αειφορία, ακόμη και από άτομα που έχουν διοικητικές θέσεις στα νησιά αυτά. Η Αειφορία, είναι μια περίπλοκη έννοια, η οποία για να γίνει κατανοητή αρχικά στους διαχειριστές προορισμών και στην συνέχεια από τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη, πρέπει να

επεξηγηθεί από ειδικούς σε θέματα αειφορίας. Εξειδικευμένα άτομα σχετικά με θέματα αειφορίας στον τουρισμό υπάρχουν. Το πρόβλημα όμως είναι ότι οι περιορισμένοι πόροι των ελληνικών νησιών σε συνδυασμό με διάφορα θέματα πρώτης ανάγκης τα οποία παρουσιάζονται στους προορισμούς, καθιστούν δύσκολη την εκπαίδευση διαχειριστών των προορισμών από ειδικούς σε θέματα αειφορίας καθώς ο προϋπολογισμός τους είναι πολύ περιορισμένος και τα θέματα που έχουν να αντιμετωπίσουν πολλά. Η λύση σε αυτό είναι προγράμματα, εθνικά η ευρωπαϊκά τα οποία να προσφέρουν τα κονδύλια για εκπαίδευση στους διαχειριστές των προορισμών αλλά και στα ενδιαφερόμενα μέρη. Πολλές φορές, τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι άτομα χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, και η έννοια της Αειφορίας στα μάτια τους μπορεί να φαντάζει βουνό και εξαιτίας αυτού, να μην ασχολούνται καθόλου. Οπότε δεν φτάνει μόνο η εκπαίδευση των διαχειριστών, αλλά και η εκπαίδευση όλων των ενδιαφερομένων μερών, ή ακόμη και του συνόλου των κατοίκων. Πρέπει να καλλιεργηθεί στους κατοίκους των νησιών η έννοια της Αειφορίας, να τους γίνει ξεκάθαρό τα οφέλη που θα αποκομίσουν από αυτή, είτε άμεσα είτε έμμεσα.

Επίσης, για να λειτουργήσει μια διαδικασία πιστοποίησης πρέπει να υπάρξει κατανόηση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στους προορισμούς, όπως προβλήματα στο νερό, στην ενέργεια, στην προστασία φυσικών περιοχών. Εάν οι κάτοικοί του προορισμού, κατανοήσουν τα προβλήματα αυτά τότε θα δουν ότι η Αειφορία είναι μονόδρομος, ότι την χρειάζονται για να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα στοιχεία του προορισμού τους, όπως έγινε και στο παράδειγμα του νησιού Kangaroo. Δυστυχώς, σε πολλές περιπτώσεις οι άνθρωποι δεν είναι ενήμεροι για τους θησαυρούς που κρύβει ο τόπος τους. Τα θεωρούν όλα δεδομένα ή δεν τα ξέρουν καν. Γιαυτό τον λόγο, προτείνεται να γίνει μια πλήρης καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης στα ελληνικά νησιά, ένα προς ένα, και να γίνει μια αξιολόγηση βάσης η οποία θα επιδείξει στα ενδιαφερόμενα μέρη, τα σημαντικά στοιχεία του προορισμού τους, και ότι αυτά υπάρχουν και πρέπει να τα προστατεύσουν.

Επιπρόσθετα, ένα άλλο θέμα το οποίο πιθανών να σταθεί εμπόδιο σε μια τέτοια διαδικασία, είναι το γεγονός ότι στην Ελλάδα, υπάρχει ένα μπέρδεμα γύρω από το θέμα Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού. Πολλά νησιά κατά διαστήματα, φέρονται

να δημιουργούν οργανισμούς διαχείρισης, προορισμών. Στην πραγματικότητα όμως, αυτό που δημιουργούν είναι ένα οργανισμό προβολής του προορισμού της. Η ορολογία διαχείριση προορισμού, είναι ένας όρος περίπλοκος. Δυστυχώς η διαχείριση δεν είναι κάτι το εύκολο. Ναι μεν, μέσα σε αυτή υπάρχει το κομμάτι της προβολής και του μάρκετινγκ σχετικά με τον προορισμό, αλλά πριν γίνει αυτό, πρέπει να οργανωθεί καλά ο προορισμός, να διαχειριστούν τα όποια θέματα του και στην συνέχεια να γίνει προβολή του προς τους επισκέπτες. Η οικονομική κρίση, οδήγησε τους διαχειριστές των προορισμών να αποζητούν το εύκολο και γρήγορο χρήμα, χωρίς να σκέφτονται το μετά. Μέχρι ενός σημείου, αυτό είναι κατανοητό καθώς ο μαζικός τουρισμός θα επιφέρει στους προορισμούς άμεσα χρήματα, τα οποία θα αξιοποιήσουν σε άλλους τομείς που πιθανών να τα έχουν ανάγκη. Αλλά, με μια λάθος διαχείριση του Προορισμού και των επισκεπτών του, πιθανών μέσα σε λίγα χρόνια, ένας προορισμός να χάσει την μοναδικότητα τους. Εάν οι τοπικές αρχές δεν διαχειριστούν σωστά τον Προορισμό τους ο μαζικός πληθυσμός θα καταστρέψει την ιδιομορφία τους. Λύση σε αυτό, είναι οι διαχειριστές των Προορισμών να εκπαιδευτούν σχετικά με την οργάνωση και την λειτουργία ενός οργανισμού διαχείρισης προορισμού. Πρέπει να γίνει διαχωρισμός της έννοιας της διαχείρισης από την έννοια της προβολής καθώς δεν είναι ταυτόσημες έννοιες. Μέσα στην διαχείριση υπάρχει και η προβολή, το αντίθετο όμως δεν ισχύει.

Πιθανόν είναι να προκύψουν και κάποια προβλήματα στον σχεδιασμό αλλά και στην υλοποίηση δράσεων και στρατηγικών σχετικά με την Αειφορία, καθώς τα οικονομικά προβλήματα που παρουσιάζουν τα ελληνικά νησιά είναι πολλά. Άλλη μια φορά ο περιορισμένος προϋπολογισμός, μπορεί να επιφέρει αρκετά θέματα τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση τους. Η λύση σε αυτό είναι οι τοπικές αρχές να προσπαθήσουν να λάβουν μέρος σε διάφορα, εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης των ενεργειών αυτών, και με την βοήθεια οργανώσεων όπως το σύμπλεγμα Αειφόρων Νησιών ΔΑΦΝΗ να πραγματοποιήσουν τις δράσεις τους. Επιπρόσθετα, πληροφορίες έτσι ώστε να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν σωστά τις δράσεις τους, μπορούν να λάβουν και από το παρατηρητήριο Αιγαίου.

Επιπρόσθετα, λόγω της νησιωτικότητας τους, τα ελληνικά νησιά αντιμετωπίζουν γενικότερα περισσότερα προβλήματα από την ηπειρωτική χώρα και τα οποία

χρειάζονται μεγαλύτερο χρόνο αλλά και χρήμα για να διορθωθούν. Τα προβλήματα στα οδικά δίκτυα και στις συνδέσεις, τα προβλήματα του νερού και της ενέργειας είναι θέματα, τα οποία ελάχιστα έως καθόλου παρουσιάζονται σε τέτοιο μεγάλο βαθμό στην ηπειρωτική χώρα. Επίσης, οι επιπτώσεις από τον τουρισμό προφανώς και είναι πιο έντονες σε νησιά της Ελλάδας, που λόγω της περιορισμένης έκτασης τους αλλά και των πόρων τους, επιδέχονται πιο σοβαρές επιπτώσεις. Οπότε, οι δράσεις αειφορίας που θα σχεδιαστούν θα έχουν μεγαλύτερο κόστος οπότε καταλήγουμε στην λύση που προτάθηκε πιο πάνω.

Ακόμη, η παρακολούθηση των δράσεων, ίσως προκαλέσει και εδώ αυτή κάποια θέματα καθώς για την διαδικασία αυτή, χρειάζεται εξειδικευμένο προσωπικό που να μπορεί να διαχειριστεί μεγάλο όγκο δεδομένων, να τους επεξεργαστεί και να μπορέσει να καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα. Για την παρακολούθηση των δράσεων χρησιμοποιούνται δείκτες αειφορίας από διάφορους οργανισμούς. Ως λύση στο πιθανών αυτό θέμα είναι να δημιουργηθούν σχολές εξειδίκευσης σχετικά με την Αειφορία, καθώς και να γίνουν προσπάθειες για αύξηση του εκπαιδευτικού επιπέδου των κατοίκων των νησιών όπως επίσης και να δοθούν κίνητρα ώστε κάποιοι με την απαιτούμενη εξειδίκευση να μπορούν και να θέλουν να μετακομίσουν στο οπουδήποτε νησί για αυτή την δουλεία.

Όλα τα πιο πάνω που προτάθηκαν δε είναι εύκολα να γίνουν. Είναι διαδικασίες, που χρειάζονται αρκετό χρόνο, καθώς και χρήματα, θέληση από τους πολιτικούς ηγέτες αλλά και από τον καθένα μας ξεχωριστά

Σαν κοινωνία είμαστε υποχρεωμένοι στις μελλοντικές γενιές που έρχονται να τους προσφέρουμε μια Ελλάδα της καινοτομίας της ανάπτυξης και της εξωστρέφειας. Μια Ελλάδα, που ο Προορισμός Ελλάδα, και όχι μόνο τα νησιά η το ηπειρωτικό κομμάτι της θα είναι η απάντηση για κάθε τουρίστα κάθε εποχή. Η παράδοση μιας χώρας που παράγει Αειφόρο τουριστική ανάπτυξη στις μελλοντικές γενιές πρέπει να είναι ο στόχος και ο οδηγός, πολιτικών και πολιτών.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abraham, P., & Mansfeld, Y. (2006). «*Tourism, Security and Safety: From Theory to Practice*» London: Butterworth-Heinemann.
- Ardahaey, F.T. (2011). «*Economic Impacts of Tourism Industry*». International Journal of Business and Management Vol 6, No8.
- Astleithner, Hamedinger, H., & Rydin. (2004). «*Institutions and indicators – The discourse about indicators in the context of sustainability*». Journal of Housing and the Built Environment, Vol 19 :7-24.
- Beaman, M., & Madge, S. (1998). «*The Handbook of Bird Identification for Europe and the Western Palearctic*». London: A&C Black Publishers
- Blancas, F., González, M., Lozano-Oyola, M., & Pérez, F. (2010). «*The assessment of sustainable tourism: Application to Spanish coastal destinations*». Ecological Indicators. Vol 10(2):484-492
- Brunekreef, B., Holgate, S.T. (2002). «*Air pollution and health*». The Lancet Vol 360: 1233–1242.
- Cramp, S. and Simmons, K.E.L. (1980) «*The Birds of the Western Palearctic*». Vol. II, Oxford University Press, Oxford.
- Dymond, S. (1997). «*Indicators of sustainable tourism in New Zealand: a local government perspective*». Journal of sustainable tourism Vol 5:4,279-293
- Farsari, Y. (2001). «*Sustainable tourism indicators: pilot estimation for the municipality of Hersonissos, Crete*». Athens: Institute of Applied and Computational Mathematics, Foundation.
- IMCSD. (2009). «*Lively and Liveable Singapore: Strategies for Sustainable. Singapore*» Singapore: Inter-Ministerial Committee on Sustainable Development.
- Mangion, M.-L. (2001). «*Carrying capacity assessment for tourism in the Maltese Islands. St. Julian's, Malts*» Malta : Ministry of Tourism.
- Munier, N. (2005). Introduction to sustainability: road to a better future. Dordrecht, Netherlands: Springer.

- Newman, & Jennings, I. (2008). *Cities as sustainable ecosystems: principles and practices*. Washington, DC: Island Press.
- Pope, C.A., Thun, M.J., Namboodiri, M.M., Dockery, D.W., Evans, J.S., Speizer, F.E., Heath, C.W., (1995_). «*Particulate Air Pollution as a Predictor of Mortality in a Prospective Study of U.S. Adults*». *Am J Respir Crit Care Med* 151, 669–674
- TOMM. (2000). «*Annual Report. Kangaroo Island, South Australia: The Kangaroo Island*» Australia: TOMM Management Committee.
- UEE. (2010). «*Informed Cities: Making Research work for Local Sustainability*».
- UN - United Nations (2007). «*Indicators of sustainable development: Guidelines and methodologies*» Third edition
- WTO. (2004). «*Indicators of Sustainable Development A Guidebook*» Madrid: World Tourism Organization.
- Παπαχριστοφορου Ε. (2016) «Προς ένα βιώσιμο πρότυπο ανάπτυξης των τουριστικών υποδομών φιλοξενίας στην Κύπρο», Διπλωματική Εργασία, Αγρονόμων & Τοπογράφων Μηχανικών. ΕΜΠ, Αθήνα.

Ηλεκτρονικές Πηγές

- Aegean Islands (<http://www.aegeanislands.gr/el/islands-aigaio/climate/climate-aigaio.html>), (Τελευταία Πρόσβαση 18.7.19)
- Agenda 21 (2002). «*L'Agenda 21 de Barcelona: El teu compromís amb el planeta. Ajuntament de Barcelona. 21*». <http://www.bcn.es/agenda21> (Τελευταία Πρόσβαση 18.7.19)
- Barcelona Observatory (2011). «*Observatori Barcelona. Ajuntament de Barcelona*». (<http://www.observatoribarcelona.org/inici>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)
- Barcelona + Sostenible «*Indicadors de Sostenibilitat de Barcelona*» <http://lameva.barcelona.cat/barcelonasostenible/ca/barcelona->

[sostenible/tags/page/indicadors-de-sostenibilitat-de-barcelona](https://sostenible.tags/page/indicadors-de-sostenibilitat-de-barcelona) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Britell, & Britton, G. (2017). «How Jamaica Is Changing the Global Conversation on Sustainable Tourism» <https://www.caribjournal.com/2019/03/03/jamaica-sustainable-tourism/> (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Centre of Sustainable Tourism, TOMM Management Committee (www.tomm.info) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Deloitte, (<https://www2.deloitte.com>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

EarthCheck, (<https://earthcheck.org/>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Euromonitor International, (<https://www.euromonitor.com/>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

European Commission, (2013). «*European Tourism Indicators System for sustainable destination management*» https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators_en (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Global Sustainable Tourism Council, (www.gstcouncil.org) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Green Destinations, (www.greendestinations.org) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Green Destinations. (2019). «*Οδηγός για Προορισμούς*» <http://greendestinations.org/wp-content/uploads/2018/07/GD-EL-Guide-for-Destinations-Greek.pdf> (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Green Destinations Collection – «*Παρουσίαση της Σκύρου στους 100 κορυφαίους Αιεφόρους Προορισμούς*», <http://collection.greendestinations.org/dest/skyros-sporades> (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Indicators (2010). «*Indicators 21. Ajuntament de Barcelona. 2011 Report*» (<http://www.bcn.es/agenda21>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Local Governances for Sustainability, (2019). «*Local Agenda 21*» (<https://iclei.org/>)

(Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Mc Kinsey & Company, (2017). «*Coping with Success: Manage Overcrowding in Tourism Destinations*» <https://www.mckinsey.com/industries/travel-transport-and-logistics/our-insights/coping-with-success-managing-overcrowding-in-tourism-destinations>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Paths of Greece (<https://www.pathsofgreece.gr>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Skyros LIFE, (2010). «*Πρόγραμμα διατήρησης της βιοποικιλότητας της Σκύρου*»

(<http://skyroslife.com/>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Smart Tourism, (www.smatourism.com) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Stronghill J, Rutherford MB, Haider W. «*Conservancies in Coastal British Columbia: A New Approach to Protected Areas in the Traditional Territories of First Nations*».

Conservat Soc [serial online] 2015 [cited 2019 Jul 18];Vol 13:39-50.

(<http://www.conservationandsociety.org/text.asp?2015/13/1/39/161219>)

(Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Sustainable Cities Platform, (2016). (<http://www.sustainablecities.eu/>) (Τελευταία

Επίσκεψη 18.7.19)

Sustainable Destinations Top 100 (www.sustainabletop100.org) (Τελευταία

Επίσκεψη 18.7.19)

The Islander Newspaper, (2016).

(<https://1291.newstogo.us/editionviewer/default.aspx?Edition=0d09a605-1f46-4582-bbe5-0542ee7b5336&Page=9980b584-2b9b-4818-af8a-0afa646f6f50>)

(Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

The Sustainable Tourism Getway, «*Environmental Impact of Tourism*».

(<http://www.gdrc.org/uem/eco-tour/envi/index.html>). (Τελευταία Επίσκεψη

18.7.19)

UNWTO – «*Sustainable Development of Tourism*». (<http://sdt.unwto.org>).

(Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

UNWTO. (2011). «*Annual Report 2011*».

(<https://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2011>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

UNWTO. (2015). «*Annual Report 2015*».

(<https://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2015>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

UNWTO. (2017). «*Annual Report 2017*».

(<https://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2017>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

US EPA, (2016). «*Particulate Matter (PM) Pollution*». (<https://www.epa.gov/pm-pollution>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

World Travel Tourism Council (www.wttc.org) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας «*Πρόγραμμα Ξενοκράτης*»

(<https://www.civilprotection.gr/el/%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Δίκτυο Αειφόρων Νησιών ΔΑΦΝΗ (<https://dafninetwork.gr/>). (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Δίκτυο Αειφόρων Νησιών ΔΑΦΝΗ - Κύθνος – «έξυπνο» νησί

(<https://dafninetwork.gr/portfolio/kythnos-eksypno-nhsi/>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Ένωση Μικρόσωμης Φυλής Αλόγων Σκύρου (www.skyrianhorsesociety.gr)

(Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Κατάλογος ελληνικών νησιών ανά πληθυσμό

(https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

[%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD %CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B9%CF%8E%CE%BD %CE%B1%CE%BD%CE%AC %CF%80%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CF%8C](#)), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Μαστρογιάννη, Ε.,(2004). «Πληθωρισμός - Μάθημα της Πολιτικής οικονομίας» [WWW Document]. (<http://users.teilam.gr/~emastrogianni/plithorismos.htm>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Οδηγός για την άγρια φύση της Ελλάδος, (www.naturagraeca.com) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Ο Καλλικράτης στα Νησιά (<https://www.eetaa.gr/ekdoseis/pdf/148.pdf>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Πατριδογνωσία (<https://www.geogreece.gr/natura.php>). (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Παρατηρητήριο Τουρισμού Ν. Αιγαίου (<http://tourismobservatory.ba.aegean.gr/>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης Ηνωμένων Εθνών – Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=6&Itemid=71 (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Σιφναϊκό Φώς - Δίκτυο Αειφόρων Νήσων ΔΑΦΝΗ: «Νησιά χωρίς πλαστική σακούλα – Κάνοντας την επαναχρησιμοποίηση πράξη» (<https://sifnaiko-fos.gr/δίκτυο-αειφόρων-νήσων-δαφνη-νησιά-χω/>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Συνεταιριστική Εταιρία Σίφνου (<https://www.sifnosislandcoop.gr/index.html>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΥΓΕΙΑ.(www.diavgeia.gov.gr) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος – ΥΠΕΚΑ – «Χάρτες Περιοχών Natura 2000» (<http://www.ypeka.gr/?tabid=503>) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

Αξιολόγηση Και Πιστοποίηση Αειφορίας Στην Τουριστική Ανάπτυξη Ελληνικών Νησιωτικών Προορισμών

Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος – ΥΠΕΚΑ –Πρόγραμμα

(<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=468&language=el-GR>), (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)

4 green –(2019). «*Η πιστοποίηση του Αειφόρου Προορισμού το στοίχημα που έρχεται!*» (https://4green.gr/news/data/g-ebuildings/H-pistoroihsh-toy-Aeiforoy-Proorismoy-to-stoixhma-poy-erxetai_112421.asp) (Τελευταία Επίσκεψη 18.7.19)